

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Διακρίσεις και Ρατσιστική βία προς την Τρανς Κοινότητα και ο Ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Φοιτητής: Θεόδωρος Σεργιαννίδης (ΑΜ 671/20671099)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δήμητρα-Δώρα Τελώνη

Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών για την λήψη του πτυχίου του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

ΑΙΓΑΛΕΩ, 2024

Πνευματικά δικαιώματα

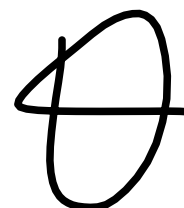
Copyright © Σεργιαννίδης Θεόδωρος, 2024

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής δεν δηλώνει απαραίτητως την αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια που προσφέρθηκε στην εκπόνησή της αναγνωρίζεται και αναφέρεται στο κείμενο. Επιπλέον, αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν, πρωτογενείς και δευτερογενείς, είτε η συμβολή τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα είτε ως παράφραση.

Ο συγγραφέας της εργασίας

UNIVERSITY OF WEST ATTICA

DEPARTMENT OF SOCIAL WORK

Discrimination and racist violence against the trans community and the role that social work

FINAL YEAR PROJECT REPORT

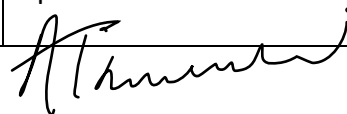
Student: Sergiannidis Theodoros (Registration Number: 20671099)

Supervisor: Teloni Dimitra-Dora

A report submitted as partial fulfillment of the requirements for the degree of Bachelor

Egaleo, 2023

Αξιολογήτρια 1 Επιβλέπουσα Καθηγήτρια	Αξιολογητής 2	Αξιολογήτρια 3
Dimitra-Dora Teloni Αναπληρώτρια Καθηγήτρια	Vasilios Ioakimidis Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος	Nansy Parathanasioy Έκτακτο Εκπαιδευτικό Προσωπικό

Ευχαριστίες

Με το πέρας αυτής της πτυχιακής αλλά και των σπουδών μου στο τμήμα κοινωνικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τον παππού μου Δημήτρη Καγιάβη, ο οποίος αποτελεί για μένα πρότυπο, αλλά και την υπόλοιπη οικογένεια μου, τις φίλες, τους φίλους και τα φίλα μου. Επιπλέον, σε αυτό το σημείο θέλω να διευκρινίσω ότι το επώνυμο μου είναι Καγιάβης το οποίο προσπαθώ και να κατοχυρώσω νομικά, συναντώντας μία σειρά θεσμικών και γραφειοκρατικών εμποδίων που δεν μου έχουν επιτρέψει ακόμα την κατοχύρωση αυτή. Επομένως, στη παρούσα εργασία υπογράφω με το επίθετο “Σεργιαννίδης” που συναντάται στα έγγραφα μου, ελπίζοντας σε τυχόν επόμενες δημοσιεύσεις να έχει τακτοποιηθεί το παραπάνω ζήτημα!

Θέλω επίσης να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην επόπτρια της εργασίας μου κ. Τελώνη για την πολύτιμη βοήθεια της. Όχι μόνο σε τεχνικά ζητήματα και διορθώσεις, αλλά για την ελευθερία που μου έδωσε να γράψω με το δικό μου ύφος την εργασία, την βοήθεια να μπορέσω να σκεφτώ και να αποτυπώσω τις ιδέες μου περισσότερο κριτικά και τις πολύτιμες συμβουλές της!

Πάνω από όλα όμως, ανήκοντας και εγώ στην τρανς κοινότητα θέλω να ευχαριστήσω όσα άτομα έχουν αγωνιστεί πριν από εμάς για εμάς! Όσα άτομα βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των εξελίξεων και διεκδικούν ένα καλύτερο αύριο.

Περίληψη

Η παρακάτω πτυχιακή πραγματεύεται την έννοια των διακρίσεων και της ρατσιστικής βίας προς την τρανς κοινότητα και τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική εργασία. Αναφέρεται στην αξία της χρήσης της γλώσσας για την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και επισημαίνει βασικούς όρους που σχετίζονται με αυτή. Περιλαμβάνει επίσης τη πορεία (απο)παθολογικοποίησης της ομοφυλοφιλίας και έπειτα της τρανς ταυτότητας και σκιαγραφεί ένα ιστορικό αντίδρασης στην αστυνομική βία που συνδέεται με την ευρύτερη ανάπτυξη των κινημάτων εκείνη την εποχή. Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των εννοιών του φεμινισμού και της queer και queer of colour θεωρίας. Στην συνέχεια παρουσιάζονται ομαδοποιημένα οι μορφές διακρίσεων προς την τρανς κοινότητα και η ρατσιστική βία προς αυτή. Τέλος αναλύεται η συσχέτιση της κοινωνικής εργασίας με τους τρανς πληθυσμούς και περιλαμβάνονται πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την εργασία των κοινωνικών λειτουργών με τρανς εξυπηρετούμενα άτομα.

Λέξεις κλειδιά: **τρανς κοινότητα, διακρίσεις, ρατσιστική βία, κοινωνική εργασία**

Abstract

The following thesis explores the concept of discrimination and racist violence against the trans community and the role that social work. It discusses the importance of language usage for the LGBTQ+ community and highlights key terms related to this community. It also includes the (de)pathologization journey of homosexuality and later trans identity, and outlines a history of resistance to police violence associated with the broader development of movements of that era. Moreover, it follows a brief presentation of the concepts of feminism, queer and queer of color theory. Subsequently, it presents grouped forms of discrimination against the trans community and the racist violence towards it. Finally, it analyzes the relationship of social work with trans populations and includes practices that can be utilized by the social workers, while working with trans service users.

Key words: **trans community, discrimination, racist violence, social work**

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο πρώτο: Γλώσσα και ορολογίες	10
1.1 Η σημασία της γλώσσας για την τρανς κοινότητα	11
1.2 Χρήσιμες ορολογίες για την κατανόηση της τρανς ταυτότητας	14
Κεφάλαιο δεύτερο: Θεωρητικό Πλαίσιο	24
2.1. Η πορεία προς την (απο)παθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας.....	25
2.2 Σημεία ορόσημα της αντίστασης του τρανς κινήματος στην αστυνομική βία	30
2.3 Φεμινισμός και queer (of colour) θεωρία.....	37
Κεφάλαιο Τρίτο: Διακρίσεις και ρατσιστική βία προς την τρανς κοινότητα	44
3.1 Έννοιες Διακρίσεων και Ρατσιστικής Βίας.....	44
3.2 Τομείς Διακρίσεων και Ρατσιστική Βία προς την Τρανς Κοινότητα.....	47
3.2.1 Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου (ΝΑΤΦ)	48
3.2.2 Ζητήματα οικογένειας και γονεϊκότητας	51
3.2.3 Διακρίσεις και ρατσισμός στον εργασιακό χώρο	53
3.2.4 Πρόβαση σε υπηρεσίες Υγείας.....	55
3.2.5 Πρόσβαση στον ανταγωνιστικό αθλητισμό	61
3.2.6. Τρανς άτομα αιτούντα άσυλο	64
3.2.7 Ρατσιστική βία	67
Κεφάλαιο τέταρτο: Κοινωνική εργασία με την Τρανς κοινότητα	70
4.1 Συσχέτιση Κοινωνικής Εργασίας με την Τρανς Κοινότητα	70
4.2 Πρακτικές κοινωνικής εργασίας με τρανς άτομα	75
Συμπεράσματα	87
Βιβλιογραφικές αναφορές	91

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εκπονήθηκε κατά την διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών στο τμήμα κοινωνικής εργασίας, αξιοποιώντας την μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Ως στόχο έχει να αναφερθεί στις διακρίσεις και τον ρατσισμό που δέχεται η τρανς κοινότητα και στον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική εργασία κατά την επαφή με τους τρανς πληθυσμούς.

Τα ζητήματα που επιχειρούν να διερευνηθούν εντός της παρούσας εργασίας αφορούν

1. Την σημασία της γλώσσας για την τρανς και την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα συνολικά και την ανάλυση βασικών ορισμών
2. Την πορεία της (απο)παθολογικοποίησης της ομοφυλοφιλίας και της τρανς ταυτότητας και τις αντιδράσεις των τρανς ατόμων στην αστυνομική βία
3. Την επίδραση του φεμινισμού και της queer (of colour) θεωρίας
4. Την ομαδοποιημένη αναφορά στις μορφές διακρίσεων και την ρατσιστική βία απέναντι στους τρανς πληθυσμούς
5. Τη συσχέτιση της κοινωνικής εργασίας με την τρανς κοινότητα και τις πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την άσκηση κοινωνικής εργασίας με τρανς εξυπηρετούμενα άτομα

Σημαντικοί περιορισμοί της παρούσας πτυχιακής, αποτελούν η επικέντρωση στους ευρωπαϊκούς όρους και γίνεσθαι. Εν γένει κάθε αναφορά έχει επιχειρηθεί να είναι όσον το δυνατόν περισσότερο συμπεριληπτική, ωστόσο το φάσμα των τρανς ταυτοτήτων και εμπειριών και είναι τόσο ευρύ που δεν καλύπτεται απόλυτα, δεδομένης μάλιστα της περιορισμένης έκτασης λέξεων. Κάθε μία από τις θεματικές θα μπορούσε να αποτελέσει από μόνη της διακριτό πεδίο έρευνας. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψιν την δυναμική διάσταση των όρων και της διαρκούς διαδικασίας εξέλιξης της κοινωνίας, όσα αναφέρονται παρακάτω ανταποκρίνονται σε σημερινά δεδομένα με κάθε επιφύλαξη εξέλιξης, ανάπτυξης ή και διόρθωσης τους, πάντα σύμφωνα με τις ανάγκες και την δυναμική της ίδιας της τρανς κοινότητας.

Κεφάλαιο πρώτο: Γλώσσα και ορολογίες

Το πρώτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας αφορά την σημασία της γλώσσας για την τρανς και την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα εν γένει, όπως και την διατύπωση των ορολογιών που αξιοποιούνται για την κατανόηση της εργασίας και σχετίζονται με την τρανς κοινότητα. Αναδεικνύεται ότι η γλώσσα διαδραματίζει καίριο ρόλο για την προώθηση ή μη της καταπίεσης, του στίγματος και του αποκλεισμού και ταυτόχρονα αντικατοπτρίζει τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία και τον κυρίαρχο λόγο. Επιπλέον επισημαίνεται ότι η διατύπωση των ορολογιών δεν αφορά μία απλή παράθεση ορισμών, αλλά αποτελεί μία κριτική σύνθεση και αξιολόγηση όρων και εννοιών που αφορούν την ΛΟΑΤΚΙ+ και όχι μόνο κοινότητα.

1.1 Η σημασία της γλώσσας για την τρανς κοινότητα

Στο παρακάτω υποκεφάλαιο διατυπώνεται η σημασία της γλώσσας για την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Είναι γεγονός ότι η γλώσσα διαμορφώνει τις θεωρίες και τις κοινωνικές αντιλήψεις, τις επηρεάζει και παράλληλα επηρεάζεται αυτές, αντανακλά δηλαδή το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται και επικρατεί. Για αυτό και οι ορισμοί αφορούν ένα πεδίο με δυναμική υπόσταση που βρίσκεται σε μία διαρκή διαδικασία αναπροσαρμογής. Το πεδίο αυτό μάλιστα τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς (Throne et al., 2019) και σε αρκετές περιπτώσεις αποτελεί αντικείμενο διαφωνιών για το ποιοί όροι είναι οι κατάλληλοι και ποιοί όχι (Hall et al., 2019).

Σημειώνεται βέβαια ότι οι ορολογίες που χρησιμοποιούν τα άτομα για να περιγράψουν την ταυτότητα τους, ποικίλουν τόσο εντός μίας χώρας μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων, ηλικιακών ομάδων κ.α (Bleching, 2016), όσο και διεθνώς (David, 2021). Κατά συνέπεια και λόγω της έκτασης της εργασίας, ένας από τους σημαντικότερους περιορισμούς της είναι η χρήση ευρωκεντρικών όρων και η επικέντρωση στο αμερικανικό και ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Μόνη αναφορά μη ευρωκεντρικών όρων θα αποτελέσουν οι χαρακτηριστικοί όροι του “same gender loving” και του “two spirit”, τα οποία αν και δεν θα χρησιμοποιηθούν στην ακόλουθη εργασία, εμφανίζονται στην παράθεση ορολογιών κυρίως για λόγους συμβολικούς, ώστε να τονιστεί ότι οι ευρωκεντρικοί όροι δεν αποτελούν πανάκεια.

Μία ακόμα σημαντική παράμετρος, είναι ότι η συγκεκριμένη εργασία θα επικεντρωθεί στην τρανς κοινότητα και κατ’ επέκταση στη σχετική με τα “τρανς ζητήματα” ορολογία. Μάλιστα, η χρήση αρκτικόλεξων θα περιοριστεί μόνο όταν επιβάλλεται από το περιεχόμενο και θα αποφεύγεται όταν γίνεται αναφορά σε μία συγκεκριμένη ομάδα. Αυτό διότι αρκτικόλεξα, όπως το ΛΟΑΤΚΙ+, από την μία προωθούν την συμπερίληψη, από την άλλη όμως αποτελούν μία στρατηγική για την αποφυγή εστίασης και αντιμετώπισης των εξατομικευμένων αναγκών των μεμονωμένων ομάδων (Spencer & Petterson, 2017).

Εκτός όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, λαμβάνεται υπόψιν ότι για την τρανς κοινότητα, οι ορισμοί έχουν ιστορικά ένα επιβαρυσμένο φορτίο, διότι η γλώσσα έχει αποτελέσει και συνεχίζει να αποτελεί μέχρι σήμερα ένα μέσο καταπίεσης ή ακόμα και κακοποίησης των τρανς ατόμων (βλ. κεφάλαιο 3) (Cameron & Kulick, 2003). Εξού και αρκετοί από τους όρους που έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν, σήμερα αποφεύγονται γιατί θεωρούνται λανθασμένοι ή/και προσβλητικοί. Ωστόσο η αποφυγή χρήσης των μη ενδεδειγμένων όρων είναι ουσιαστική όταν συνοδεύεται από την κατανόηση των λόγων που οι όροι είναι ακατάλληλοι ή/και κακοποιητικοί. Ως εκ τούτου, παρακάτω θα γίνει αναφορά σε κάποιους χαρακτηριστικούς λανθασμένους/κακοποιητικούς όρους αναφορικά με την τρανς κοινότητα.

Ξεκινώντας από όρους που περιέγραφαν τα τρανς άτομα, οι λέξεις “τραβέλι” και “τραβεστί”, έχουν χρησιμοποιηθεί με υποτιμητικό και υβριστικό τρόπο (Γαλανού, 2014). Την απάντηση στο γιατί οι όροι αυτοί είναι κακοποιητικοί την δίνει η ίδια η ετυμολογία τους. Συγκεκριμένα, το “τραβεστί” προέρχεται από τα λατινικά στοιχεία *trāns-* «απέναντι» και *vestīre* «ρούχο», που από εκεί προκύπτει και το ιταλικό *travestire* «αλλαγή ρούχων έτσι ώστε να μεταμφιεστεί ένα άτομο» (Etymology Dictionary, 2017). Όμως η τρανς κατάσταση όπως θα φανεί στο επόμενο υποκεφάλαιο, δεν αποτελεί μία μεταμφίεση, αλλά ταυτότητα. Ομοίως, η λέξη “τρανσέξουαλ” (transsexual) που είναι επίσης μη αποδεκτή, ετυμολογικά φαίνεται ότι περιλαμβάνει στο δεύτερο συνθετικό της την λέξη “sex”, συνδέοντας τα τρανς άτομα με τα ανατομικά τους στοιχεία, γεγονός που όπως θα φανεί στην πορεία της εργασίας είναι πέρα από μη αντιπροσωπευτικό και στιγματιστικό. Παράλληλα οι δύο παραπάνω όροι έχουν συσχετιστεί με τις ψυχιατρικές διαγνώσεις του “τρανσεξουαλισμού-τραβεστισμού” (Γαλανού, 2014).

Ακόμη, ο όρος “transgender” αν και χρησιμοποιείται συχνά μέχρι και σήμερα, στην παρούσα εργασία απορρίπτεται ακολουθώντας την λογική της απόρριψης του όρου “transsexual”. Πιο αναλυτικά αναφορικά με τον όρο transgender, η πρώτη του αποτύπωση προέρχεται από τον ψυχίατρο John F. Oliven το 1965 στην 2η έκδοση του βιβλίου του “Sexual Hygiene and Pathology”. Ο Oliven χρησιμοποίησε τον όρο για να διακρίνει τα άτομα που επιθυμούσαν ή είχαν αλλάξει τα “γεννητικά” τους όργανα, τα οποία αποδίδονταν με τον όρο “transsexual”, από τα άτομα που επιθυμούσαν μόνο “κοινωνικές” αλλαγές, τα οποία κατονόμασε ως “transgender”, χρησιμοποιώντας το “gender” (κοινωνικό φύλο) ως δεύτερο συνθετικό (Rawson & Williams, 2014).

Όροι που επίσης είναι μη αποδεκτοί, είναι η “αλλαγή” ή αλλιώς “διόρθωση φύλου”, καθώς και η “φυλομετάβαση”. Με τους όρους αυτούς υπονοείται ότι το άτομο φέρει ένα φύλο το οποίο στην συνέχεια αλλάζει, μεταβάλλει ή διορθώνει. Ωστόσο το άτομο δεν αλλάζει ένα φύλο που έχει, ούτε κάνει διορθώσεις σε αυτό, όπως επίσης και δεν μεταβαίνει σε κάποιο άλλο. Αντίθετα, επαναπροσδιορίζει την ακούσια απόδοση ενός φύλου για το πρόσωπο του η οποία δεν αντιστοιχεί στην ταυτότητα του. Επαναπροσδιορίζει δηλαδή μία ταυτότητα που του δόθηκε από τρίτα άτομα (Γαλανού, 2014).

Επιπλέον η έννοια της διαφορετικότητας αποφεύγεται στην ακόλουθη εργασία διότι προϋποθέτει την ύπαρξη μιας κανονικότητας γύρω από την οποία αναπτύσσεται το διαφορετικό. Αντιθέτως, όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί (McCuiestion, 2016) και βιώνουν με μοναδικό τρόπο την έμφυλη και σεξουαλική τους ταυτότητα. Όταν οι μη ετεροφυλοφιλικές και μη cισκανονικές σχέσεις γίνονται αντιληπτές ως “διαφορετικότητα” και όχι ως μέρος του φάσματος της κανονικότητας, υπονοείται ότι η ετεροφυλοφιλία και οι cis ταυτότητες είναι οι κανονικότητες γύρω από τις οποίες περιστρέφεται το διαφορετικό με όρους ιεραρχικούς. Αντίστοιχα η αναφορά στο «προτιμώμενο όνομα» ή στις “προτιμώμενες αντωνυμίες” αποφεύγεται στην ακόλουθη πτυχιακή αν και χρησιμοποιείται από άτομα, καθώς το όνομα και οι αντωνυμίες δεν αποτελούν ζήτημα προτίμησης αλλά επιβεβαίωσης (Goldberg, Beemyn & Smith, 2018).

Ακόμη, διευκρινίζεται ότι κάποιοι από τους όρους δίνονται στα αγγλικά. Αυτό συμβαίνει διότι σε κάποιες έννοιες η μετάφραση δεν απαντάται στα ελληνικά, όπως για παράδειγμα στην λέξη queer (Πάγκαλος, 2007). Άλλοτε ο ίδιος ο αγγλικός όρος, διατηρείται και μεταφέρεται στα ελληνικά αυτούσιος με χρήση του ελληνικού αλφάβητου, όπως λόγου χάρη queer-κουήρ, trans-τρανς κ.α. Η χρήση διεθνών όρων συνολικά, έχει διττό χαρακτήρα. Από την μία διαπερνά τα κρατικά σύνορα, από την άλλη όμως δέχεται κριτική γιατί χάνεται η προοπτική δημιουργίας και χρήσης ελληνικών όρων που θα αποτυπώνουν την εγχώρια εμπειρία (Κανάκης, 2011).

Πάντως, παρά τους περιορισμούς και την αμφιλεγόμενη χρήση αρκετών από τους ορισμούς οι εργαζόμενοι οφείλουν να έχουν γνώση των κύριων ορολογιών ώστε να είναι σε θέση να προσφέρουν υπηρεσίες καλής ποιότητας και να αποφεύγουν την κακομεταχείριση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων (Thelwall, 2022). Κεντρικός κανόνας βέβαια είναι ότι τα άτομα έχουν την απόλυτη ελευθερία να ορίζουν την ταυτότητα τους (Siverskog, 2014). Οι επαγγελματίες χρειάζεται να μην υποθέτουν αλλά να ρωτούν τους ανθρώπους πώς θέλουν να τους απευθύνονται (Rogers, 2016). Σημειώνεται ότι η τυποποιημένα καθορισμένη ορολογία συμβάλει στην δημιουργία ενός σαφούς πλαισίου αλλά ταυτόχρονα μπορεί περιορίζει τα υποκείμενα, που συχνά δεν ανταποκρίνονται στους ακριβείς ορισμούς (Eliason, 2014).

1.2 Χρήσιμες ορολογίες για την κατανόηση της τρανς ταυτότητας

Προχωρώντας από την επεξήγηση της αξίας της γλώσσας, παρακάτω διατυπώνεται η βασική ορολογία που είναι απαραίτητη για την δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου κατανόησης των εννοιών και θα επιτρέψει την ανάλυση των σχετικών με την τρανς κοινότητα ζητημάτων.

Ταυτότητα φύλου: Ο όρος αυτός αναφέρεται στην εσωτερική αίσθηση του ατόμου ως προς το φύλο του. Η αίσθηση αυτή περιλαμβάνει την προσωπική αντίληψη για το σώμα και άλλες εκφράσεις όπως την ένδυση, την ομιλία, την κινησιολογία, την κοινωνική συμπεριφορά κ.α. Η ταυτότητα φύλου μπορεί να ταυτίζεται ή όχι με φύλο που αποδόθηκε στο άτομο κατά τη γέννησή (Boustani & Taylor, 2020 ; European Institute for Gender Equality, 2016 ; Miller, 2016). Οι όροι cis και τρανς αναφέρονται στην αποδοχή ή μη του φύλου που αποδόθηκε κατά την γέννηση και δεν αποτελούν οι ίδιοι ταυτότητες φύλου.

Trans/ Τρανς: Ο όρος αυτός αποδίδεται σε άτομα που δεν αποδέχονται το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση (United Nations Human Rights, n.d). Για παράδειγμα ένας άντρας που κατά την γέννηση του, του είχε αποδοθεί το γυναικείο φύλο είναι τρανς άντρας (Boustani & Taylor, 2020 ; Yeung et all, 2019). Είναι όρος “ομπρέλα” που αφορά άτομα οποιουδήποτε φύλου, μεταξύ των οποίων δυαδικά (binary) και μη δυαδικά (non binary) άτομα (βλ. ορισμούς στην συνέχεια) (Παγάνης, 2020). Η απόδοση του όρου στα ελληνικά με τον όρο “διεμφυλικός/ή/ο”, πρωτοσυναντάται σε βιβλίο του 2006. Ωστόσο, επειδή ο νεολογισμός αυτός είναι δύσχρηστος προτιμάται ο διεθνής όρος τρανς (Γαλανού,2014).

Cis: Η λέξη προέρχεται από το λατινικό cis που σημαίνει “στην ίδια πλευρά” και αποδίδεται σε άτομα που αποδέχονται το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση (Yeung et all, 2019). Για παράδειγμα ένας άντρας που κατά την γέννηση του, του είχε αποδοθεί το αρσενικό φύλο είναι cis άντρας (Aultman, 2014 ; Παγάνης, 2020). Η έννοια αυτή προέκυψε την δεκαετία του 1990 μέσα από τις τρανς ακτιβιστικές συζητήσεις, ως προσπάθεια να περιγράψει το φύλο χωρίς να περιθωριοποιείται και στιγματίζεται η τρανς κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον υπήρχε όρος που περιέγραφε τα άτομα που δεν αποδέχονται το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση, αναγνωρίστηκε η ανάγκη να υπάρχει και όρος που περιγράφει τα άτομα που το αποδέχονται (Koenig, 2019).

Intersex/Ίντερσεξ: Ο όρος αυτός αφορά άτομα που γεννιούνται με ανατομικές, ορμονικές ή χρωμοσωμικές ποικιλομορφίες που δεν ταυτίζονται με τους τυπικούς ορισμούς των αρσενικών ή θηλυκών σωμάτων (United Nations, n.d). Οι ποικιλομορφίες αυτές αποτελούν ένα ευρύ φάσμα και εμφανίζονται σε περίπου 1,7% των γεννήσεων (Intersex Greece,2021). Ο νεολογισμός που αποδίδεται στα ελληνικά είναι “διαφυλικός/η/ο”, ωστόσο όπως συμβαίνει και με τον εξελληνισμένο όρο “διεμφυλικός/ή/ό, προτιμάται η χρήση του διεθνούς όρου (Γαλανού, 2020). Για τα intersex άτομα, συχνά χρησιμοποιείται ο όρος ερμαφρόδιτος-η-ο, που όμως από την πλειονότητα της κοινότητας τους θεωρείται προσβλητικός και μη αντιπροσωπευτικός (Intersex Greece, 2021).

Έκφραση φύλου: Αποτελεί όλα τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές μέσα από τις οποίες ένα άτομο εκφράζει το φύλο του. Μπορεί να περιλαμβάνει την ενδυμασία, το κούρεμα, την κινησιολογία, τα ενδιαφέροντα κ.α και ταυτόχρονα τίποτα από αυτά. Οι εκφράσεις αυτές διαφοροποιούνται αναλόγως την εποχή, τον πολιτισμό αλλά και την προσωπικότητα του εκάστοτε ατόμου (Green & Peterson, 2016 ; Παγάνης, 2020).

Έμφυλοι ρόλοι: Οι έμφυλοι ρόλοι κατασκευάζονται από τον πολιτισμό και την κοινωνία και καθορίζουν τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές των ανθρώπων με βάση το φύλο στο οποίο ανήκουν. Οι ρόλοι αυτοί, τοποθετούν τα άτομα στην κοινωνία ιεραρχικά και αποτελούν μία μορφή κοινωνικής ανισότητας. Επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι μπορούν και επιλέγουν επάγγελμα, ντύσιμο, έκφραση συναισθημάτων κ.α (Hughes & Kroehler, 2014).

Ομοφοβία: Ο όρος επινοήθηκε από τον ψυχολόγο George Weinberg και χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά σε επίσημη δημοσίευση το 1969 από δύο γκέι ακτιβιστές, σε στήλη με gay θεματολογία στο περιοδικό Screw. Αναφερόταν στους φόβους των ετεροφυλόφιλων ότι οι άλλοι μπορεί να είναι ομοφυλόφιλοι και στην εχθρότητα προς αυτούς (Herek, 2004). Αρχικά αφορούσε αποκλειστικά ομοφυλόφιλα άτομα και κυρίως γκέι άντρες, που είχαν περισσότερη ορατότητα την εποχή εκείνη. Σταδιακά όμως και με την αυξανόμενη ορατότητα και άλλων ταυτοτήτων πέρα της γκέι, η ομοφοβία αποτέλεσε την αφετηρία για την δημιουργία άλλων παρόμοιων όρων, όπως της λεσβιοφοβίας, αμφιβοφίας, τρανσφοβίας, ιντερφοβίας κ.α προς λεσβίες, αμφιλοφυλόφιλα, τρανς και ίντερσεξ άτομα αντίστοιχα (Kitzinger, 1986 ; OCHS & Deihl, 1992 ; Norton,1997). Ωστόσο, όπως επισημαίνουν οι Παπαθανασίου και Χριστίδη η χρήση του όρου ομοφοβία σήμερα, συχνά είναι ευρύτερη και περιλαμβάνει κάθε είδους διακρίσεις, αποκλεισμούς, υποτιμητικές συμπεριφορές και αντιλήψεις προς τα άτομα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας συνολικά και όχι μόνο τους γκέι άντρες (Παπαθανασίου& Χριστίδη, 2020).

Εσωτερικευμένη Ομοφοβία: Με την στενή του έννοια ο όρος αναφέρεται στις αρνητικές στάσεις ενός γκέι ατόμου προς τον εαυτό του λόγω της σεξουαλικότητας του (Mayer & Dean, 1998). Όπως συμβαίνει και με τον όρο ομοφοβία, η εσωτερικευμένη ομοφοβία χρησιμοποιείται συχνά ευρύτερα, για να περιγράψει τις αρνητικές στάσεις ενός ατόμου που ανήκει στο φάσμα των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων για τον εαυτό του λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας του (Balasubramaniam & John, 2024). Αναλυτικά, η εσωτερικευμένη ομοφοβία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα των κοινωνικών προκαταλήψεων, αρνητικών στάσεων, της ομοφοβίας που κυριαρχούν στην κοινωνία και που τα άτομα εσωτερικεύουν τα μηνύματα αυτά (Szymanski, Kashubeck -West, & Meyer, 2008). Μάλιστα, τα άτομα μπορεί να βιώνουν εσωτερικευμένη ομοφοβία χωρίς να την αναγνωρίζουν ως τέτοια και να μην συνδέουν τα αρνητικά συναισθήματα και τις στάσεις με τις κοινωνικές διαδικασίες (McLean,2021).

Τρανσφοβία: Η τρανσφοβία περιγράφει τον παράλογο φόβο, την αποστροφή, την διάκριση και το μίσος προς τα τρανς άτομα και τα άτομα που δεν συμμορφώνονται με τις κυρίαρχες αντιλήψεις του φύλου εν γένει (European Institute for Gender Equality, 2016). Εκφράζεται μέσα από διακρίσεις, αποκλεισμούς, υποτιμητικές συμπεριφορές και απαντά τόσο σε άμεσες επιθέσεις όσο και έμμεσες και σε μικροεπιθέσεις (Παπαθανασίου, Χρησιτίδη, 2020).

Εσωτερικευμένη Τρανσφοβία: Ορίζεται η τρανσφοβία που κατευθύνεται από τα ίδια τα τρανς άτομα προς τον εαυτό τους. Δημιουργείται εξαιτίας της εσωτερίκευσης των κοινωνικών προσδοκιών και προτύπων για το φύλο που οδηγεί τα τρανς άτομα να στρέφονται αρνητικά προς τον εαυτό τους (Walter et al., 2020). Πολλά άτομα βιώνουν εσωτερικευμένη τρανσφοβία χωρίς να το γνωρίζουν και δεν αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές διαδικασίες που προκαλούν τα αρνητικά συναισθήματα, στάσεις, αντιλήψεις απέναντι στον εαυτό τους και τα υπόλοιπα τρανς άτομα (McLean, 2021).

Επαναπροσδιορισμός φύλου: Ο όρος αυτός αντικατέστησε τον παλαιότερο στιγματιστικό όρο αλλαγή φύλου. Συγκεκριμένα ο επαναπροσδιορισμός φύλου, περιλαμβάνει τις διαδικασίες σε νομικό, κοινωνικό και ιατρικό επίπεδο, που μπορεί να προβεί ένα τρανς άτομο για να εκφράσει καλύτερα την ταυτότητα φύλου του (Cambridge Dictionary n.d. ; Yeung et al., 2019). Οι διαδικασίες αυτές βέβαια, δεν είναι απαραίτητες και δεν αποτελούν προϋπόθεση για να είναι κάποιο άτομο τρανς, ούτε κριτήριο εγκυρότητας της ταυτότητας του. Αναγνωρίζεται ότι υπάρχουν άτομα που δεν επιθυμούν ή/και δεν μπορούν (πχ για οικονομικούς λόγους) να τις ακολουθήσουν (Παγάνης, 2020). Επιπλέον, ο επαναπροσδιορισμός φύλου αναφέρεται σε διαδικασίες επαναπροσδιορισμού πχ “επαναπροσδιορισμός της έκφρασης φύλου μέσα από τις ενδυματολογικές επιλογές” και όχι σε μία κατάσταση πχ “το τάδε άτομο έχει κάνει επαναπροσδιορισμό φύλου”.

Queer/ Κουήρ (για άτομα): Τα άτομα περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή με βάση τους τρόπους αντίληψης τους και όχι μέσω συγκεκριμένων πρακτικών (Τσίρου,2019). Η κυριολεκτική σημασία της λέξης είναι “αλλόκοτος” και χρησιμοποιούνταν ως προσβλητικός όρος προς γκέι κυρίως άτομα (Γιαννακόπουλος,2006). Μετά την δεκαετία του 80’ ο όρος οικειοποιήθηκε από την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Πλέον χρησιμοποιείται τόσο ως όρος ομπρέλα για όλες τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες, όσο και από άτομα που επιθυμούν να απορρίψουν τα πρότυπα σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και ταυτότητας φύλου (Insight, 2023). Συχνά αποτελεί έναν όρο που επιλέγουν τα άτομα αντί κάποιου άλλου. Αφορά περισσότερο μία ιδεολογική συμπίεση που σχετίζεται με τις αρχές της queer θεωρίας (βλ. κεφάλαιο 1.2) παρά μία ενιαία ταυτότητα. (Κανάκης, 2011).Στα ελληνικά δεν έχει ευοδώσει κάποια προσπάθεια οικειοποίησης κάποιου ελληνικού (πρώην) προσβλητικού όρου (Κανάκης, 2011).

Σεξουαλικός Προσανατολισμός: Αναφέρεται στην ρομαντική-συναισθηματική ή/και τη σεξουαλική έλξη, που βιώνει ένα άτομο για άλλα άτομα. Ορίζεται μέσα από το φύλο του ατόμου και των ατόμων που ελκύεται (Yeung et all, 2019 ; Παγάνης, 2020). Το είδος και ο βαθμός της έλξης αποτελούν φάσμα που περιλαμβάνει και την ασεξουαλικότητα και την αρομαντικότητα (Παγάνης, 2020).

Λεσβίες: Αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Έτσι ονομάζονται οι γυναίκες που αισθάνονται ρομαντική ή/και σεξουαλική έλξη για γυναίκες (Ervin et al., 2023). Καθώς προέρχεται από το ελληνικό νησί της Λέσβου θεωρείται κυρίως μια ευρωκεντρική κατηγορία και χρησιμοποιείται μεμονωμένα από άτομα άλλων πολιτισμών (Green & Peterson, 2016).

Ομοφυλόφιλοι-Γκέι (Gay): Αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Έτσι ονομάζονται οι άντρες που αισθάνονται ρομαντική ή/και σεξουαλική έλξη για άντρες. Συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει το εύρος της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας (Blechinger, 2016 ; Ervin et all, 2023 ; Παγάνης,2020).

Αμφιλοφυλόφιλοι (Bisexual): Αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Έτσι ονομάζονται τα άτομα που ελκύονται ρομαντικά ή/και σεξουαλικά από δύο φύλα (Blechinger, 2016 ; Ervin et all, 2023).

Same gender loving: Ο όρος εμφανίστηκε στις αρχές του 1990. Χρησιμοποιείται μερικές φορές από μέλη της μαύρης κοινότητας για να εκφράσουν τον μη ετερόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό χωρίς να χρησιμοποιήσουν τους ευρωκεντρικούς όρους “λεσβία, γκέι, αμφισεξουαλικό”. Αποτελεί έναν τρόπο που τα μαύρα άτομα που αγαπούν, όπως αναφέρει και ο όρος, άτομα του ίδιου φύλου μπορούν να ταυτοποιήσουν την ύπαρξη τους σε συνάρτηση με την μαύρη κουλτούρα τους (Green & Peterson, 2006 ; Miller, 2016).

Ετεροφυλόφιλοι/ες (Straight): Αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Έτσι ονομάζονται αποκλειστικά οι άντρες που ελκύονται από γυναίκες και αντίστοιχα οι γυναίκες που ελκύονται από άντρες (Miller, 2016 ; Παγάνης,2020).

ΛΟΑΤΚΙ+/LGBTQ+: Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιλοφυλόφιλοι, Τρανς, Κουίρ, Ίντερσεξ/ Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, Queer. Το plus (+) χρησιμοποιείται για να συμπεριλάβει τις άπειρες περιπτώσεις σεξουαλικών προσανατολισμών και ταυτοτήτων φύλου (Τσίρου, 2019).

Δίπολο του φύλου: Η κατηγοριοποίηση των φύλων σε αποκλειστικά αρσενικό και θηλυκό φύλο και η αμετάβλητη κατάσταση του εκάστοτε ατόμου σε ένα από αυτά τα δύο. Σύμφωνα με το δίπολο του φύλου, καμία άλλη κατηγορία φύλου δεν θεωρείται δυνατή, ούτε καν βιολογικά, παραβλέποντας την ύπαρξη των intersex ατόμων (Koenig, 2019 ; Miller, 2016 ; NIH, 2022).

Διαδικά (Binary) άτομα: Άτομα που ανήκουν σε ένα από τα δύο φύλα που περιλαμβάνει το δίπολο του φύλου, είναι δηλαδή άντρες ή γυναίκες (NIH,2022).

Μη δυαδικά/Non binary άτομα: Περιλαμβάνει ένα φάσμα εκφράσεων και ταυτοτήτων που ξεπερνούν το δυαδικό ανδρικό/θηλυκό φύλο. Τα άτομα με μη δυαδικές ταυτότητες φύλου μπορεί να προσδιορίζονται ως φύλο διαφορετικό του διπόλου, ως εν μέρει άνδρας και εν μέρει ως γυναίκα, ως άλλοτε άνδρας και άλλοτε ως γυναίκα, ή ότι δεν έχουν καθόλου φύλο. Τις περισσότερες φορές, οι μη δυαδικές ταυτότητες θεωρείται ότι εμπίπτουν στην τρανς ομπρέλα, καθώς τα μη δυαδικά άτομα επίσης δεν ταυτίζονται με το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση (Ervin et al, 2023 ; Insight, 2023).

Two Spirit-Δύο Πνεύματα- niizh manidoowag: Ο όρος αποδίδεται στην Elder Myra Laramee, που πρότεινε τη χρήση του κατά την τρίτη ετήσια διαφυλετική συνδιάσκεψη των γκέι και λεσβιών αυτοχθόνων Αμερικανών (Intertribal Native American, First Nations, Gay and Lesbian American Conference), στον Καναδά το 1990. Χρησιμοποιείται μεταξύ ορισμένων ιθαγενών πολιτισμών της Βόρειας Αμερικής και πρόκειται για μετάφραση του όρου Anishinaabemowin “niizh manidoowag” (Elhakeen, 2007). Ως όρος περιγράφει τη σεξουαλικότητα, το φύλο ή/και την πνευματική τους ταυτότητα και αναφέρεται σε άτομα που διαθέτουν και αρσενικό και θηλυκό “πνεύμα”. Γενικά μπορεί να περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία ανθρώπων που στη δυτική κουλτούρα αναγνωρίζονται ως ομοφυλόφιλοι, λεσβίες, αμφιφυλόφιλοι, τρανς κ.α. Βέβαια το two-spirit αναφέρεται επίσης σε μία πνευματική ταυτότητα. Σε πολλές κοινότητες ιθαγενών, τα άτομα με δύο πνεύματα θεωρείται ότι έχουν λάβει υπερφυσική παρέμβαση και ως εκ τούτου συχνά αναλαμβάνουν ειδικούς πνευματικούς ρόλους στις κοινότητές τους. Σήμερα αρκετές φορές χρησιμοποιείται για την ευρεία αναφορά στην ιθαγενή ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Οργανώσεις δύο πνευμάτων, άτομα αλλά και ο ίδιος ο όρος σηματοδοτούν μια επιστροφή στις πολιτιστικές παραδόσεις των ιθαγενών που ιστορικά έχουν αναγνωρίσει περισσότερα από δύο φύλα (Filice, 2023).

Κοινωνικό φύλο: Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων το “κοινωνικό φύλο” ορίζεται ως το σύνολο κοινωνικά προσδιορισμένων έμφυλων ρόλων, καθώς και το σύστημα σκέψης και ιδεολογικών αναπαραστάσεων που προσδιορίζουν πολιτισμικά το αρσενικό και το θηλυκό και κατασκευάζουν τις ταυτότητες του φύλου. Εστιάζει σε κοινωνικά χαρακτηριστικά και ευκαιρίες οι οποίες συνδέονται με τις ιδιότητες των γυναικών και των ανδρών (EIGE,2016 ; Miller, 2016).

Βιολογικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με το φύλο: Ο όρος “βιολογικό φύλο” είναι μια ιατρικά κατασκευασμένη κατηγορία (Insight,2023). Μία σειρά βιολογικών χαρακτηριστικών έχουν συνδεθεί με το φύλο και χωρίζονται σε πρωτογενή και δευτερογενή. Τα πρωτογενή χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν τα εσωτερικά και εξωτερικά επονομαζόμενα “αναπαραγωγικά όργανα”, τα επίπεδα ορμονών (τεστοστερόνη, οιστρογόνα), τις γονάδες και τα χρωμοσώματα. Τα δευτερογενή χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά όπως την κατανομή της μυϊκής μάζας, την τριχοφυΐα, την χροιά της φωνής, την ανάπτυξη του στήθους κ.α. (Παγάνης,2020). Ωστόσο η ανατομία είναι σημαντικό να προσδιορίζεται με το όνομα (πχ πέος, μήτρα) αντί βάσει μίας λειτουργίας της πχ αναπαραγωγικά όργανα ή να ταυτίζεται με κάποιο φύλο (πχ αρσενική ανατομία) (Haseen, Kahn, Belton & Bayer, 2020).

Coming out: Η διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο γνωστοποιεί τον σεξουαλικό του προσανατολισμό ή/και την ταυτότητα φύλου του σε τρίτα άτομα. Αυτό μπορεί να γίνεται με διάφορους τρόπους και πρόκειται για μία συνεχή διά βίου διαδικασία, δηλαδή ένα άτομο που έχει κάνει come out στον κοινωνικό του περίγυρο, γνωρίζοντας νέα άτομα χρειάζεται να κάνει come out ξανά αν επιθυμεί την γνωστοποίηση της ταυτότητας του (Green & Peterson, 2016 ; NLCN, n.d.).

Outing: Η ακούσια γνωστοποίηση από κάποιο άτομο του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της σεξουαλικής ταυτότητας άλλου ατόμου, δηλαδή χωρίς την συγκατάθεση του (Green & Peterson, 2016 ; NLCN, n.d).

Cisplain: Όταν ένα cis άτομο ισχυρίζεται ότι έχει περισσότερες γνώσεις για την trans εμπειρία από τα ίδια τα τρανς άτομα, ενώ δεν την έχει βιώσει ποτέ (Island, n.d).

Cis-κανονικότητα: Η υπόθεση ότι το μόνο που υπάρχει είναι οι cis ταυτότητες και οποιαδήποτε άλλη ταυτότητα δεν είναι φυσιολογική (Cambridge Dictionary, n.d. ; Koenig, 2019).

Ετεροκανονικότητα: Ονομάζεται η υπόθεση ότι η μόνη σεξουαλική ταυτότητα που είναι αποδεκτή πολιτισμικά και φυσιολογική είναι η ετεροφυλόφιλη. Αναμένεται ότι όλα τα άτομα είναι ετεροφυλόφιλα, γεγονός που προάγει τις διακρίσεις στους μη ετεροφυλόφιλους ανθρώπους (Ervin et al., 2023). Συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει υποθέσεις που θεωρούν ότι το φύλο είναι δίπολο και ότι τα άτομα πρέπει να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προσδοκίες της κοινωνίας που σχετίζονται με την ταυτότητα και έκφραση φύλου (Insight, 2023).

Ομοκανονικότητα: Η αφομοίωση των ετεροκανονικών δομών και ιδανικών στην κουλτούρα και συμπεριφορά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Τέτοια στοιχεία μπορεί να αφορούν λόγου χάρη τους δυαδικούς ρόλους των φύλων, τους οικογενειακούς κοινωνικούς ρόλους κ.α. Η ομοκανονικότητα, επικρίνεται ότι δημιουργεί στο εσωτερικό της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας κατάταξη των ατόμων σε ιεραρχικές “αξιοπρέπειες” (Miller, 2016).

Ετεροσεξισμός: Ο όρος αφορά τις στάσεις, προκαταλήψεις και διακρίσεις που συνδέονται με τις υποθέσεις της ετεροκανονικότητας, δηλαδή της παραδοχής ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ετεροφυλόφιλοι, αποδέχονται το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση (είναι δηλαδή cis) και ακολουθούν συγκεκριμένους έμφυλους ρόλους (Fish, 2006). Συνιστά ένα σύστημα καταπίεσης, συχνά μη ορατής, που αναπαράγεται μέσα από τους κυρίαρχους κοινωνικούς και πολιτισμικούς θεσμούς, εις βάρος των μη ετεροκανονικών ατόμων (Colour Youth, 2020 & Insight, 2023).

Cis-σεξισμός: Ονομάζεται το διάχυτο σύστημα διακρίσεων και αποκλεισμού που βασίζεται στην πεποίθηση, ότι το φύλο ταυτίζεται πάντα και εγγενώς με το φύλο που αποδίδεται κατά την γέννηση, ότι δηλαδή όλα τα άτομα είναι cis. Ως εκ τούτου το σύστημα αυτό καταπιέζει τα τρανς άτομα, αλλά και τα άτομα που το φύλο ή/και η έκφραση φύλου τους δεν ακολουθεί τις cis-κανονικές δομές. Στο πλαίσιο του cis-σεξισμού, τα cis άτομα είναι η κυρίαρχη ομάδα και τα τρανς άτομα είναι η καταπιεσμένη ομάδα (Insight, 2023 ; Koenig, 2019).

Ιστορικό τραύμα: σχετίζεται με εμπειρίες τραύματος μίας κοινότητας μεταξύ των γενεών (Freeman-Corradge & Langroudi, 2021). Αυτά τα τραύματα σχετίζονται με τη σωματική ή ψυχική υγεία των προγενέστερων γενεών (π.χ. ιστορικό αστυνομικής βίας). Η εκδήλωση του ιστορικού τραύματος μπορεί να λάβει πολλές μορφές όπως η δυσπιστία ή η απροθυμία να εμπιστευτούν τις υπηρεσίες και τους/τις/τα επαγγελματίες/α. (Freeman-Corradge & Langroudi, 2021).

Διαθεματικότητα: Ο όρος διαθεματικότητα δημιουργήθηκε και πρωτο χρησιμοποιήθηκε από τη μαύρη θεωρητικό και καθηγήτρια νομικής Kimberlé Crenshaw τη δεκαετία του 1980 για να προσεγγίσει νομικά εργασιακές διακρίσεις που βίωναν μαύρες γυναίκες και να καταδείξει τα πολλαπλά επίπεδα αυτής της καταπίεσης στο δικαστήριο. Ο φεμινισμός είναι το πρώτο πεδίο που συμπεριέλαβε την έννοια της διαθεματικότητας, κι αυτό συνέβη αφού διάφορες ομάδες γυναικών (μαύρες, λεσβίες, μουσουλμάνες, τρανς, φτωχές) αντιτάχθηκαν στην πρόταση της ομοιομορφίας του κινήματος. Πιο συγκεκριμένα, η διαθεματικότητα υπογραμμίζει τους τρόπους με τους οποίους διαφορετικές μορφές καταπίεσης, όπως ο σεξισμός, ο ρατσισμός και οι διαφορές κοινωνικών τάξεων, διασταυρώνονται και διαμορφώνουν τις εμπειρίες των ατόμων, για να παράγουν μοναδικές εμπειρίες καταπίεσης και προνομίων (Carastathis, 2014).

Misgendering: Η χρήση λάθος αντωνυμιών (pronouns στα αγγλικά), ονόματος ή άλλων λέξεων που προσδιορίζουν έμφυλη ιδιότητα, στην αναφορά ή κατά την ομιλία με τρανς άτομα (Ansara and Hegarty, 2014 ; Cambridge Dictionary n.d.).

Dead name: Το όνομα που είχε αποδοθεί σε ένα τρανς άτομο, άλλα πλέον δεν χρησιμοποιείται γιατί δεν ταιριάζει με το φύλο του (Boustani & Taylor, 2020 ; Cambridge Dictionary).

Passing: Η έννοια του passing χρησιμοποιείται για να περιγράψει άτομα που γίνονται αντιληπτά με ταυτότητα διαφορετική από την δική τους ως προς την φυλή, το φύλο, την σεξουαλικότητα και την εθνικότητα. Ως διαδικασία λάμβανε χώρα συχνά από σκλάβους αφρικανικής καταγωγής που έκαναν passing ως λευκοί για να ανακτήσουν την ελευθερία τους (Ginsberg, 1996). Στην queer κοινότητα αναφέρεται κατά βάση σε τρανς άτομα που γίνονται αντιληπτά ως cis από τους άλλους ανθρώπους. Σχετίζεται με το πώς βλέπουν οι άλλοι άνθρωποι τα τρανς άτομα και το κατά πόσο αντιλαμβάνονται την τρανς ταυτότητα τους εκ πρώτης κυρίως όψεως (Dias, Rocha, Tateo & Marsico, 2021). Επίσης αναφέρεται στο κατά πόσο τα τρανς άτομα γίνονται αντιληπτά ως το φύλο τους πχ κατά πόσο μία τρανς γυναίκα γίνεται αντιληπτή ως γυναίκα (Miller, 2016).

“Αστυνόμηση”: Η έννοια αυτή χρησιμοποιείται μεταφορικά για να περιγράψει τους τρόπους με τους οποίους οι θεσμοί, οι κυβερνήσεις ή ακόμα και άτομα προσπαθούν να ελέγξουν, να ρυθμίσουν, να ποινικοποιήσουν και να παθολογικοποιήσουν την ταυτότητα ή/και έκφραση φύλου που δεν ακολουθεί τα cis-κανονικά πρότυπα (Dwyer & Valcore, 2021).

Drag queens: Ο όρος αυτός δεν σχετίζεται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου. Έτσι ονομάζονται τα άτομα, συνήθως άνδρες, που παρουσιάζονται συνήθως μέσω της χρήσης μακιγιάζ, φορεμάτων, περουκών κ.λ.π.. ως μια υπερβολική “γυναικεία” με τον στερεοτυπικό ρόλο εκδοχή. Ως drag performance, drag show ή απλούστερα drag ονομάζεται η τέχνη των drag queen και μπορεί να αφορά διάφορα σόου με ομάδες ή μεμονωμένα άτομα, επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά που συνήθως λαμβάνουν χώρα σε μπαρ ή άλλους χώρους διασκέδασης. Μέσα από τον τρόπο που ντύνονται ή και εκφράζονται, έχουν σκοπό να διασκεδάσουν το κοινό ή να περάσουν κοινωνικά μηνύματα. Στην συντριπτική πλειοψηφία τους, επιλέγουν ένα το καλλιτεχνικό όνομα που διαφέρει από αυτό της “καθημερινής” τους ζωής.

Κλείνοντας το πρώτο κεφάλαιο έχει επισημανθεί η σημαντικότητα τρόπου χρήσης της γλώσσας και έχουν δοθεί βασικοί ορισμοί που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα πτυχιακή, που προσφέρουν ταυτόχρονα και κάποιες αρχικές πληροφορίες γύρω από την τρανς κοινότητα. Αυτές οι γνώσεις επιτρέπουν την κατανόηση των κεφαλαίων που ακολουθούν και οι/τα αναγνώστες/στριες/α μπορούν να ανατρέχουν σε αυτές καθ’όλη την διάρκεια του κειμένου.

Κεφάλαιο δεύτερο: Θεωρητικό Πλαίσιο

Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί μία συνοπτική διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου που σχετίζεται με την τρανς ταυτότητα. Περιγράφεται η πορεία μετάβασης αρχικά της ομοφυλοφιλίας και έπειτα της τρανς ταυτότητας από παρανομία σε παθολογία και η αποπαθολογικοποίηση αυτών. Επιπλέον αναφέρεται ένα ιστορικό αστυνομικής βίας και αντίστασης των τρανς προσώπων που εκδηλώνεται στον απόηχο των ευρύτερων κοινωνικών εξελίξεων. Τέλος το κεφάλαιο κλείνει με στον φεμινισμό και τις queer και queer of colour θεωρίες.

2.1. Η πορεία προς την (απο)παθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (χ.χ) αναγνωρίζει ότι το φύλο αποτελεί ένα φάσμα που διαφοροποιείται μεταξύ των πολιτισμών και γεωγραφικά. Πολιτισμοί έξω από την δύση, ειδικά πριν την αποικιοκρατία (Hunt, 2016), αναγνώριζαν και εξακολουθούν να αναγνωρίζουν παραπάνω από δύο φύλα, όπως το two spirit (Pullen Sansfacon et all, 2024). Στην Νότια Ασία συναντώνται επίσης μη δυαδικά άτομα (Lim & Leong, 2023). Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι τα άτομα δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες και στους μη δυτικούς πολιτισμούς, απλά με διαφορετικές μορφές οι οποίες δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής (Lim & Leong, 2023).

Όσον αφορά τον δυτικό κόσμο ήδη από την αρχαιότητα σημειώνονται περιπτώσεις στην Ελλάδα, Ρώμη και αλλού, κυρίως ιερέων που τους είχε αποδοθεί το αρσενικό φύλο κατά τη γέννηση αλλά για χάρη της λατρείας μίας ποικιλίας θεών ξεπέρασαν τα όρια του (Pickett, 2024). Μία από τις πιο γνωστές καταγεγραμμένες περιπτώσεις υπέρβασης της cis ταυτότητας είναι αυτή της αυτοκράτειρας Elagabalus που ανέλαβε την βασιλεία της Ρώμης από το 218 έως το 222 μ.Χ. Η Elagabalus, με αποδοθέν το αρσενικό φύλο φορούσε γυναικεία φορέματα, είχε ζητήσει να αναφέρεται ως «αυτή» και εξέφραζε την επιθυμία για χειρουργική επέμβαση αφαίρεσης “γεννητικών οργάνων”. Στιγματισμένη και αφού είχε εκθρονιστεί, δολοφονήθηκε σε ηλικία 18 ετών και ρίχτηκε στον ποταμό Τίβερη (Abbie E. Goldberg, Genny Beemyn, 2021 ; Scott 2018 , Varner, 2008). Τον Νοέμβριο του 2023, το μουσείο “North Hertfordshire” στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανακοίνωσε ότι η Elagabalus σήμερα θα θεωρούνταν τρανς γυναίκα και για αυτό θα της αναφέρεται με γυναικείες αντωνυμίες στα εκθέματά του (Rufo, 2023 ; Esther, 2023).

Προχωρώντας στο σύγχρονο κόσμο του ευρωπαϊκού και αμερικανικού γίνεσθαι στον οποίο θα επικεντρωθεί και η παρούσα εργασία, οι ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες κινήθηκαν σε μία πορεία που θεωρήθηκαν από αμαρτωλές και νομικά παραπτώματα σε ψυχικές ασθένειες (Anzani, Siboni & Lindley, 2024). Σημειώνεται πως αν και η πτυχιακή θα επικεντρωθεί στην τρανς κοινότητα, η ιστορία της τρανς κοινότητας δεν μπορεί να αποσπαστεί εντελώς από των άλλων ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων και ιδίως της cis γκέι κοινότητας, που έχαιρε και της μεγαλύτερης ορατότητας κατά το παρελθόν (Blakemore, 2022). Ιστορικοί όπως ο Gill-Peterson προσπαθούν να δομήσουν μια ιστορική συνέχεια των τρανς ζώων.

Όπως σημειώνει ο Gill-Peterson, ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια, είναι ότι λόγω των κοινωνικών εμποδίων οι ιστορίες τρανς ανθρώπων μεταφέρθηκαν κυρίως προφορικά. Σύμφωνα με τον Peterson σημαντικές πηγές στοιχείων αποτελούν και η ιατρική βιβλιογραφία, τα δικαστικά αρχεία και οι αστυνομικές εκθέσεις, που αν και στόχευαν να τιμωρήσουν και να μειώσουν τα τρανς άτομα, αποτυπώνουν εμμέσως τον τρόπο ζωής και έκφρασης των τρανς ανθρώπων στο παρελθόν (Stryker, 2017). Μία από τις σημαντικότερες δυσκολίες που αναγνωρίζουν οι ιστορικοί είναι η εφαρμογή των σύγχρονων εννοιών κατά την περιγραφή γεγονότων του παρελθόντος. Πάντως η ύπαρξη τρανς ατόμων είναι αποδεδειγμένο ότι δεν αποτελεί ένα πρόσφατο φαινόμενο, ακόμα και αν ο όρος “τρανς” έχει προκύψει μόλις τα τελευταία χρόνια (Mowat et al., 2024 ; Pickett, 2024 Stryker, 2017).

Οι εξελίξεις των θεωριών, των κινημάτων και της μετάβασης των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων από αμαρτία και νομικό παράπτωμα σε ψυχική νόσο που χρήζει “θεραπειών μεταστροφής” (βλ. παρακάτω), αποτελούν διαπλεκόμενα πεδία. Το τρανς αλλά και το ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα εν γένει, αντιστάθηκε και ήταν αυτό που έφερε την αποποινικοποίηση και την αποπαθολογικοποίηση των ταυτοτήτων του.

Πιο αναλυτικά, στις αρχές του 20ου αιώνα σημειώθηκε πρόοδος στην ιατρική επιστήμη. Η πρόοδος αυτή είχε το θετικό πρόσημο ότι σταδιακά κατέστη δυνατή η λήψη ορμονών, οι χειρουργικές επεμβάσεις και άλλες ιατρικές διαδικασίες που έχουν συσχετιστεί με την ταυτότητα φύλου (Zurada et al., 2018). Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε το “Ινστιτούτο Σεξουαλικής Έρευνας” του γιατρού Magnus Hirschfeld στη Γερμανία, που ιδρύθηκε το 1919 και αποτέλεσε τον τόπο της πρώτης καταγεγραμμένης χειρουργικής επέμβασης σχετιζόμενης με την ταυτότητα φύλου (Bhinder & Upadhyaya, 2021). Οι δυνατότητες που πρόσφερε η ιατρική άλλαξαν τις ζωές πολλών τρανς προσώπων καθώς και αρκετές από τις δημόσιες αντιλήψεις για το φύλο (Zurada et al., 2018). Έκτοτε τα πρότυπα και οι πρακτικές ιατρικής φροντίδας που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου έχουν αναθεωρηθεί. Όμως παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον για ιατρικές διαδικασίες σχετιζόμενες με την ταυτότητα φύλου και την πρόοδο των ιατρικών τεχνολογιών, μέχρι και σήμερα υπάρχει μικρή εξέλιξη των διαδικασιών αυτών και ελάχιστα δεδομένα για τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα που επιφέρουν στην ιατρική και ψυχική υγεία των ατόμων (Feldman et al., 2016).

Παράλληλα με τις δυνατότητες που δημιούργησε η ανάπτυξη της ιατρικής, σημειώθηκε και μία μετάβαση των ζητημάτων που ανήκαν στην ποινική ή θρησκευτική

δικαιοδοσία, στην ιατρική. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται ιατρικοποίηση-παθολογικοποίηση. Τα άτομα έπαψαν να θεωρούνται αμαρτωλά ή παράνομα και άρχισαν να θεωρούνται άρρωστα (Foucault, 1954). Όπως σημειώνουν οι Χρηστίδη και Παπαθανασίου (2020), η παθολογικοποίηση της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και των έμφυλων ταυτοτήτων είναι χαρακτηριστικό του δυτικού κόσμου από τον 19ο αιώνα και μετά. Η δικαιοδοσία πέρασε από την αστυνομία, με τις συλλήψεις και την αστυνομική βία, στους ψυχιάτρους, με τον εγκλεισμό σε ψυχιατρικά ιδρύματα και θεραπείες μεταστροφής.

Καθώς όπως έχει ήδη διατυπωθεί η ιστορία των τρανς προσώπων δεν μπορεί να αποτυπωθεί διωκομένη από αυτή των γκέι, για την κατανόηση της ιατρικοποίησης των τρανς ταυτοτήτων αξίζει να σημειωθεί επίσης η διαδικασία παθολογικοποίησης των σεξουαλικών ταυτοτήτων που προηγείται χρονικά και αποτελεί κατά μία έννοια το προίμιο των αντίστοιχων διαδικασιών για τις ταυτότητες φύλου. Η ομοφυλοφιλία κατηγοριοποιήθηκε για πρώτη φορά επίσημα ως ψυχική διαταραχή με την ονομασία “κοινωνικοπαθητική διαταραχή προσωπικότητας” το 1952 στην πρώτη έκδοση του Διαγνωστικού Στατιστικού Εγχειριδίου (DSM-I) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (ΑΨΕ) και στην δεύτερη έκδοση το 1968 ως “σεξουαλική απόκλιση”.

Αυτή η ιατρικοποίηση δημιούργησε τις λεγόμενες “θεραπίες μεταστροφής” (Burger & Pachankis, 2024). Έτσι ονομάστηκαν οι διαδικασίες, ομαδικές ή ατομικές, που με διάφορες μεθόδους επιχειρούσαν (και σε μερικά μέρη του πλανήτη ακόμα επιχειρούν) να “αλλάξουν” τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή/και μετέπειτα την ταυτότητα φύλου του ατόμου (Drescher et al., 2016). Οι “θεραπίες μεταστροφής”, εφαρμόζονταν από επαγγελματίες υγείας, θρησκευτικούς εκπροσώπους, μέλη της οικογενείας του ατόμου ή ακόμα και μέλη της ευρύτερης κοινωνίας (Alemprijevic et al., 2020 ; Drescher et al., 2016). Λάμβαναν διάφορες μορφές βασανιστηρίων όπως την λήψη φαρμακευτικών αγωγών, την απομόνωση, τους αναγκαστικούς εγκλεισμούς σε νοσοκομεία, το ηλεκτροσόκ, τους εξορκισμούς, ακόμα και τους “διορθωτικούς βιασμούς” ώστε το άτομο να “γιατρευτεί” (Alemprijevic et al., 2020). Οι πρακτικές αυτές διακρίνονται από την αντιεπιστημονικότητα και τον κακοποιητικό χαρακτήρα τους και έχουν σοβαρές και χρόνιες επιπτώσεις (Fish & Russell, 2020). Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα Ηνωμένα Έθνη έχουν καλέσει τα κράτη να αναλάβουν δράση κατά των “θεραπειών μεταστροφής” (Trispiotis & Purshouse, 2022), με τον Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών να τις χαρακτηρίζει απάνθρωπες (IESOGI, 2020).

Από τα μέσα του 20ου αιώνα έγιναν οι πρώτες ερευνητικές προσπάθειες για αποπαθολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας (μελέτες Alfred Kinsey, Evelyn Hooker). Η εξέγερση του Stonewall το 1969 που θα περιγραφεί παρακάτω (βλ 2.2), δημιούργησε το κλίμα για άρθρωση λόγου στα συνέδρια της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας. Ο John Fryer καταγράφεται ως πρώτος που μίλησε κατά της ομοφοβίας με την διπλή ιδιότητα, του ομοφυλόφιλου και του ειδικού ψυχικής υγείας. Μάλιστα στο συνέδριο της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας παρουσιάστηκε φορώντας μάσκα και κρατώντας μικρόφωνο που αλλοίωνε την φωνή του ώστε να κρύψει την ταυτότητα του, υπό τον φόβο μην στιγματιστεί και χάσει την ιατρική του άδεια (Lenzer, 2003 ; Preston & Lopez, 2024). Στον απόηχο των αγώνων που σημειώνονταν, η ομοφυλοφιλία αφαιρέθηκε εν τέλει από τον κατάλογο των διαγνώσεων. Όμως μια κατηγορία αυτής παρέμεινε. Αυτή η κατηγορία ονομαζόταν <<Δυστονικής προς το Εγώ Ομοφυλοφιλία>> και διατύπωνε ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι ψυχική διαταραχή αλλά όταν το άτομο δεν επιθυμεί να είναι ομοφυλόφιλο, τότε είναι. Αγνοώντας έτσι τις επιδράσεις των κοινωνικών στερεοτύπων και τις διακρίσεις που προκαλούν την στάση των ομοφυλόφιλων ατόμων απέναντι στην σεξουαλικότητα τους.

Η πλήρης αποπαθολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας έγινε γεγονός στις 17 Μαΐου του 1990, όταν ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) την αφαίρεσε από το Διεθνές Ταξινομικό Εγχειρίδιο Ασθενειών (ICD) (Χριστίδη & Παπαθανασίου, 2020). Σημειώνεται βέβαια ότι παρά την επίσημη στάση τόσο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας όσο και της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Ένωσης περί μη παθολογίας της ομόφυλης ταυτότητας, στην πρακτική μέχρι και σήμερα πραγματοποιούνται ιατρικές παρεμβάσεις που αντιμετωπίζουν τα ομοφυλόφιλα άτομα ως άρρωστα. Σε απάντηση, ορισμένες χώρες έχουν προχωρήσει στην απαγόρευση των πρακτικών που στοχεύουν στην μεταβολή του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου (Andrade & Redondo, 2022). Χαρακτηριστικό είναι ότι η Ελληνική Ψυχιατρική Ένωση εξέδωσε επίσημη ανακοίνωση που υπενθυμίζει ότι η ομοφυλοφιλία δεν συνιστά ψυχική νόσο για πρώτη φορά μόλις το 2024 (ΕΨΕ, 2024).

Την αποπαθολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας ακολούθησε η παθολογικοποίηση των τρανς ταυτοτήτων. Οι τρανς ταυτότητες είχαν συνδεθεί ήδη με ψυχικές ασθένειες πολύ πριν εμφανιστούν επίσημα ως διαγνωστικές κατηγορίες στο DSM (Stryker 2008). Η πρώτη επίσημη ταξινόμηση των τρανς ταυτοτήτων ως ψυχικές διαταραχές συνέβη το 1980, δηλαδή 7 έτη μετά την πρώτη αφαίρεση της ομοφυλοφιλίας από το DSM, όπου η Αμερικανική

Ψυχιατρική Ένωση δημιούργησε την διάγνωση της Διαταραχής Ταυτότητας Φύλου. Η διάγνωση της, είχε μία εκβιαστική χροιά καθώς αποτελούσε την προϋπόθεση για ιατρική φροντίδα σχετική με την τρανς ταυτότητα (Χριστίδη & Παπαθανασίου, 2020).

Για πολλά τρανς άτομα, οι ιατρικές διαγνώσεις αποτέλεσαν και αποτελούν την προϋπόθεση για την πρόσβαση στις ιατρικές διαδικασίες που επιθυμούν να προβούν αλλά και ενίοτε για την διόρθωση των νομικών τους εγγράφων, την πρόσβαση σε χώρους διαχωρισμένους με βάση το φύλο (π.χ τουαλέτες, θάλαμοι νοσοκομείων, φυλακές) και διάφορα άλλα (Stryker 2008).

Τα διαγνωστικά κριτήρια και η γλώσσα γύρω από τα τρανς άτομα έχουν αλλάξει αρκετές φορές, αντανακλώνοντας τις κυρίαρχες στάσεις σχετικά με το φύλο και τη σεξουαλική έκφραση ως διαγνωστικές καταστάσεις (Dewey & Gesbeck, 2017). Το 2003 σημειώθηκε η πρώτη μεγάλη αντίδραση μέσα στην Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία με αίτημα την κατάργηση των σχετικών διαγνώσεων. Υπήρξαν μάλιστα υπόνοιες ότι η διάγνωση της “Διαταραχής Ταυτότητας Φύλου”, έδινε το περιθώριο για “θεραπείες μεταστροφής” και σε ομοφυλόφιλα άτομα. Το 2010 προτάθηκε ο όρος “ασυμφωνία φύλου” , ωστόσο η 5 και πιο πρόσφατη έκδοση του DSM αφαίρεσε τον όρο “διαταραχή” , χρησιμοποιώντας όμως τον όρο “δυσφορία”, που επίσης αναφέρεται μία επιβαρυσμένη ψυχικά κατάσταση. Στην έκδοση αυτή επίσης, για πρώτη φορά γίνεται αναφορά σε διαφορετικά φύλα αναγνωρίζοντας έμμεσα ένα φάσμα πέρα του διπόλου. Ύστερα από πιέσεις των παγκόσμιων οργανώσεων, η αποπαθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας έγινε γεγονός στις 25 Μαΐου του 2019 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, που ύστερα από ψηφοφορία της γενικής συνέλευσης του, αφαίρεσε τις τρανς ταυτότητες από τον κατάλογο των ψυχικών διαταραχών (ICD-11) (Χριστίδη & Παπαθανασίου, 2020).

Μέχρι και σήμερα και ιδιαίτερα με την αύξηση της ορατότητας των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων επικρατούν πολλά debate (δημόσιες συζητήσεις) σχετιζόμενα την ταυτότητα φύλου. Αρκετά από αυτά, επικεντρώνονται στο αν η τρανς ταυτότητα συνιστά ψυχική διαταραχή, αν και κάτι τέτοιο έχει αναιρεθεί από τους επίσημους φορείς (Dewey, 2023). Σε χώρες εφαρμόζεται ακόμα και νομοθεσίες που εξακολουθεί να καθιστούν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα παράνομα.

2.2 Σημεία ορόσημα της αντίστασης του τρανς κινήματος στην αστυνομική βία

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας θα αναφερθούν μόνο κάποια από τα σημεία που θεωρούνται σταθμοί για την ανάπτυξη του τρανς κινήματος, χωρίς να παρουσιάζονται εξαντλητικά (Blakemore, 2022). Διευκρινίζεται ότι τα γεγονότα που παρατίθενται παρακάτω διαδραματίστηκαν σε χώρους συνάθροισης των ατόμων της κοινότητας, αλλά αποτελούν απόρροια των ευρύτερων κοινωνικών εξελίξεων και πολιτικών ζυμώσεων της εποχής.

Όπως αναφέρει ο Ferguson (2021), οι τρανς ακτιβιστές της περιόδου άντλησαν από τα αντιρατσιστικά κινήματα. Σημειώνεται ότι οι εξεγέρσεις στο Coore Do-Nut και στην Compton's Cafeteria, δεν είναι γνωστές στην συμβατική ΛΟΑΤΚΙ+ ιστορία. Παράλληλα η ευρέως γνωστή εξέγερση στο Stonewall, δεν αποτέλεσε μία αυθόρμητη αντίδραση όπως αναφέρεται συχνά, αλλά προέκυψε στον απόηχο των κινήματων της εποχής. Επίσης η παρουσία των ατόμων που έφεραν παραπάνω από μία ταυτότητες, για τις οποίες αντιμετώπιζαν ακόμα μεγαλύτερη βία, όπως μαύρων τρανς γυναικών είναι εμφανής σε όλα τα παραπάνω γεγονότα (Gossett, Gossett & Lewis, 2012 ; Ferguson, 2021). Εν κατακλείδι, οι μονοδιάστατες προσεγγίσεις συσκοτίζουν τους τρόπους λειτουργίας των συστημικών μορφών βίας και των ιστορικών προκλήσεων (Ferguson, 2021).

Coore Do-Nut:

Τις προηγούμενες δεκαετίες, νομοθεσίες σε διάφορες χώρες θέσπιζαν ως παράνομη την ένδυση με ρούχα που δεν ταίριαζαν κοινωνικά με αυτά έπρεπε να φορούν τα άτομα, σύμφωνα με το αποδοθέν φύλο τους (Redburn, 2022). Η πόλη του Λος Άντζελες θέσπιζε μία τέτοια νομοθεσία, η οποία συχνά στεκόταν αφορμή για συλλήψεις ατόμων από χώρους εστίασης.

Η καφετέρια Coore Do-Nut στο Λος Άντζελες, αποτελούσε ένα μέρος που σύχναζαν τρανς άτομα, drag queens κ.α. Εξού και γύρω από αυτή γινόταν συχνά περιπολίες και αρκετές φορές οι αστυνομικοί προχωρούσαν σε συλλήψεις στο εσωτερικό της με κατηγορίες που αφορούσαν την ενδυμασία των τρανς ατόμων με μη αποδεκτά για το “φύλο τους” ρούχα, κατηγορίες “πορνείας” και άλλες “παράνομες” πράξεις, αλλά και για πλαστοπροσωπία

επειδή η εικόνα τους δεν αντιστοιχούσε με τα έγγραφα τους. Μάλιστα μια παράνομη τακτική του Λος Άντζελες ήταν να δημοσιεύονται τα ονόματα των ατόμων που συλλαμβάνονταν στις επιδρομές αυτές σε τοπικές εφημερίδες, με αποτέλεσμα συνήθως να χάνουν τις θέσεις εργασίας τους και να δέχονται κοινωνικό αποκλεισμό (Scott, 2019). Σε μία από τις “συνηθισμένες” αυτές εφόδους που περιεγράφηκαν, τον Μάιο του 1959, τα άτομα που παραβρίσκονταν στην καφετέρια αντέδρασαν στην αστυνομική καταπίεση. Ξεκίνησαν να εκτοξεύουν καφέδες και άλλα αντικείμενα στην αστυνομία, μέχρι που την ανάγκασαν να αποχωρήσει χωρίς να έχει κάνει συλλήψεις (Lagos, 2022 ; Lilly, 2016). Οι άνθρωποι βγήκαν με πανηγυρισμούς από την καφετέρια και σταδιακά ενώθηκαν στον δρόμο με θαμώνες των γύρω γκέι μπαρ αλλά και ανθρώπους της περιοχής. Λίγο αργότερα η αστυνομία επανήλθε, ξυλοκόπησε και συνέλαβε πολλούς ανθρώπους κλείνοντας ταυτόχρονα τον δρόμο για όλη τη νύχτα (Faderman, 2016). Το 2023 η πόλη του Λος Άντζελες έστησε μία πινακίδα στην πλατεία του Cooper Do-Nut και ζήτησε επίσημα συγγνώμη για την παρενόχληση των πολιτών. Το ίδιο έπραξε και ο διοικητής της αστυνομικής υπηρεσίας του Λος Άντζελες, Ruby Flores, με δηλώσεις του (Blakemore, 2022 ; McMillan, 2023).

Compton’s Cafeteria:

Άλλη μία από τις πρώιμες προσπάθειες οργάνωσης αφορά μια εξέγερση τρανς γυναικών και drag queens στην καφετέρια “Compton’s” του Σαν Φρανσίσκο το 1966. Η απαγόρευση ενδυμασίας με ρούχα μη συμμορφούμενα με το “φύλο” καθώς και η τρανσφοβία εντός της κοινότητας, είχε ως αποτέλεσμα πολλά γκέι μπαρ να απαγόρευαν ή να αποθαρρύνουν την είσοδο σε τρανς άτομα και drag queens (Lilly, 2016). Ένας τέτοιος χώρος ήταν και η καφετέρια του Compton’s (Styrker, 2008). Παράλληλα όμως και καθώς η καφετέρια παρέμενε ανοιχτή όλη τη νύχτα, ο χώρος αυτός ήταν ένα από τα λίγα μέρη που οι τρανς γυναίκες και οι drag queens μπορούσαν να συναντηθούν μετά από μια νύχτα, σεξεργασίας (Silverman & Stryker , 2005 ; Piecerson, 2019). Η διοίκηση και το προσωπικό του Compton’s δυσαρεστημένοι, σε μια προσπάθεια να αποτρέψουν τους ανθρώπους αυτούς να συχνάζουν εκεί, καλούσαν συχνά την αστυνομία προκαλώντας την παρενόχληση και τη σύλληψή τους, με κατηγορίες όπως αυτές που περιεγράφηκαν παραπάνω. Συχνά μάλιστα η αστυνομία έκανε εφόδους χωρίς να έχει δεχτεί κλήση, καθώς γνώριζε ότι πιθανά θα υπήρχαν άτομα που θα μπορούσε να παρενοχλήσει και να συλλάβει. (Piecerson, 2019)

Το 1966, ένας εργαζόμενος του Compton's κάλεσε την αστυνομία ισχυριζόμενος ότι ορισμένες τρανς πελάτισσες προκαλούσαν φασαρίες (Villarreal, 2011). Όταν ένας από τους αστυνομικούς που έφτασαν στον χώρο, προσπάθησε να συλλάβει βίβια μια τρανς γυναίκα, εκείνη του πέταξε ένα φλιτζάνι καφέ στο πρόσωπο. Οι θαμώνες ξεκίνησαν να πετούν αντικείμενα σπάζοντας τα τζάμια και να χτυπούν τους αστυνομικούς με τα πορτοφόλια και τα ψηλοτάκουνα τους. Η αστυνομία αναγκάστηκε και υποχώρησε στους δρόμους και ζήτησε ενισχύσεις. Η μάχη συνεχίστηκε εκεί, όπου οι διαδηλώτριες κατέστρεψαν ένα αυτοκίνητο της αστυνομίας και έκαψαν ένα περίπτερο που βρισκόταν στο πεζοδρόμιο (Silverman & Stryker, 2005 ; Stryker, 2008 ; Pasulka, 2015 ; Piecerson, 2019).

Την επόμενη μέρα η καφετέρια του Compton's απαγόρευσε την είσοδο στις τρανς γυναίκες και τις drag queens. Αυτό πυροδότησε μία νέα αντίδραση με την συμμετοχή περισσότερων τρανς ατόμων, μελών της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας αλλά και άλλους ανθρώπους που διαδήλωσαν μαζί τους, σπάζοντας τελικά ξανά τα τζάμια που είχαν αντικατασταθεί ύστερα από τις αντιδράσεις της προηγούμενης ημέρας (Silverman & Stryker, 2005). Η επιχείρηση Compton's Cafeteria έκτοτε άρχισε να χάνει την πελατεία της και τελικά το 1972 έκλεισε οριστικά (Silverman & Stryker, 2005).

Stonewall:

Οι εξεγέρσεις στο Stonewall θεωρούνται για πολλά άτομα το σημείο εκκίνησης του ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβισμού. Αποτελούν ένα σύμβολο αντίστασης και κάθε χρόνο εκατομμύρια άνθρωποι από διάφορες χώρες συμμετέχουν σε πορείες περηφάνειας και διαμαρτυρίες που τιμούν τις τότε εξεγέρσεις (Comfort, 2021).

Πιο αναλυτικά, το Stonewall βρισκόταν επί της οδού 51-53 Christopher στην Νέα Υόρκη και στο παρελθόν είχε υπάρξει στάβλος αλόγων, φούρνος και εστιατόριο. Το 1965, ο επενδυτής Joel Weiser το αγόρασε μαζί με πολλά άλλα ακίνητα. Ύστερα από μία φωτιά, το εστιατόριο που στεγαζόταν εκεί έκλεισε και το 1966, 4 άνδρες με διασυνδέσεις στο οργανωμένο έγκλημα, αποφάσισαν και άνοιξαν γκέι κλαμπ, το οποίο και ξεκίνησε την λειτουργία του το 1967. Τα γκέι μπαρ ήταν από τα σπάνια μέρη όπου οι άνθρωποι μπορούσαν να είναι ανοιχτοί σχετικά με τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Οι ιδιοκτήτες, είδαν μια επιχειρηματική ευκαιρία να προσελκύσουν μια γκέι πελατεία και να αποκομίσουν μεγάλα κέρδη (Stein, 2019).

Όπως αναφέρθηκε και στις προηγούμενες παραγράφους, η αστυνομία έκανε συχνά επιδρομές σε χώρους που σύχναζαν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Με κατηγορίες περί πορνείας, ναρκωτικών, ύπαρξης ανηλίκων στο κλαμπ, η αστυνομία έκανε συχνές εφόδους στο Stonewall και προχωρούσε σε συλλήψεις, ξυλοδαρμούς, παρενοχλήσεις και διαπόμπευση. Το 1969 λίγο πριν τις επερχόμενες δημοκρατικές εκλογές, καθώς η “καταστολή” των ομοφυλόφιλων θα δημιουργούσε την εικόνα των ηθικών ενάρετων δημόσιων αξιωματούχων, αρκετοί θεωρούν ότι οι επιδρομές της αστυνομίας δεν ήταν τυχαίες (Stein, 2019 ; Rosenbaum, 2018). Το βράδυ της 28ης Ιουνίου του 1969, στο Stonewall σημειώθηκε η πιο γνωστή ίσως εξέγερση για το ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα. Εκείνη την νύχτα η αστυνομία έφτασε με σκοπό να ακολουθήσει το συνηθισμένο μοτίβο κατάσχεσης του ποτού του μπαρ και τη σύλληψη των θαμώνων του. Η αστυνομία προχώρησε σε συλλήψεις αλλά βρήκε την αντίσταση των θαμώνων με αποτέλεσμα να ξεσπάσει βία. Σε μια έκρηξη αγανάκτησης από τις συνεχείς επιδρομές, οι θαμώνες άρχισαν να φωνάζουν και να πετάνε αντικείμενα στην αστυνομία. Δύο σημαντικές μορφές εκείνης της νύχτας ήταν η Marsha P. Johnson, μια μαύρη τρανς γυναίκα και ακτιβίστρια και η Sylvia Rivera επίσης τρανς ακτιβίστρια, που σύχναζαν στο μπαρ και θεωρούνται από τις ηγέτισσες της εξέγερσης (Ashley & Sanchinel, 2023 ; Stryker, 2017 ; Terro, 2022). Σε λίγη ώρα το πλήθος είχε αυξηθεί και περιλάμβανε ένα φάσμα ταυτοτήτων. Είχαν χρειαστεί ώρες για να ηρεμήσει η κατάσταση. Το επόμενο βράδυ, χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώθηκαν στο Stonewall για να διαδηλώσουν και πάλι. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν σποραδικά τις μέρες που ακολούθησαν (Stein, 2019). Η Sylvia Rivera, τρανς γυναίκα και ηγετική μορφή της εξέγερσης, υποστηρίζει ότι το Stonewall αποτέλεσε μέρος ενός ευρύτερου ρεύματος πολιτικών κινημάτων των δεκαετιών του 1960-1970, με αγώνες που ήταν επικαλυπτόμενοι. Ότι συνέβη εκείνη την νύχτα ήταν ταυτόχρονα μια αντίδραση στην χρόνια κακοποίηση από την αστυνομία, με μακρά παράδοση αντίστασης που βασίζεται στα μπαρ και άλλους χώρους εστίασης, αλλά ακολούθησε και το ρεύμα των εξεγέρσεων που ξεσπούσαν παντού (Ferguson, 2021 ; Stein, 2019).

Pride- Πορεία Υπερηφάνειας:

Στον απόηχο των εξεγέρσεων που προέκυψαν στο Stonewall και έπειτα από μήνες σχεδιασμού και εσωτερικής διαμάχης μεταξύ ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων που είχαν αναπτυχθεί, το 1970, δηλαδή ένα χρόνο μετά την επιδρομή, άνθρωποι συγκεντρώθηκαν και τίμησαν την

επέτειό της νύχτας εκείνης. Η συγκέντρωση για την “Ημέρα Απελευθέρωσης της οδού Christopher”, τώρα αναγνωρίζεται ως η πρώτη pride πορεία (Stevenson, 2020).

Την ίδια στιγμή όμως, αν και προσωπικότητες όπως η Johnson και η Rivera πολέμησαν τη συστημική αδικία εναντίον των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, συχνά βρέθηκαν να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους και στο εσωτερικό της κοινότητάς. Στην παρέλαση Υπερηφάνειας του 1973, που ήταν και η χρονιά που η ομοφυλοφιλία αφαιρέθηκε από τον κατάλογο των ψυχικών διαταραχών, οι/τα διοργανωτές/τριες/τα τήρησαν μία στάση αποκλεισμού προς τα τρανς άτομα.(Austin, 2021 ; Kingsbury, 2021 ; Pickett, 2024). Η Sylvia Rivera που είχε ενεργή συμμετοχή στους αγώνες των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, μέχρι και στην ίδια την εξέγερση στο Stonewall, ενημερώθηκε ότι απαγορευόταν να μιλήσει κατά την διάρκεια του Pride. Η ίδια άρπαξε το μικρόφωνο ώστε να απευθυνθεί στους ανθρώπους που παρευρίσκονταν στην πορεία και αποδοκιμάστηκε έντονα αυτούς (Blakemore, 2022).

Για τα γεγονότα στο Stonewall σε πολλές χώρες του κόσμου, μεταξύ των οποίων και στην Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο κ.α πραγματοποιείται ετήσια, πορεία υπερηφάνειας με την ονομασία “Pride”(Ryan, 2024). Ο ρόλος των μαύρων και (των) τρανς ατόμων, έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται μόνο τα τελευταία χρόνια. Την ίδια στιγμή υπάρχουν χώρες οι οποίες απαγορεύουν την διοργάνωση, όπως η Τουρκία η οποία χαρακτηριστικά το 2023 προχώρησε σε βιαιότητες και συλλήψεις έναντι των ατόμων που συγκεντρώθηκαν για την πορεία υπερηφάνειας αψηφώντας τις απαγορεύσεις (ILGA, 2023).

Μία από τις κριτικές που δέχεται το “Pride” σήμερα έχει να κάνει με την εξέλιξη της μορφής του μέσα στα χρόνια. Τα πρώτα χρόνια το Pride είχε ως επίκεντρο τα γεγονότα της 28ης Ιουνίου στο Stonewall και αποτελούσε μία πορεία μνήμης αλλά και αλληλεγγύης στην αστυνομική βία και την κρατική παρενόχληση (Turesky & Crisman, 2022). Όμως, για πολλά άτομα η πορεία σταδιακά έφτασε να αποτελεί περισσότερο ένα “πάρτι” με την παρουσία χορηγών και έχασε το πολιτικό και ιδεολογικό της πρόσημο (Turesky & Crisman, 2022).

Όπως συμβαίνει με πολλά κινήματα, η ιστορία επαναλαμβάνεται και γεγονότα που εξελίχθηκαν σε ένα μέρος εκτυλίσσονται συχνά και σε κάποιο άλλο. Η ιστορική πραγματικότητα του ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος στον ευρωπαϊκό χώρο, συνδέεται. Στην

Ελλάδα μπορεί τα δρώμενα να μην πήραν τις διαστάσεις του εξωτερικού ωστόσο οι ομοιότητες με την ιστορία “ορόσημο” που περιεγράφηκε παραπάνω είναι εμφανείς.

Η πορεία του ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος στην Ελληνική κοινωνία:

Η αφητηρία για την ανάπτυξη της ελληνικής ΛΟΑΤΚΙ+ ιστορίας θεωρείται η Μεταπολίτευση (1974). Όπως περιγράφει ο Γκέλτης (2020) η πτώση της δικτατορίας στην Ελλάδα που ακολούθησε την πτώση της Γερμανικής κατοχής και η μετέπειτα περίοδος Μεταπολίτευσης ως ευρύτερης διαδικασίας , δημιούργησε ένα κλίμα διεκδικήσεων, ανόδου του βιοτικού επιπέδου και εκσυγχρονισμού (Παπανικολάου, 2018). Την περίοδο αυτή αναδύθηκε το Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλοφίλων Ελλάδος (ΑΚΟΕ), που σε συνομιλία με άλλα κινήματα ομοφυλοφίλων, λεσβιών και τρανς ανθρώπων στην Βόρεια Αμερική και Δυτική Ευρώπη, επεκτάθηκε από μία μικρή ομάδα, διακίνησε πολιτικές ιδέες και θεωρίες και δημιούργησε αναπαραστάσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων στην δημόσια σφαίρα που ξεπερνούσαν το στιγματισμό τους ως αμαρτημάτων, παραπτωμάτων και ψυχικών ασθενειών. Στην διαδικασία αυτή συνέβαλαν και έντυπα όπως το περιοδικό ΑΜΦΙ (1978-1990) και το Κράξιμο της Πάολα Ρεβενιώτη, γνωστής τρανς γυναίκας σεξεργάτριας. Κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980 ξεκίνησαν να αναπτύσσονται δίκτυα απέναντι στην ομο-τρανσφοβική ελληνική κοινωνία (Γκέλτης, 2020).

Ωστόσο για τους ομοφυλόφιλους άντρες και τις τρανς γυναίκες η αστυνομική βία αποτελούσε μία κανονικότητα, με την μορφή συλλήψεων για εξακρίβωση στοιχείων, εισβολών σε μπαρ, πάρκα, χώρους που ήταν γνωστό ότι σύχναζαν άτομα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Η αστυνομική βία μάλιστα κορυφωνόταν σε τρανς γυναίκες σεξεργάτριες, που η παρενόχληση, οι συλλήψεις και η κακοποίηση από την αστυνομία είχαν γίνει παράμετρος της καθημερινότητας τους. Τα κινήματα της εποχής όπως και το ΑΚΟΕ αποτέλεσαν μία προσπάθεια αντίδρασης και αντίστασης (Γκέλτης, 2020). Το 1980 το ΑΚΟΕ πραγματοποιεί την πρώτη προσπάθεια διοργάνωσης Pride στην Ελλάδα. Το Pride τότε πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, παίρνοντας την μορφή πολιτικής εκδήλωσης και επαναλήφθηκε 2 χρόνια αργότερα στο Ζάππειο. Οι επόμενες προσπάθειες να διεξαχθούν αντίστοιχες εκδηλώσεις ήρθαν 10 χρόνια αργότερα, στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη (Athens Pride, 2009).

Το 2003 σημειώθηκε στην Ελλάδα ένα περιστατικό που θύμιζε τα γεγονότα στο Stonewall προς τιμή των οποίων πραγματοποιείται και το Pride. Στο γκέι κλαμπ “Spices” έγινε έφοδος της αστυνομίας, η οποία προχώρησε σε προσαγωγές, συλλήψεις και δημόσια διαπόμπευση των γκέι αντρών με συνέπεια την αυτοκτονία ενός εξ αυτών (Παπάζογλου, 2020). Το γεγονός αποτέλεσε την αφετηρία για ίδρυση οργανώσεων όπως του Πολύχρωμου Forum, την Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδος (ΟΛΚΕ) και αργότερα του Σωματείο Αλληλεγγύης Τραβεστί-Τρανσέξουαλ (ΣΑΤΤΕ) που με την διάλυση του προέκυψε το σημερινό Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (ΣΥΔ) και ανέδειξε τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας και τις ανάγκες για αντιδράσεις και ορατότητα (Πετροπούλου, 2019) . Μέσα από αυτές τις διεργασίες προέκυψε και το Athens Pride στην Ελλάδα το 2005, με την συμμετοχή πολλών ελληνικών ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων, που από τότε και κάθε χρόνο σημειώνει αυξανόμενη προσέλευση ατόμων (Athens Pride, 2009 ; Πετροπούλου, 2019).

Η ομοιότητα του ελληνικό γίνεσθαι με τις καταστάσεις του εξωτερικού, επεκτείνεται και στην πορεία υπερηφάνειας Pride. Όπως στο εξωτερικό οι σχέσεις των τρανς ατόμων με την διοργάνωση του Pride υπήρξαν τεταμένες έτσι και στην Ελλάδα, το επίσημο Σωματείο Τρανς προσώπων, δηλαδή το ΣΥΔ, έχει σημειώσει τεταμένες σχέσεις με την διοργάνωση του Pride. Ξεκινώντας από το 2012 με την καταγγελία συμμετοχής του ΚΕΕΛΠΝΟ (Κέντρου Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων) στο Φεστιβάλ Υπερηφάνειας και την ανάδειξη της αναγκαιότητας προσανατολισμού και πολιτικής στόχευσης του Athens Pride. Λίγα χρόνια νωρίτερα είχε συμβεί υπό την υποκίνηση του ΚΕΕΛΠΝΟ, η σύλληψη και η δημόσια διαπόμπευση σεξεργατριών με το πρόσχημα της δημόσιας ασφάλειας και η συμμετοχή του θεωρήθηκε προσβλητική. Προχωρώντας, το 2015 το ΣΥΔ εξέδωσε δημόσια ανακοίνωση για μη συμμετοχή στο Athens Pride λόγω κακοποιητικών τρανσφοβικών θέσεων από μέλη της οργανωτικής επιτροπής το 2014, με μη συμπερίληψη των τρανς προσώπων στην Επιτροπή και απουσία διαφάνειας των διαδικασιών.

Μετά από χρόνια και με συνεχείς επικοινωνίες με εκπροσώπους του Athens Pride, το ΣΥΔ συμμετείχε τον Σεπτέμβριο του 2020 στα πλαίσια των δράσεων, ενώ μετά από εσωτερικές συζητήσεις που είχαν γίνει το 2021, επί προεδρίας της Μαρίνας Γαλανού, το 2022 συμμετείχε με περίπτερο, χαιρετισμό και παίρνοντας μέρος στη πορεία. Στην πορεία του 2023 το ΣΥΔ αντέδρασε έντονα με ανακοίνωση του Διοικητικού του Συμβουλίου για την μεταφορά της πορείας από την πλατεία Συντάγματος στην πλατεία Κοτσιά με αφορμή την

παρουσία εκλογικού περιπτέρου του δεξιού κόμματος Νέα Δημοκρατία στην πλατεία Συντάγματος. Η πορεία μάλιστα δεν πέρασε μπροστά από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, αλλά από έναν μικρό παράδρομο που βρίσκεται πάνω ακριβώς από την Πλατεία Συντάγματος. Παράλληλα το περίπτερο του ΣΥΔ και πολλών ακόμη ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων, είχαν τοποθετηθεί σε σημεία όχι τόσο ορατά, σε αντίθεση με περίπτερα χορηγών αλλά και πολιτικών κομμάτων, που ήταν σε κεντρικά σημεία την Πλατείας. Χαρακτηριστικές είναι και οι καταγγελίες για *misgendering* σε μέλη της τρανς κοινότητας από άτομα που ήταν τόσο στο περίπτερο του Δήμου Αθηναίων, όσο και σε περίπτερα των χορηγών της διοργάνωσης που δεν ήταν εκπαιδευμένα σε θέματα ΛΟΑΤΚΙ+ ορολογίας (ΣΥΔ, 2023)

2.3 Φεμινισμός και queer (of colour) θεωρία

Το παρών υποκεφάλαιο θα σκιαγραφήσει συνοπτικά την ανάπτυξη και εξέλιξη του φεμινισμού ως θεωρία και κίνημα και στην συνέχεια θα επικεντρωθεί στις queer και queer of colour θεωρίες. Τονίζεται, ότι η ένταξη της τρανς ταυτότητας και εμπειρίας σε διάφορες θεωρίες, αποτελεί ένα πρόσφατα αναδυόμενο πεδίο, καθώς οι προηγούμενες προσεγγίσεις έβλεπαν τις κοινωνικές ταυτότητες ως σταθερές μέσα στο άτομο (Nagoshi & Brzuzu, 2010). Έτσι γίνεται κατανοητό ότι η αναφορά αυτή σχετίζεται με το γεγονός ότι ο φεμινισμός και η queer (of colour) θεωρίες αποτελούν το κλειδί για την θεωρητική συζήτηση γύρω από την τρανς κοινότητα.

Φεμινισμός:

Ο φεμινισμός σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (2016), αποτελεί ένα τεράστιο πεδίο που απαντά σε διάφορους τομείς. Πιο αναλυτικά περιλαμβάνει πολιτικές και κοινωνικές θεωρίες αλλά και κινήματα διεκδικήσεων. Ως κοινό σημείο, τα παραπάνω έχουν την επίτευξη της ισότητας των φύλων, μέσα από το πρίσμα ότι η καταπίεση των γυναικών έχει ως αιτία το φύλο τους. Σημειώνεται ότι υπάρχουν αρκετά φεμινιστικά ρεύματα και προσανατολισμοί. Κοινό στοιχείο αυτών είναι ότι επισημαίνουν πως οι γυναίκες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους άνδρες και διεκδικούν με διάφορες μορφές πάλης την επίτευξη της ισότητας μεταξύ τους (Bhandari, 2023 ; European Institute for Gender Equality, 2016).

Συνοπτικά ο φεμινισμός περιλαμβάνει 4 ρεύματα κατά την διάρκεια της ιστορίας του, όπως εμφανίζεται στον δυτικό κόσμο. Το πρώτο φεμινιστικό κύμα διαμορφώθηκε στις μεταπολεμικές δυτικές κοινωνίες και έφτασε ως την δεκαετία του '50 (Ρεθυμνωτάκη κ.α, 2016). Ο χαρακτήρας του ήταν θεσμικός και ως κύριο αίτημα έφερε την διεκδίκηση νομικής και πολιτικής ισότητας, με έμφαση στην απόδοση πλήρους εκλογικού δικαιώματος (Malinowska, 2020 ; Ρεθυμνωτάκη κ.ά, 2016 ; Van der Tuin, 2016). Ωστόσο, δεν απευθυνόταν εξίσου και με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις γυναίκες. Ο φεμινισμός δηλαδή των γυναικών εκείνης της περιόδου αφορούσε κυρίως έως και αποκλειστικά, μορφωμένες γυναίκες της μεσαίας τάξης, στις οποίες περιλαμβάνονταν και οι εμπνεύστριες και κύριες εκφράστριες του. Σε αυτό το πλαίσιο, ο αγώνας των γυναικών δεν ταυτίστηκε με τον αγώνα άλλων κοινωνικών ομάδων , όπως λόγου χάρη των μαύρων, των ομοφυλοφίλων και άλλων, που αναπτύσσονταν εκείνη την εποχή, αλλά τοποθετήθηκε περιφρονητικά απέναντί τους (Βανδώρος,2015).

Στην συνέχεια και μετά το πέρας του Α΄ παγκοσμίου πολέμου η σταδιακή παραχώρηση δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες σε πολλές δυτικές χώρες (Mohajan, 2022), οδήγησε σε ύφεση του φεμινιστικού κινήματος, διότι επικράτησε το αίσθημα πως ότι ήταν απαραίτητο έχει ήδη κατακτηθεί. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε και η άνοδος φασιστικών και αυταρχικών καθεστώτων εκείνης της εποχής (Παπαγεωργίου, 2008).

Βέβαια μόλις λίγο αργότερα, την δεκαετία του 1960 το φεμινιστικό κίνημα αναδύθηκε εκ νέου (Malinowska, 2020). Αντίθετα με το πρώτο κύμα, το 2ο κύμα αναπτύχθηκε στο κλίμα των κοινωνικών κινήματων της δεκαετίας του 1960. Χαρακτηριστικό στοιχείο του 2ου κύματος ήταν ότι στο στόχαστρο του μπήκαν ζητήματα πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Τομή αποτέλεσε και η ανάδειξη ότι η κατάσταση ανισότητας που προκύπτει στο πλαίσιο της κατανομής «των βαρών» στην νεωτερική δυτική οικογένεια είναι πολιτικό και όχι προσωπικό ζήτημα. Στην φράση “το προσωπικό είναι πολιτικό”, εμπερικλείεται η τοποθέτηση πως ότι συμβαίνει στην προσωπική ζωή σχετικά με την κατανομή των βαρών στο σπίτι, την ανισότητα στην εργασία κλπ σχετίζεται με την ιεράρχηση των ανδρών και γυναικών σε ευρύτερο επίπεδο, καθώς οι άνθρωποι δομούν την καθημερινότητα τους με βάση αυτές τις αρχές (Mohajan, 2022).

Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το δεύτερο φεμινιστικό κύμα περιλάμβανε στο εσωτερικό του πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις (Mohajan, 2022). Για άλλη

μία φορά, του ασκήθηκε κριτική ότι αποτελούνταν και απευθύνονταν σε λευκές, αστές γυναίκες της Δύσης και περιθωριοποιούσε μια σειρά γυναικείων υποθέσεων που δεν συνάπτονταν με τα γυναικεία πρότυπα που προέβαλε ο κυρίαρχος λόγος (Mohajan, 2022). Στο εσωτερικό του όμως, αυτή την περίοδο σημειώνονται συγκρούσεις καθώς αρχίζουν και προσελκύνονται πέρα από cis λευκές γυναίκες της αστικής τάξης και trans ,μαύρες, από υποβαθμισμένα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα κλπ (Rampton, 2015). Η έννοια του “βιολογικού” και του “κοινωνικού φύλου” έγινε διακριτή από τις φεμινίστριες, οι οποίες προσπαθούσαν να διαχωρίσουν τους στερεοτυπικούς ρόλους της γυναικείας φύσης. Αυτή η προσπάθεια αποτυπώνεται και στην γνωστή φράση της Simon De Beauvoir (1949) ‘Γυναίκα δεν γεννιέσαι, γίνεσαι’. Συνολικά πάντως υποστηρίχθηκε η ιδέα ότι κάθε γυναίκα οφείλει να είναι, απελευθερωμένη από κάθε είδους εξωγενείς καταναγκασμούς (Βανδώρος, 2015).

Τα ζητήματα βίας που προέρχονται από τον ρατσισμό και τις έμφυλες διακρίσεις, ήρθαν στο προσκήνιο πιο ξεκάθαρα προχωρώντας στις αρχές της δεκαετίας του '90. Τότε σημειώνεται ένα 3ο κύμα το οποίο αυτή την φορά υιοθέτησε αναστοχαστική στάση στα προηγούμενα 2 κύματα και εμβάθυνε σε ζητήματα προβληματισμών και διεκδικήσεων. Σημαντικό σημείο του είναι ότι αποτυπώθηκε η ανάγκη να εξαλειφθούν τα στερεότυπα που σχετίζονται με την σεξουαλικότητα και τα σώματα των γυναικών. Ο φεμινισμός λοιπόν ξεκίνησε πιο έντονα να αποτελεί υπέρμαχο των μειονοτήτων που αφορούν την καταγωγή, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό κ.α. Σε αυτή την κατεύθυνση, σημειώθηκε πολύ μεγαλύτερη αποδοχή όσων δεν υπάγονται στα καθιερωμένα πρότυπα ταυτότητας φύλου, όπως και των trans ατόμων. Οι ανάγκες της LGBTQ+ κοινότητας άρχισαν να αποκτούν διαφάνεια (Βανδώρος, 2015 ; Rampton, 2015). Σημαντική επίδραση προς αυτή την κατεύθυνση άσκησε το Judith Butler ο 1990, με το έργο του Αναταραχή φύλου και με μεταγενέστερα κείμενά του. Το Butler υποστήριξε ότι δεν υφίστανται αντρικό και γυναικείο άτομο ούτε από βιολογική άποψη. Το φύλο δεν είναι έμφυτο, αλλά επίκτητο, με την έννοια ότι οι άνθρωποι απλώς συμμορφώνονται προς τις κοινωνικές συμβάσεις σχετικά με τις αντιλήψεις περί φύλου (Gender Trouble, 1990).

Σήμερα, θεωρείται ότι είναι σε εξέλιξη ένα 4ο κύμα φεμινισμού που εμφανίστηκε στα τέλη του 20ου και στις αρχές του 21ου αιώνα. Αυτό το κύμα βασίζεται στα επιτεύγματα των προηγούμενων φεμινιστικών κινημάτων, αλλά επίσης αντιμετωπίζει νέα ζητήματα και προκλήσεις που έρχονται αντιμέτωπες οι γυναίκες στον σύγχρονο κόσμο. Το 4ο κύμα,

αντιπροσωπεύει μια συνεχή εξέλιξη του φεμινιστικού κινήματος, με έμφαση στη διαθεματικότητα (βλέπε 1.1), τον ψηφιακό ακτιβισμό και ένα διευρυμένο σύνολο θεμάτων που επηρεάζουν τις γυναίκες και τις περιθωριοποιημένες ομάδες στον σύγχρονο κόσμο. Ως ψηφιακός ακτιβισμός, χαρακτηρίζεται η χρήση κοινωνικών μέσων και ψηφιακών πλατφόρμων για την προώθηση φεμινιστικών σκοπών. Παράδειγμα του ακτιβισμού αυτού του είδους, αποτελεί το κίνημα #MeToo (Mohaajan, 2022). Η διαθεματικότητα από την άλλη φέρνει στην επιφάνεια τις εμπειρίες των περιθωριοποιημένων ομάδων. Ως κύμα εν γένει, αμφισβητεί την ιδέα ότι υπάρχει μια ενιαία, καθολική εμπειρία της γυναικείας καταπίεσης, και τονίζει τη σημασία της αναγνώρισης και αμφισβήτησης των τρόπων με τους οποίους διαμορφώνεται η ανισότητα των φύλων από τη φυλή, την τάξη (Bhandari, 2023).

Συνολικά, οι φεμινιστικές προσεγγίσεις σήμερα συνιστούν ένα φάσμα που περιλαμβάνει τόσο προσεγγίσεις που ενσωματώνουν το εύρος των σεξουαλικών και έμφυλων ταυτοτήτων όσο και προσεγγίσεις που απορρίπτουν κατηγορηματικά τις trans ταυτότητες. Χαρακτηριστική περίπτωση απόρριψης των trans ταυτοτήτων είναι αυτή των TERF (trans-exclusionary radical feminist), που θεωρούν ότι τα trans άτομα δεν είναι πράγματι το φύλο τους και ότι ο φεμινισμός δεν πρέπει να εμπερικλείει τα δικαιώματα των trans και ιδιαίτερα των trans γυναικών (Cambridge Dictionary, n.d).

Ο Battcher (2010) παρουσιάζει ένα ιστορικό trans αποκλεισμού από το φεμινιστικό, αποτελεί όμως γεγονός ότι ο φεμινισμός έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των queer θεωριών και στην διεκδίκηση δικαιωμάτων πολυάριθμων κοινωνικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων και trans γυναικών και ευρύτερα όλων των trans ατόμων. Η ένταξη των trans ζητημάτων στις φεμινιστικές προσεγγίσεις αποτελεί μέχρι σήμερα μία σημαντική πρόκληση. (Nagoshi και Brzuzu, 2010). Πάντως τόσο οι μεταγενέστεροι φεμινισμοί όσο και οι μελέτες για το φύλο της δεκαετίας του 1990 δημιούργησαν μια δομή για τη εμφάνιση της queer θεωρίας (McGuire, 2022).

Queer θεωρία:

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1990 στο εσωτερικό του φεμινιστικού κινήματος αναδείχθηκε η ανάγκη για άρθρωση πέρα του κυρίαρχου λόγου και του διπολικού συστήματος (ετεροφυλοφιλία-ομοφυλοφιλία, άνδρας-γυναίκα). Ως απόρροια αυτής της αναδυόμενης ανάγκης αναπτύχθηκε ένα νέο κριτικό ρεύμα

στο πεδίο των σπουδών του φύλου, η queer θεωρία (Λαχανιώτη, 2020). Σχετικά με την χρήση του όρου queer, όπως έχει ήδη αναφερθεί (βλ. 1.1), η λέξη ξεκίνησε έχοντας λάβει αρνητική σημασία και στην συνέχεια αποτέλεσε όρο αυτοπροσδιορισμού των ίδιων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Για αυτόν τον λόγο και η επιλογή αυτού του όρου είχε μία στρατηγική σημασία. Η στρατηγική της έγκειται στο ότι μπόρεσε ταυτόχρονα να φέρει στο προσκήνιο και να διατηρήσει στην μνήμη τις ομοφοβικές προσβολές, μία από τις οποίες είχε υπάρξει και η ίδια η λέξη queer, να αποδυναμώσει την λεκτική βία και να προκαλέσει μία τομή στην ιστορία του όρου με την επαναδιαπραγμάτευση της έννοιας και της χρήσης του (Κανάκης, 2011).

Φαίνεται λοιπόν ότι η ανάπτυξη της queer θεωρίας από τις καταβολές συνδέεται με την ιστορική καταπίεση των LGBTQ ατόμων και ως εκ τούτου φέρει ένα στοιχείο ακτιβισμού και ένα χαρακτήρα εγγενώς πολιτικό (McGuire, 2022). Εξού και δεν είναι τυχαίο ότι η χρονική στιγμή ανάδυσης της, είναι συνυφασμένη με μία ευρύτερη διάθεση θεωρητικής και πολιτικής υπεράσπισης των μειονοτικών πληθυσμού (Fiet, 2023). Η δεκαετία του 1960 γνώρισε την ανάπτυξη διαφόρων κινημάτων γυναικών, μαύρων, γκέι κ.α (Ryan, 2020). Μέσα στο ευρύτερο κλίμα άρθρωσης λόγου έναντι της καταπίεσης των διαφόρων ομάδων, δόθηκε το έναυσμα αλλά και το κατάλληλο υπόβαθρο για να αναλυθούν και τα ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας πέρα των κανονιστικών προτύπων. Αμφισβητώντας την κανονιστικότητα σε όλες τις εκφάνσεις της, η queer θεωρία επιδίωξε να ενώσει τις μειονοτικές ομάδες που βρίσκονται εκτός κανονιστικών κατηγοριών (Fiet, 2023).

Ως προς την καλύτερη κατανόηση της queer θεωρίας, αξίζει να αναφερθεί ότι η θεωρία έχει διάφορες καταβολές, οι οποίες μπορούν να βρεθούν σε διάφορους τομείς (Fiet, 2023). Οι αφετηρίες της, έχουν τις ρίζες τους στις ιδέες του Michel Foucault, χωρίς βέβαια ο ίδιος να αναγνώρισε ποτέ τον εαυτό τους ως queer θεωρητικό, αφού μάλιστα πέθανε πριν η queer θεωρία προλάβει να εδραιωθεί. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στον θεωρητικό κορμό έχουν διαδραματίσει οι ιδέες της Butler και οι πολιτισμικές σπουδές των μειονοτικών σεξουαλικών ταυτοτήτων (Κανάκης, 2011 . Λαχανιώτη,2020).

Σημαντικό σημείο της queer θεωρίας είναι ότι δεν αποτελεί ένα ενιαίο πεδίο αλλά ένα φάσμα. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Hall (2003) σημειώνει ότι δεν αναφερόμαστε σε μία αλλά σε περισσότερες queer θεωρίες. Η κεντρική θέση που εμπερικλείει τις προσεγγίσεις μέσα στο φάσμα της queer θεωρίας, είναι η παραδοχή ότι όλες οι έμφυλες και σεξουαλικές

ταυτότητες είναι ανοιχτές και ρευστές. Για αυτό και από τις απαρχές της η θεωρία στάθηκε με αποδημητική και κριτική διάθεση στα δίπολα ετεροφυλοφιλίας-ομοφυλοφιλίας και βιολογικού (sex) – κοινωνικού φύλου (gender), όπως αυτά δομήθηκαν κατά την ιστορική εξέλιξη της δυτικής κοινωνικής και επιστημονικής σκέψης (Sedgwick, 1990). Μπορεί να διαβαστεί ως μία μέθοδος έρευνας που αντιστέκεται στις ταυτότητες, μία οπτική γωνία για την ανάλυση ολόκληρων των κοινωνιών (Ryan, 2020). Συνολικά, στοχεύει όχι τόσο να υπερασπιστεί τα δικαιώματα μίας συγκεκριμένης μειονοτικής ομάδας όσο να αμφισβητήσει το ίδιο το σύστημα που δημιουργεί μία τέτοια ανάγκη υπεράσπισης (Ryan, 2020).

Πιο αναλυτικά η queer θεωρία, αντιτίθεται στα κανονιστικά πρότυπα και ιδιαίτερα στην επιβολή τους ως φυσικά και δεδομένα. Παράλληλα αποδομεί, δηλαδή διερευνά τους τρόπους με τους οποίους έχουν διαμορφωθεί και επιβληθεί οι σεξουαλικές ταυτότητες. Συνολικά κινείται σε δύο βασικούς άξονες, στο διαχωρισμό της σεξουαλικότητας από το φύλο και στις διαφορετικές αναπαραστάσεις του φύλου από τα queer υποκείμενα. Ταυτόχρονα, υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν μη κοινωνικά στοιχεία, πριν ή πέρα του πολιτισμού και προτείνει την ανάγνωση των ταυτοτήτων, ως κοινωνικές κατασκευές υπό το πρίσμα της επιτελεστικότητας του φύλου και των τρόπων που αυτό εκδηλώνεται (Λαχανιώτη, 2020).

Πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί ότι η στάση αποδόμησης που προάγει η queer θεωρία δεν ταυτίζεται απαραίτητα με την καταστροφή των δομών που δημιουργούν και αναπαράγουν τις σεξουαλικές και έμφυλες ταυτότητες. Αντίθετα εστιάζει στην διερεύνηση των διαδικασιών συγκρότησής τους. Σύμφωνα με τα άτομα που υιοθετούν αυτή την προσέγγιση, ακόμα και η ομοφυλόφιλη ταυτότητα είναι ετεροκανονική, αφού δομείται σε ένα ετεροκανονικό σύστημα και δημιουργεί την ταυτότητα του διπόλου μεταξύ ετεροφυλοφιλίας-ομοφυλοφιλίας (Λαχανιώτη, 2020).

Πιο συγκεκριμένα σε αυτό το πλαίσιο, τα τρανς άτομα εστιάζουν στην αποδόμηση των καταπιεστικών κατηγοριών της ταυτότητας και αντιστέκονται σε οτιδήποτε “αστυνομεύει” και ρυθμίζει τις έμφυλες ταυτότητες. Διεκδικείται το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση του σώματος με άρση της απαγόρευσης των ιατρικών παρεμβάσεων ή την υποχρεωτική καταφυγή σε αυτές που επιβάλλεται εξωγενώς (Λαχανιώτη, 2020). Ωστόσο στην queer θεωρία αρθρώνονται διάφορες κριτικές. Σύμφωνα με τον Roen (2001) ο τρόπος που εφαρμόζεται η queer θεωρία στα τρανς άτομα μπορεί να συνεχίζει να προωθεί τα

στερεότυπα των ρόλων του φύλου, ειδικά όσον αφορά τα μη δυαδικά άτομα (Nagoshi και Brzuzy, 2010).

Βέβαια, η queer θεωρία έχει δεχτεί κριτική ότι φέρει έναν αντιφατικό χαρακτήρα. Ενώ μάχεται ενάντια στις κανονιστικές ηγεμονικές δομές, αποτυγχάνει να δει την επίδραση της λευκής κανονικότητας στο εσωτερικό της (Cohen, 1997).

Queer of Colour:

Η κριτική προς την queer θεωρία, ότι εστιάζει αποκλειστικά στη σεξουαλικότητα και μάλιστα με έναν ενιαίο τρόπο, μέσα από το δυτικό πρίσμα, οδήγησε την δεκαετία του 1970 στην ανάδυση μίας νέας προσέγγισης, αυτής της queer of colour (Lakhani, 2020). Τα άτομα που υποστηρίζουν την θεωρία αυτή, εκφράζουν την δυσαρέσκεια τους για την ετεροκανονικότητα και την κυριαρχία της λευκότητας στην queer θεωρία (Valles-Morales & LeMaster, 2015).

Οι/Τα θεωρητικοί/ες/α απομακρύνουν την αποκλειστική εστίαση στη σεξουαλικότητα (Lakhani, 2020). Ειδικότερα επιδιώκουν την διατύπωση μιας θεωρίας που θα διασταυρώνει τις έννοιες της φυλής, του φύλου, της σεξουαλικότητας, της κοινωνικής τάξης και άλλων δομών και χαρακτηριστικών, με ιδιαίτερη προσοχή στο πώς αυτοί οι σχηματισμοί αντιστοιχούν και αποκλίνουν από τα ιδανικά πρότυπα και πρακτικές (Ferguson, 2003). Συνολικά, αποτελεί μια θεωρία που δεν έχει ενιαία φωνή, αλλά συνθέτει κριτικά τις διάφορες ταξινομήσεις.

Ο Munoz αμφισβητεί την κυρίαρχη ιδεολογία που συνδέει σιωπηρά την queer θεωρία με την λευκότητα, και προσπαθεί να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους η queer θεωρία αντιμετωπίζει την λευκή εμπειρία ως καθολική (αναφέρεται στο Ferguson, 2004). Η queer of color αποτελεί ένα πλαίσιο, που θέτει στο προσκήνιο την επίδραση της δυναμικής των διάφορων ταυτοτήτων (τάξη, φύλο, εθνικότητα κ.α) στις εμπειρίες που βιώνουν τα άτομα, αναγνωρίζοντας ότι οι δυνάμεις εξουσίας είναι διασταυρούμενες (Combahee, 2019). Σε αυτό το πλαίσιο, επισημαίνει ότι το queer δεν πρέπει να αποστασιοποιείται από τις άλλες ταυτότητες του ατόμου και να τις αγνοεί (Eng, 2005). Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι για την queer of colour η σύνθεση των καταπιέσεων είναι αυτή που δημιουργεί τις συνθήκες της ζωής (Taylor, 2017). Για αυτό λοιπόν και χρειάζεται η queer να ξεφύγει από το ενιαίο πλαίσιο καταπίεσης ενσωματώνοντας τις διαφορετικές προοπτικές των ταυτοτήτων (Lorde, 2005).

Με το πέρας αυτού του κεφαλαίου έχουν παρουσιαστεί κάποιες από τις θεωρίες που θα αποτελέσουν την βάση για το κεφάλαιο που ακολουθεί.

Κεφάλαιο Τρίτο: Διακρίσεις και ρατσιστική βία προς την τρανς κοινότητα

Η διατύπωση του θεωρητικού πλαισίου που προηγήθηκε παραπάνω, έκανε εμφανές ότι η τρανς κοινότητα έχει υπάρξει κατά το παρελθόν έρμαιο του κράτους, της αστυνομίας, της ιατρικής κοινότητας και της κοινωνίας εν γένει. Το κεφάλαιο που ακολουθεί θα εστιάσει σε σημερινά δεδομένα και πιο συγκεκριμένα στις διακρίσεις και τον ρατσισμό προς την τρανς κοινότητα. Προτού παρουσιαστούν αυτά τα δεδομένα, για την καλύτερη κατανόηση τους, θα διατυπωθούν οι έννοιες των διακρίσεων και της ρατσιστικής βίας

3.1 Έννοιες Διακρίσεων και Ρατσιστικής Βίας

Η έννοια της διάκρισης, ορίζεται ως η διαφορετική ή λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ατόμων για λόγους φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας ασθένειας, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, από αυτή που θα είχαν άλλα πρόσωπα σε ανάλογη κατάσταση (Cambridge Dictionary, n.d).

Οι διακρίσεις όπως εμφανίζονται και στο άρθρο 2 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ, και άρθρο 2 Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, ταξινομούνται σε κατηγορίες. Διακρίνονται τόσο άμεσες, όταν ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης από άλλα λόγω των χαρακτηριστικών που αναφέρθηκαν παραπάνω, όσο και σε έμμεσες που αφορούν διατάξεις, κριτήρια και πρακτικές που ενώ φαίνονται ουδέτερες εκ πρώτης όψευς, θέτουν τα άτομα με τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά σε μειονεκτική θέση. Διακρίσεις επίσης αναφέρεται ότι μπορεί να προκύψουν “λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών” επειδή δηλαδή εικάζεται ότι ένα άτομο φέρει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Επιπλέον πρέπει να τονιστεί ότι οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν πολλαπλές ταυτότητες, όταν η διάκριση αφορά περισσότερες από μία τότε ονομάζεται “πολλαπλή διάκριση” (European Institute for Gender Equality, n.d). Όταν στην κοινωνία επικρατούν “διάχυτες” διακρίσεις προς κάποια ομάδα ατόμων τότε αυτά μαθαίνουν να περιμένουν να δεχτούν διακρίσεις. Η κατάσταση αυτή αναφέρεται ως “προσμονή διάκρισης” και μάλιστα όσο πιο συγκαλυμμένα εμφανίζονται οι διακρίσεις τόσο εντείνεται το άγχος και η ανασφάλεια των ατόμων (Παπαθανασίου & Χριστίδη, 2020).

Όταν για τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος, τότε η διάκριση ονομάζεται “παρενόχληση”. Παράλληλα ενδεχόμενη κοινωνική δυσκολία αντιμετωπίζουν τα άτομα που σχετίζονται με ένα ήδη στιγματισμένο άτομο. Το στίγμα αυτό ονομάζεται “τιμητικό στίγμα” (Κασφίκης, 2019). Οι διακρίσεις που πηγάζουν με την συσχέτιση με άτομα που φέρουν τα χαρακτηριστικά που ειπώθηκαν παραπάνω νοούνται ως “διακρίσεις λόγω σχέσης”.

Οι διακρίσεις μπορούν να λάβουν επίσης και θετικές μορφές, με παροχή πλεονεκτημάτων στις κοινωνικές ομάδες που υφίστανται (αρνητικές) διακρίσεις ώστε να διασφαλιστεί ότι θα έχουν πρόσβαση στις διαθέσιμες ευκαιρίες (European Institute for Gender Equality, n.d). Βέβαια οι θετικές διακρίσεις προκύπτουν ως μία προσπάθεια προσωρινής και επιφανειακής λύσης για τις δυσμενείς καταστάσεις που δέχονται τα άτομα.

Ακόμα μία κατηγορία διακρίσεων είναι αυτή των μικροδιακρίσεων. Πιο συγκεκριμένα το 1974 Ο ψυχίατρος Chester Pierce, ανέδειξε την έννοια των φυλετικών μικροδιακρίσεων (Williams, Skinta & Martin-Willett, 2021). Όπως τις όρισαν ο Sue και οι συνεργάτες/ιδες του, οι μικροδιακρίσεις αποτελούν συνηθισμένες, συνοπτικές, καθημερινές λεκτικές ή εξωλεγκτικές συμπεριφορές, εκούσιες ή ακούσιες που μεταδίδουν εχθρικές, υποτιμητικές ή αρνητικές επιδείξεις και προσβολές στους μαύρους ανθρώπους, οι οποίες μάλιστα μπορούν να εμφανιστούν σε συστημικό επίπεδο, περιβαλλοντικές μικροδιακρίσεις/μικροεπιθετικότητες (Sue et al., 2007). Σύμφωνα με την Κορρέ, (2019) τα τελευταία χρόνια η έννοια των μικροδιακρίσεων έχει διευρυνθεί και συμπεριλαμβάνει όλες τις ομάδες, άτομα λόγω φυλετικής καταγωγής, θρησκευματος, κοινωνικοοικονομικής τάξης, ύπαρξης αναπηρίας, σωματικής διάπλασης, σεξουαλικότητας, ταυτότητας φύλου κλπ.

Οι μορφές που μπορεί να λάβουν οι μικροδιακρίσεις ποικίλουν. Μπορεί να αφορούν υποθέσεις ότι τα άτομα μίας πληθυσμιακής ομάδας δεν είναι σημαντικά μέρη της κοινωνίας, ή ότι είναι πολίτες “δεύτερης κατηγορίας” και να αντιμετωπίζονται με λιγότερο σεβασμό. Να αναφέρονται στην απουσία αναπαραστάσεων (πχ απουσία από τις απεικονήσεις των ΜΜΕ) ή σε προσβλητικές και στερεοτυπικές αναπαραστάσεις (πχ φιλοξενία τρανσφοβικού λόγου στον τύπο). Επιπλέον περιλαμβάνουν καταστάσεις όπου τα μέλη πληθυσμιακών ομάδων και οι συζητήσεις για αυτά αποφεύγονται (πχ συζητήσεις που αφορούν την αναπηρία). Σε άλλες περιπτώσεις οι άνθρωποι υποθέτουν ότι τα άτομα που φέρουν μία κοινή ταυτότητα, όπως για παράδειγμα τα τρανς άτομα (Williams et al., 2018) έχουν μία καθολική εμπειρία και συχνά προσπαθούν να συνδεθούν μαζί τους μέσω στερεοτύπων στην ομιλία ή/και την συμπεριφορά τους. Άλλες φορές άτομα μίας πληθυσμιακής κατηγορίας, χρησιμοποιούνται ώστε να προωθηθεί η ψευδαίσθηση της συμπεριληπτικότητας. Επιπλέον μικροδιάκριση θεωρείται όταν η ταυτότητα ενός ατόμου συνδέεται με την νοημοσύνη, την ικανότητα ή τις συνθήκες ζωής του, όπως για παράδειγμα όταν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες θεωρούνται επικίνδυνες και αναξιόπιστες. Μάλιστα σημειώνονται περιπτώσεις που όταν επισημαίνεται μία στάση/συμπεριφορά διάκρισης σε κάποιο άτομο, αυτό επικαλείται κοινωνικούς δεσμούς που έχουν με άτομα που ανήκουν στην ομάδα που τους επισημάνθηκε ότι εκδηλώνει την διάκριση ή μιλά αντιρατσιστικά πράγματα που έχουν κάνει στο παρελθόν ώστε να ακυρώσουν την τωρινή τους στάση.

Ένας ακόμα τρόπος που αρνούνται κάποιοι άνθρωποι τις διακρίσεις είναι η μη αναγνώριση τους με το πρόσχημα ότι επικεντρώνονται στην κοινή ανθρωπιά, ακυρώνοντας τις ιδιαίτερες εμπειρίες των ομάδων. Προς την ίδια κατεύθυνση αρνούνται την ύπαρξη του ρατσισμού και των διακρίσεων σε θεσμικό επίπεδο, προβάλλοντας τον μύθο της αξιοκρατίας και αρνούμενοι την ύπαρξη κοινωνικών προνομίων (πχ λευκότητα, cis ταυτότητα κ.α). Σε πιο ακραίες μορφές μάλιστα θεωρούν ότι ομάδες λαμβάνουν άδικα πλεονεκτήματα με το πρόσχημα της ευαλωτότητας τους (πχ υποθέσεις ότι τα Ρομα άτομα αντιμετωπίζονται ευνοϊκότερα όταν διαπράττουν εγκλήματα). Τέλος άλλη μορφή μικροδιάκρισης είναι όταν τα ενσωματώνεται η ιδέα ότι κάποια χαρακτηριστικά/ομάδες είναι λιγότερα αρεστά (πχ η λευκότητα προτιμάται “αισθητικά”) ή η αντιμετώπιση χαρακτηριστικών ομάδων ως “εξωτικών” όπως των άφρο μαλλιών των μαύρων ατόμων ή της ανατομίας των τρανς ή/και ίντερσεξ ατόμων (Williams, Skinta & Martin-Willett, 2021).

Η δεύτερη έννοια που αφορά το παρόν κεφάλαιο, είναι η ρατσιστική βία. Όπως φαίνεται και από την ονομασία της, η ρατσιστική βία σχετίζεται με τον ρατσισμό, που σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, «*νοείται η πεποίθηση ότι ένας λόγος όπως η “φυλή”, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιθαγένεια ή η εθνική ή εθνοτική καταγωγή δικαιολογεί την περιφρόνηση ενός προσώπου ή μιας ομάδας προσώπων, ή την αίσθηση ανωτερότητας ενός προσώπου ή μιας ομάδας προσώπων*». Η ρατσιστική και κατ'επέκταση η τρανσφοβική βία, μπορεί να λάβει διάφορες μορφές από τη λεκτική κακοποίηση και την παρενόχληση μέχρι τον βανδαλισμό, τη σωματική επίθεση ή ακόμη και το φόνο και αυτό που την διαφοροποιεί από άλλες μορφές βίας είναι το κίνητρο της. Οι επιπτώσεις της μάλιστα επηρεάζουν όχι μόνο τις ζωές των μεμονωμένων θυμάτων και των οικογενειών τους, αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia 2001-2004).

Συσχετιζόμενα με την ρατσιστική βία είναι και τα ρατσιστικά εγκλήματα, που σύμφωνα με το άρθρο 81 Α του Ποινικού Κώδικα της Ελλάδας αφορούν εγκλήματα που έχουν τελεστή λόγω “των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου”. Επιπλέον στενή σύνδεση με την ρατσιστική βία έχει η “ρητορική μίσους”, που αφορά την υπεράσπιση, προώθηση ή υποκίνηση, με οποιαδήποτε μορφή, της υποτίμησης, του μίσους ή του εξευτελισμού μιας ομάδας, καθώς και τη αιτιολόγηση όλων των προηγούμενων τύπων έκφρασης από άλλα άτομα (European Commission against Racism and Intolerance, 2022).

3.2 Τομείς Διακρίσεων και Ρατσιστική Βία προς την Τρανς Κοινότητα

Ερευνώντας τους αποκλεισμούς που αντιμετωπίζει η τρανς κοινότητα, αντικείμενο μελέτης γίνονται τόσο οι καταστάσεις όσο και οι διαδικασίες που τις γεννούν, τις συντηρούν και τις αναπαράγουν. Στο υποκεφάλαιο αυτό θα παρατεθούν ομαδοποιημένα οι μορφές των διακρίσεων προς την τρανς κοινότητα.

Τονίζεται ότι με την αναφορά στις διακρίσεις προς τα τρανς άτομα, εννοούνται οι διακρίσεις που απορρέουν από την τρανς ταυτότητα τους. Σε κάθε περίπτωση τα υπόλοιπα

χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, η ύπαρξη αναπηρίας, το θρήσκευμα, η οικονομική τάξη κ.α, συνδιαμορφώνουν τις εμπειρίες διακρίσεων, ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού. Το δίκτυο καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας διαπιστώνει ότι άτομα που βρίσκονται σε συνθήκες φτώχειας βιώνουν αυξημένα ποσοστά διακρίσεων, βίας και αποκλεισμού.

Σημειώνεται επίσης ότι παρά την ομαδοποίηση όλες οι μορφές είναι αλληλοτροφοδοτούμενες, δηλαδή η μία μορφή διακρίσεις προάγει την άλλη και αυτή με την σειρά της διαιωνίζει και συντηρεί την πρώτη. Επιπλέον τα ζητήματα που θα μπορούσαν να αναλυθούν είναι απεριόριστα και να αφορούν κάθε πτυχή της ζωής των ατόμων και της λειτουργίας του συστήματος. Για παράδειγμα αναφορά θα μπορούσε επίσης να γίνει για το ζήτημα κράτησης στις φυλακές, στην απουσία αναπαραστάσεων τρανς ατόμων σε ταινίες κλπ ή τη στερεοτυπική παρουσίαση (McLaren, Bryant & Brown, 2021) ή στην εν γένει αορατότητα που στερεί από τα άτομα την ικανότητα να ορίσουν τον εαυτό τους ως τρανς (Rogers, 2021). Ωστόσο εξαιτίας της περιορισμένης έκτασης, παρακάτω γίνεται μία ομαδοποίηση σε συχνούς τομείς που συναντώνται οι διακρίσεις και τρανσφοβία.

3.2.1 Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου (NATΦ)

Οι άνθρωποι στην καθημερινότητα τους χρησιμοποιούν το δελτίο ταυτότητας τους, όπως και άλλα έγγραφα (πχ φορολογική δήλωση) για μία σειρά σκοπών, όπως το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού, η ενοικίαση σπιτιού, η ψηφοφορία κ.α. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι τα έγγραφα αυτά περιέχουν δείκτες φύλου (πχ. αρσενικό-θηλυκό), τα άτομα χρειάζεται να έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν τους δείκτες που ταιριάζουν με την ταυτότητα φύλου τους (Lau, 2018). Μάλιστα η αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας των ατόμων αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα (Osellam & Rubio-Marín, 2023).

Στην περίπτωση των τρανς ατόμων ενδέχεται τα έγγραφα τους να μην ανταποκρίνονται στην ταυτότητα φύλου τους. Η διαδικασία για την διόρθωση των επίσημων εγγράφων των τρανς προσώπων, ώστε να αντικατοπτρίζουν την ταυτότητα φύλου τους, ονομάζεται Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου (NATΦ). Ως διαδικασία αφορά διορθώσεις στο δείκτη φύλου και το όνομα στα στοιχεία του ατόμου, όπως και στην κατάληξη του επιθέτου (πχ από Παπαδόπουλος σε Παπαδοπούλου) και είναι απαραίτητη

για πολλά τρανς άτομα, για να ζήσουν με αξιοπρέπεια και σεβασμό ή ακόμα και για να είναι δυνατή η πρόσβαση τους σε βασικές υπηρεσίες(βλ. 3.2.4) (TGEU, n.d ; Osella & Rubio-Marín, 2023). Η πρώτη NATΦ έγινε το 1972 στη Σουηδία (Dunne, 2017) και από το 1986 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει εκδώσει πολυάριθμες αποφάσεις σχετικά με το δικαίωμα των ατόμων στην αναγνώριση του φύλου (Holzer, 2022).

Ωστόσο αν και φαίνεται ότι τρανς άτομα που επιθυμούν αλλά δεν έχουν προβεί σε διόρθωση των εγγράφων τους έρχονται αντιμέτωπα με διακρίσεις, βία και παρενόχληση σε δυσανάλογα ποσοστά, η διαδικασία δεν είναι θεσμοθετημένη σε κάθε χώρα (Holzer, 2022). Συγκεκριμένα, χώρες όπως η Βουλγαρία, η Αλβανία, η Αυστρία κ.α δεν προβλέπουν διαδικασίες NATΦ (ILGA-Europe, 2023). Ενώ σε χώρες που διαθέτουν διαδικασίες, συναντώνται διακρίσεις που αφορούν το είδος των διαδικασιών και τις προϋποθέσεις που τίθενται για να προβεί ένα άτομο σε αυτές.

Τονίζεται ότι οι διαδικασίες σε αρκετές χώρες είναι δικαστικές αντί για διοικητικές, το οποίο σημαίνει ότι τα άτομα πρέπει να περάσουν από δικαστήριο για να αναγνωρίσουν νομικά το φύλο τους. Το δικαστήριο πέρα από το γεγονός ότι μπορεί να θεωρηθεί “υποτιμητικό” για ένα τέτοιο ζήτημα, δεν αντιμετωπίζει την “επιλογή” ταυτότητας ως μία καθαρά ιδιωτική υπόθεση αλλά απαιτεί την διαμεσολάβηση κάποιας δημόσιας αρχής (Γαλανού, 2020 ; Τσίρου, 2019). Επιπλέον λόγω του δικαστικού της χαρακτήρα, η NATΦ αποτελεί μία σύνθετη, χρονοβόρα και για πολλά άτομα οικονομικά απρόσιτη διαδικασία, η οποία μάλιστα δεν καλύπτεται από κρατικούς φορείς ασφάλισης. Τα έξοδα αφορούν τόσο την νομική εκπροσώπηση, τα δικαστικά παράβολα κ.α όσο και ψυχο-ιατρικές υπηρεσίες που σε κάποιες χώρες αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση (βλ. παρακάτω). Μάλιστα έχει φανεί ότι το οικονομικό κόστος της, είναι υψηλότερο σε κράτη με πιο περιοριστικούς νόμους συγκριτικά με άλλα (Holzer, 2022).

Ως προς τις ψυχο-ιατρικές προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, σημειώνεται ότι αν και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Health Organization, n.d) έχει αφαιρέσει την τρανς ταυτότητα από τον κατάλογο των διαταραχών, σε χώρες όπως η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και άλλες, η διάγνωση αποτελεί προϋπόθεση για τα τρανς άτομα ώστε να προβούν σε NATΦ (ILGA-Europe, 2023). Επιπλέον σε πολλές χώρες συμπεριλαμβανομένων της Ιταλίας, Τσεχίας, Πολωνίας, Ουκρανίας, Τουρκίας, Σουηδίας κ.α (και της Ελλάδας μέχρι την ψήφιση του 4491/2017*), για να προβεί ένα άτομο σε NATΦ

εξαναγκάζεται να έχει υποβληθεί σε ιατρικές διαδικασίες (Dunne, 2017; Holzer, 2022; ILGA-Europe, 2023; Osella & Rubio-Marín, 2023). Οι υποχρεωτικές ιατρικές παρεμβάσεις που επιβάλλει το κράτος παραβιάζουν τα αναπαραγωγικά δικαιώματα (Carastathis, 2015) προάγουν την παθολογία (Suess, Espineira & Crego Walters 2014) και θυμίζουν πρακτικές ευγονικής* και καθιστούν όχι απλά διάκριση αλλά αποτελούν κακοποίηση (Radi, 2020).

Εκτός όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, σημειώνεται ότι σε αρκετά κράτη στα οποία περιλαμβάνεται και η Ελλάδα, απαραίτητη προϋπόθεση για να προβεί ένα άτομο σε ΝΑΤΦ αποτελεί να είναι άγαμο και αν είναι έγγαμο να πάρει διαζύγιο (ILGA-Europe, 2023).

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η δυνατότητα επιλογής δεικτών φύλου πέρα του διπόλου. Πιο συγκεκριμένα, στην πλειοψηφία των κρατών τα μη δυαδικά άτομα στερούνται της δυνατότητας να αναγνωρίσουν νομικά το φύλο τους (Osella & Rubio-Marín, 2023). Το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2015, ενέκρινε το ψήφισμα 2048, σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα των τρανς ατόμων, ενθαρρύνοντας τις χώρες να εξετάσουν το ενδεχόμενο υιοθέτησης τρίτων επιλογών για τα νομικά έγγραφα (Aboim, 2020).

Σε όλα τα παραπάνω προστίθεται ότι η Επιτροπή της ΕΕ ανέδειξε ότι τα άτομα που αντιμετωπίζουν διατομεακές μορφές αποκλεισμού, όπως τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης, αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια στην πρόσβαση στην ΝΑΤΦ (Holzer, 2022). Χαρακτηριστικά στην περίπτωση της Ελλάδας, ο νόμος 4491/2017 περί ΝΑΤΦ αποκλείει άτομα που δεν έχουν ληξιαρχική πράξη γέννησης στην χώρα, αφήνοντας ανθρώπους που βρίσκονται ως πρόσφυγες/σσες/α ή μετανάστες/στρίες/α στην χώρα να αντιμετωπίζουν πρόσθετες διακρίσεις (Γαλανού, 2020). Με τον παραπάνω νόμο επίσης δημιουργείται ένα νομικό κενό για τα άτομα χωρίς δικαιοπρακτική ικανότητα, όπως αυτά που είναι υπό δικαστική συμπαράσταση*, καθώς η πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα αποτελεί προϋπόθεση της διαδικασίας (Τσίρου, 2019).

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για τα ανήλικα άτομα για τα οποία δεν ισχύουν οι διατάξεις, νόμοι, προϋποθέσεις που εφαρμόζονται στην περίπτωση των ενήλικων ατόμων. Επισημαίνεται ότι η ΝΑΤΦ χωρίς περιορισμούς ηλικίας εφαρμόζεται σε ελάχιστες χώρες (πχ Αυστρία, Ιταλία, Γερμανία, Εσθονία, Μάλτα, Σλοβενία, Ελβετία) (ILGA-EUROPE, 2023) και ότι η συντριπτική πλειονότητα των χωρών που προβλέπουν ΝΑΤΦ για ανήλικα από μία ηλικία και πάνω, θέτουν αυστηρές προϋποθέσεις πολλές εκ των οποίων δεν τεκμηριώνονται

επαρκώς επιστημονικά. Στην Ελλάδα το ισχύον νομικό πλαίσιο, προβλέπει με τον Ν.4491/2017 ότι το ανήλικο για να προχωρήσει σε ΝΑΤΦ, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 15 έτος της ηλικίας του και να εξεταστεί από μια διεπιστημονική ομάδα 7 επαγγελματιών. Στην ομάδα αυτοί περιλαμβάνονται και οι κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α μεταξύ αλλά επαγγελματιών όπως παιδοχειρουργών, γενετιστών, παιδοενδοκρινολόγων κ.α, την ίδια στιγμή που η διαδικασία σύμφωνα με τον ίδιο νόμο δεν αφορά καμία ιατρική πράξη (Τσίρου, 2019).

3.2.2 Ζητήματα οικογένειας και γονεϊκότητας

Παραπάνω ειπώθηκε ότι σε αρκετά κράτη στα οποία περιλαμβάνεται και η Ελλάδα, απαραίτητη προϋπόθεση για να προβεί ένα άτομο σε ΝΑΤΦ αποτελεί να είναι άγαμο ή στην περίπτωση που είναι έγγαμο να πάρει διαζύγιο (ILGA-Europe, 2023). Σε αυτό το σημείο διευκρινίζεται ότι η συγκεκριμένη διάκριση έχει τις ρίζες της στις διακρίσεις κατά των ομοφυλόφιλων σχέσεων και στην ετεροκανονικότητα, καθώς από την στιγμή που το άτομο αναγνωρίζει το φύλο του νομικά, ο γάμος του θεωρείται ότι έχει συναχθεί μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου (εφόσον δεν υπάρχουν άλλες επιλογές πέρα του αρσενικού-θηλυκού)

Βέβαια η διάκριση ξεπερνά τις ρίζες τις ομοφοβίας και αγγίζει και ζητήματα τρανσφοβίας. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σε αρκετές χώρες που η ισότητα στον γάμο έχει πλέον θεσπιστεί, εξακολουθεί να ισχύει ως προϋπόθεση για την ΝΑΤΦ η λύση του γάμου μέσω διαζυγίου (Larry, 2018). Η Ελλάδα εντάσσεται στις χώρες αυτές, με τις αντιδράσεις του ΣΥΔ και άλλων ΛΟΑΤΚΙ+ φορέων και οργανώσεων να είναι έντονες κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου της ισότητας στον γάμο, καθώς δεν υπήρξε σχετική μεταβολή στον Ν.4491/2017 που προβλέπει το άτομο να είναι άγαμο (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, 2024).

Διακρίσεις, συναντώνται επίσης σε ζητήματα γονεϊκότητας. Μάλιστα κατά το παρελθόν, ορισμένα δικαστήρια θεωρούσαν την τρανς ταυτότητα του γονέα ως επαρκή λόγο για τον τερματισμό των γονικών δικαιωμάτων. Σήμερα, υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια στους τρανς γονείς, αλλά οι προκαταλήψεις προς αυτούς συνεχίζουν να είναι παρούσες. Ως αποτέλεσμα, σημειώνονται πολλές περιπτώσεις στις οποίες τα δικαστήρια έχουν αρνηθεί

την επιμέλεια και την επίσκεψη σε τρανς γονείς με βάση αβάσιμα στερεότυπα και φόβους (Cohen, 2017 ; Minter, 2018).

Σχετικά με τα γονικά δικαιώματα ως προς τις διαδικασίες NATΦ, επισημαίνεται ότι εφόσον ένα άτομο ήταν νόμιμος γονέας πριν από την NATΦ, συνεχίζει να είναι νόμιμος γονέας και μετά από αυτή (Minter, 2018). Ωστόσο, υπάρχουν κράτη που δεν διορθώνουν τα στοιχεία του γονέα στα έγγραφα του παιδιού μετά την NATΦ, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται σε αυτά με το dead name του και το μη διορθωμένο φύλο (Γαλανού, 2020 ; Τσίρου, 2019). Το γεγονός αυτό καθιστά διάκριση αφού και αποκαλύπτει ακούσια την τρανς ταυτότητα του γονέα και δεν αναγνωρίζει στο άτομο την δυνατότητα να χαίρει του δικαιώματος της ολιστικής προσωπικότητας του, που περιλαμβάνει τόσο τα προσωπικά του στοιχεία όσο και τον γονικό του ρόλο του.

Επιπλέον, οι απαιτήσεις για ιατρικές πράξεις που αναφέρθηκαν στην ενότητα για την NATΦ αποτελούν κακοποίηση και διάκριση για την ενδεχόμενη γονεϊκότητα των τρανς ατόμων, καθώς επηρεάζουν την γονιμότητα τους. Βέβαια αν και υπάρχει η δυνατότητα να διατηρήσουν την αναπαραγωγική τους ικανότητα ακόμα και αν επιλέξουν να προβούν σε ιατρικές διαδικασίες (λήψη ορμονών, χειρουργεία κ.α) συντηρώντας είτε το σπέρμα είτε τα ωάρια τους, η δυνατότητα αυτή είναι περιορισμένη εξαιτίας των σημαντικών οικονομικών πόρων που χρειάζεται, με την διατήρηση του σπέρματος να είναι σημαντικά λιγότερο δαπανηρή από τη συγκομιδή και τη συντήρηση των ωαρίων. Το κομμάτι της ελλιπούς ενημέρωσης και νομοθεσίας για το ζήτημα της διατήρησης σπέρματος και ωαρίων τρανς ατόμων για την μετέπειτα γονιμοποίηση τους, αποτελούν επίσης παράγοντες διάκρισης (Radi, 2020). Την ίδια στιγμή και στην αξιοποίηση της παρένθετης κύησης από τρανς γυναίκες και όχι μόνο, οι κρατικοί νόμοι ποικίλλουν δραματικά, αποκλείοντας συχνά τα άτομα από την διαδικασία (Minter, 2018). Παράλληλα τρανς άνδρες, μη δυαδικά άτομα κλπ που φέρουν μήτρα και είναι σε θέση να τεκνοποιήσουν αλλά έχουν μεταβάλει τα στοιχεία τους βρίσκονται σε ένα νομικό κενό σε περίπτωση που επιλέξουν να γεννήσουν τα ίδια, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο την υγεία και τα γονικά τους δικαιώματα όπως και την υγεία και τα δικαιώματα των παιδιών τους (MacLean, 2021).

Τέλος διακρίσεις αντιμετωπίζουν τα τρανς άτομα και στον τομέα της τεκνοθεσίας. Στην πράξη καταγράφεται ότι τα τρανς άτομα είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν μεροληψία από την πλευρά των κοινωνικών λειτουργών ή του προσωπικού της υπηρεσίας τεκνοθεσίας,

καθώς είναι πιθανό να γνωρίζουν ελάχιστα για την τρανς κοινότητα και να επηρεαστούν αρνητικά από ψευδή στερεότυπα και παραπληροφόρηση (Minter, 2018; Goldberg, Frost, Miranda & Kahn, 2019).

3.2.3 Διακρίσεις και ρατσισμός στον εργασιακό χώρο

Οι διακρίσεις αναφέρονται σε πολλαπλά πλαίσια της εργασίας αλλά με έλλειψη βιβλιογραφίας για το μέγεθος και το εύρος τους. Διακρίνονται τόσο σε επίσημες όσο και σε ανεπίσημες (McFadden, 2020) και αφορούν από τις αιτήσεις εργασίας και τις πιθανότητες πρόσληψης σε μία θέση, μέχρι τις εργασιακές συνθήκες, τις απολύσεις και άλλα. Συνολικά πάντως, τα αποτελέσματά υποστηρίζουν την πρόταση ότι οι τρανς υπάλληλοι βιώνουν προκατάληψη και διακρίσεις στο χώρο εργασίας (Dray, Smith, Kostecki, Sabat & Thomson 2020 ; Granberg et al., 2020 ; Van Borm, & Baert, 2018). Μάλιστα, έρευνες έχουν δείξει ότι περίπου οι μισοί τρανς άνθρωποι έχουν κρύψει την ταυτότητά τους στη εργασία τους υπό τον φόβο μην πέσουν θύματα διακρίσεων, παρενόχλησης και ρατσισμού (Bachmann & Gooch, 2018 ; Ozturk & Tatli, 2016).

Περνώντας αναλυτικά στις επίσημες ή αλλιώς θεσμικές διακρίσεις, αυτές περιλαμβάνουν ζητήματα όπως ο αποκλεισμός των τρανς ατόμων από τα σώματα ασφαλείας σε διάφορες χώρες, όπως και την Ελλάδα με το άρθρο 15 (Προεδρικό Διάταγμα 11/2014 - ΦΕΚ 17/Α/29-1-2014), όπου η τρανς ταυτότητα αναγνωρίζεται ως ψυχική πάθηση (!). Στην περίπτωση της Ελλάδας ο Συνήγορος του Πολίτη ήδη από το 2022, έχει προχωρήσει σε πόρισμα στο οποίο δηλώνει ότι ο αποκλεισμός των τρανς ατόμων από την αστυνομία αποτελεί άμεση διάκριση εις βάρος των τρανς ατόμων που παραβιάζει τις διατάξεις του αντιρατσιστικού νόμου (ν. 4443/2016) σχετικά με την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου κατά την πρόσβαση στην απασχόληση και την εργασία, χωρίς ωστόσο να έχει υπάρξει κάποια ανταπόκριση.

Πέρα από την επίσημη μορφή, οι διακρίσεις που σχετίζονται με τις προσλήψεις σε θέσεις εργασίας λαμβάνουν και ανεπίσημες μορφές. Αρκετές μελέτες δείχνουν ότι τα τρανς άτομα είναι λιγότερο πιθανό να προσληφθούν (Carpenter et al, 2020) ειδικά σε θέσεις εργασίας που παραδοσιακά θεωρούνται “γυναικείες ή αντρικές” (Granberg, Andersson &

Ahmed, 2020). Έτσι σημειώνονται υψηλά ποσοστά ανεργίας στους τρανς πληθυσμούς και ειδικά μεταξύ ατόμων που δεν έχουν προβεί σε NATΦ (Mann, 2021). Τα ποσοστά απολύσεων είναι επίσης δυσμενώς αυξημένα, οδηγώντας τα τρανς άτομα πάλι στην ανεργία (Grant, Mottet, Tanis & Min, 2011 ; Minter, 2018).

Παράλληλα, οι ίδιες οι συνθήκες εργασίας εμπεριέχουν μορφές διακρίσεων. Ξεκινώντας από την τρανς εργαζόμενα άτομα να γίνονται λιγότερο συμπαθή σε σχέση με τα cis άτομα (Dray, Smith, Kostecky, Sabat & Thomson 2020), μέχρι το κομμάτι της τρανσφοβίας και εχθρότητας που προέρχεται εκ μέρους άλλων επαγγελματιών και εκ μέρους των ατόμων που λαμβάνουν υπηρεσίες (Beauregard, Both & Whiley, 2020). Εντοπίζεται επίσης ότι τα περισσότερα τρανς άτομα στην Ευρώπη απασχολούνται με χαμηλότερες οικονομικές απολαβές (Aksoy, Carpenter & Sansone, 2024 ; Carpenter, Eppink, & Gonzales, 2020 ; Carpenter et al., 2022 ; Shannon 2022 ; Whittle, Turner, Coombs, & Rhodes, 2008). Την ίδια στιγμή έχει διαπιστωθεί ότι ένα τρανς άτομο είναι λιγότερο πιθανό να προσληφθεί ή να προαχθεί σε θέσεις ιεραρχίας, όπως οι διευθυντικές (Aksoy, Carpenter & Sansone, 2024). Οι συνθήκες είναι συνολικά δυσμενέστερες για τα μη δυαδικά άτομα για τα οποία συχνά υπάρχει ορατότητα στους χώρους εργασίας (Boncori, Sicca & Bizjak, 2019. Η έρευνα των Davidson και Halsall (2016) διαπίστωσε ότι είναι λιγότερο πιθανό ένα μη δυαδικό άτομο να δεχτεί προαγωγή στην θέση εργασίας του. Ομοίως, τα στοιχεία έχουν βρει ότι οι τρανς γυναίκες αντιμετωπίζουν συχνά αυξημένες μορφές διακρίσεων συγκριτικά με τους τρανς άνδρες (Grant et al. , 2011 ; Schilt & Wiswall, 2008). Επιπλέον, σε έρευνα του 2024 σημειώθηκε σημαντικά υψηλότερη δηλωμένη υποστήριξη για τα ΛΟΑ άτομα στον χώρο εργασίας και για τα δικαιώματά τους σε σχέση με την υποστήριξη για τρανς άτομα στους ίδιους τομείς (Aksoy, Carpenter & Sansone, 2024).

Μια άλλη σημαντική μορφή διακρίσεων, των οποίων ο εντοπισμός είναι πιο σύνθετος, συναντάται μέσα σε οργανωτικά πλαίσια που θεωρητικά προωθούν συμπεριληπτική για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα εικόνα. Ενδέχεται να παρουσιάζουν την ισότητα και την ένταξη ως βασικές αξίες της ατζέντας τους, δημιουργώντας μια θετική εντύπωση στο κοινό, αλλά στην πραγματικότητα οι εργασιακές τους συνθήκες να μην χαρακτηρίζονται από φιλόξενο και ισότιμο περιβάλλον πχ ουδέτερη γλώσσα, τρόποι παροχής συμπεριληπτικών υπηρεσιών και ταυτόχρονα να μην επιδεικνύουν έμπρακτο ενδιαφέρον προς αυτή την κατεύθυνση (Boncori, Sicca & Bizjak, 2019 ; Cizek και Lim, 2021). Αυτό το φαινόμενο

ονομάζεται “raindbow washing” και μπορεί να επιφέρει μεγάλα κέρδη σε εταιρίες (Li, 2021 ; Schopper, Berbers & Vogelgsang, 2024 ; Wilkie et al. 2023).

Αναφορά αξίζει να γίνει και στον τομέα της σεξεργασίας, όχι γιατί αποτελεί τον αποκλειστικό τομέα εργασίας των τρανς προσώπων, αλλά γιατί ειδικά κατά το παρελθόν αποτέλεσε την μόνη εργασιακή διέξοδο για την κοινότητα των τρανς γυναικών. (Nadal Davidoff & Fujii-Doe, 2014 ; Pandey & Seelman, 2022). Η συνθήκη της μοναδικής δυνατότητας εργασίας στον τομέα της σεξεργασίας κατά το παρελθόν αποτελούσε μία διάκριση ή ένα αποτέλεσμα των διακρίσεων και της τρανσφοβίας αλλά και η ταύτιση των τρανς ατόμων με αποκλειστικά ένα επάγγελμα είναι επίσης στερεοτυπική.

Ταυτόχρονα τα τρανς άτομα (και όχι μόνο) που εργάζονται στο σεξ έχουν δεχτεί σε υψηλό ποσοστό παρενόχληση ή/και βία από άτομα στα οποία παρείχαν υπηρεσίες, περαστικούς (Deering, 2014 ; Pandey & Seelman, 2022) αλλά και την αστυνομία (Rhodes et al., 2008). Το ίδιο το πλαίσιο για την εργασία στο σεξ είναι περιοριστικό και θέτει πολλά άτομα εκτός νόμιμου πλαισίου εργασίας, στερώντας τους την ασφαλιστική και υγειονομική κάλυψη και την προστασία τους από κάθε είδους κινδύνους (Γαλανού, 2022 ; Deering, et al., 2014 ; Shannon, 2010). Συγκεκριμένα εξαιτίας της απουσίας ασφαλιστικής κάλυψης, πολλά ηλικιωμένα τρανς άτομα σήμερα να μην διαθέτουν ένσημα και να μην είναι σε θέση να λάβουν σύνταξη (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, χ.χ)

3.2.4 Πρόβαση σε υπηρεσίες Υγείας

Η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζεται από την ταυτότητα φύλου με πολλούς τρόπους (Gonzales & Henning-Smith, 2017 ; Teti et all, 2021). Αρχικά, για τον προσδιορισμό της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας θα ληφθούν υπόψιν οι διαστάσεις που έχουν θέσει οι Levesque, Harris και Russell (2013). Οι διαστάσεις αυτές περιλαμβάνουν την προσβασιμότητα (π.χ. πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες θεραπείες και υπηρεσίες), την αποδοχή (π.χ. επαγγελματικές αξίες και κοινωνικοπολιτιστικοί παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο αποδοχής σε πτυχές της υπηρεσίας), την διαθεσιμότητα (π.χ. γεωγραφική θέση της υπηρεσίας, προσόντα των επαγγελματιών υγείας, τρόποι παροχής υπηρεσιών), τις προσιτές τιμές και τη καταλληλότητα (π.χ η τεχνική και

διαπροσωπική κάλυψη των αναγκών των ατόμων). Σύμφωνα με τον Kcomt (2019) λόγω της cis-κανονικότητας καθεμία από αυτές τις διαστάσεις τίθεται σε κίνδυνο για την τρανς κοινότητα.

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 35), αναγνωρίζει ότι κάθε άτομο δικαιούται να χαίρει υψηλού επιπέδου πρόσβασης σε υπηρεσίες πρόληψης και ιατρικής περίθαλψης. Μάλιστα η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας αφορά τόσο τη γενική φροντίδα που περιλαμβάνει ζητήματα υγείας που απασχολούν όλο το τμήμα του πληθυσμού, όσο και τις ιατρικές διαδικασίες που σχετίζονται με την τρανς ταυτότητα. Επιπλέον πέρα από το γεγονός ότι η ίδια η υγεία αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα την ίδια στιγμή επηρεάζεται και από την στέρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Billard, 2024).

Διάφορες μελέτες τείνουν να δείχνουν χειρότερη κατάσταση σωματικής (Congron, Mimiaga, Landers, 2010 ; Meyer et all 2017) και ψυχικής υγείας (Valentine & Shipherd, 2018) των τρανς ατόμων έναντι του cis πληθυσμού (Krehely, 2009). Η συνθήκη αυτή σχετίζεται με το κοινωνικό στίγμα, τις διακρίσεις και την παρενόχληση από μικρές ηλικίες σε συνδυασμό με το άγχος που προκύπτει εξαιτίας αυτών (Drabish & Theeke, 2022 Hatzenbuehler, Phelan & Link, 2013 ; Hendricks & Testa, 2012 ; Krehely, 2009). Το στίγμα ειδικότερα έχει συσχετιστεί με την αποφυγή χρήσης υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης (Drabish & Theeke, 2022). Ενδεικτικό είναι ότι στα πλαίσια αυτοαξιολόγησης των ιατρικών υπηρεσιών τα τρανς άτομα σημειώνουν αρνητικές εμπειρίες (Henderson, Blosnich, Herman & Meyer, 2019). Βέβαια δείχνουν ότι οι αλλαγές σε δομικούς παράγοντες όπως οι πολιτικές σε επίπεδο κράτους μπορούν να βελτιώσουν την υγεία των στιγματισμένων ομάδων, ενώ αντίθετα με πολιτικές που τα αποκλείουν ρητά ή δεν τα προστατεύουν την δυσχεραίνουν (Hatzenbuehler & Keyes, 2013 ; Hughto, JMW, Reisner & Pachankis, 2015).

Επιπλέον η συλλογή δεδομένων για τον τρανς πληθυσμό είναι περιορισμένη και συχνά γίνεται σε έρευνες που αφορούν ειδικά τα τρανς άτομα και όχι στα πλαίσια των γενικών ερευνών (Henderson, Blosnich, Herman & Meyer, 2019). Για αυτό αν και τα αποτελέσματα αναγνωρίζουν μία αρνητική συσχέτιση του στίγματος και των διακρίσεων προς τα τρανς άτομα και της κατάστασης υγείας τους, δεν επικεντρώνονται σε ευρύτερα ζητήματα που αφορούν την ιατρική. Πιο συγκεκριμένα μεγάλο μέρος της έρευνας για θέματα υγείας ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων έχει επικεντρωθεί στο HIV, και έχει παραμελήσει να μελετήσει άλλα

θέματα υγείας, όπως η σημασία των μαστογραφιών για τους τρανς άντρες (Krehely, 2009). Έτσι αφενός παραμελούνται άλλα θέματα υγείας και αφετέρου προάγονται στερεότυπα σχετικά με τον HIV. Επίσης οι πληροφορίες για τρανς άτομα, συχνά ενσωματώνονται σε πληροφορίες που αφορούν το σύνολο της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, συγκαλύπτοντας ή/και παραλείποντας τις συγκεκριμένες ανάγκες του τρανς πληθυσμού. Την ίδια στιγμή, στην συντριπτική πλειοψηφία των γενικών ερευνών θεωρείται ότι όλα τα συμμετέχοντα άτομα είναι cis, με αποτέλεσμα οι ερωτήσεις να τίθενται με τρόπο μη συμπεριληπτικό (Kcomt, 2019).

Σε συνέχεια της έλλειψης ερευνών, στα εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολών υγείας οι ανάγκες των τρανς ατόμων παραμελούνται έως και απουσιάζουν θέτοντας σε κίνδυνο την ασφάλεια τους (Krehely, 2009 ; Korpaisarn & Safer, 2018). Συχνά όταν τα άτομα φτάνουν σε παρόχους υγείας υποχρεώνονται να μπουν σε ρόλο εκπαιδευτή για τις ανάγκες τους και άλλες φορές αναγκάζονται να αποκρύψουν την τρανς ταυτότητα τους ή να κάνουν επιλεκτικές αποκαλύψεις, για να αποφύγουν τυχόν διακρίσεις, στερούμενα του δικαιώματος να αντιμετωπιστούν ολιστικά (Kcomt, 2019). Η πλειοψηφία των επαγγελματιών είναι απροετοίμαστοι/ες/α και προσφέρουν υπηρεσίες γενικής σωματικής φροντίδας στα τρανς άτομα σύμφωνα με τα cis κανονικά πρότυπα, με αρνητικά αποτελέσματα για αυτά (Kcomt, 2019; Roller, Sedlak & Draucker, 2015).

Η ανάλυση των ιατρικών διαδικασιών που μπορεί να επιλέξουν να ακολουθήσουν τα τρανς άτομα δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Η αναφορά θα περιοριστεί στο ότι οι πιο συνηθισμένες ιατρικές διαδικασίες που μπορεί να επιθυμούν να ακολουθήσουν τα τρανς άτομα, είναι η λήψη ορμονών (πχ τεστοστερόνης, οιστρογόνων) και οι χειρουργικές επεμβάσεις (πχ αφαίρεση ή προσθήκη στήθους, αφαίρεση πέους και δημιουργία κόλπου, υστερεκτομή, δημιουργία πέους κ.α) (Colebunders, 2017; Insight, 2023). Η ίδια η ιατρική επιστήμη δεν έχει ασχοληθεί εκτενώς με τα ζητήματα της ορμονοληψίας και των χειρουργικών επεμβάσεων, με αποτέλεσμα να παραμένουν αμφίβολα τόσο στα αποτελέσματα τους, όσο και στην γενική υγεία των ατόμων (Lefevor et al., 2019).

Παράλληλα, διακρίσεις συναντώνται και σε θεσμικό επίπεδο. Μία από τις πιο συνηθισμένες είναι αυτή της απουσίας πρόβλεψης για ένταξη των τρανς ατόμων σε θάλαμο σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου τους ή της ύπαρξης κλινικών με έμφυλο πρόσημο όπως η “γυναικολογική” και “ανδρολογική”. Σε άλλες περιπτώσεις όπως οι εγκυμοσύνες τρανς

ανδρών (και ευρύτερα μη cis γυναικών) πέρα από την απουσία ερευνών σχετικά με τη σύλληψη, την εγκυμοσύνη και τη φροντίδα των ατόμων, εντοπίζονται και δομικοί φραγμοί. Για παράδειγμα ανακύπτουν εμπόδια στην ηλεκτρονική συνταγογράφηση εξετάσεων που ταξινομούνται έμφυλα (πχ test pap , εξέταση προστάτη) σε άτομα που έχουν προβεί σε NATΦ, αλλά έχουν ανατομία που δεν ταυτίζεται με την αναμένουσα του διπόλου (Hoffkling, Obedin-Maliver & Sevelius, 2017).

Οι μελέτες συγκλίνουν ότι τα τρανς άτομα είναι πιθανό να μην διαθέτουν ασφάλιση εξαιτίας των επίμονων διακρίσεων στον τομέα εργασίας(βλ. 2.1.3) και να αναφέρουν οικονομικά εμπόδια στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (Henderson, Blosnich, Herman & Meyer, 2019 ; Krehely, 2009 ; Teti et al., 2021). Στα οικονομικά εμπόδια, προστίθεται και το υψηλό κόστος των ορμονικών σκευασμάτων και των χειρουργικών διαδικασιών (Bakko & Kattari, 2020) στο μέτρο μάλιστα που σε διάφορες χώρες δεν προβλέπεται συνταγογράφηση αυτών (Lefevor et al., 2019). Ενδεικτικά στην Ελλάδα τα χειρουργεία δεν καλύπτονται ασφαλιστικά, παρά μόνο τα ορμονικά σκευάσματα (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, χ.χ).

Ταυτόχρονα οι ειδικοί υγείας που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου των τρανς ατόμων είναι λίγοι. Ειδικά στην επαρχία συναντάται απουσία σχετικών υπηρεσιών αλλά και δυσκολίες κατά πρόσβαση των τρανς ατόμων στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη (Renner et al., 2021). Τα άτομα συχνά αναγκάζονται να μεταφερθούν σε άλλες πόλεις, ακόμα και χώρες για να λάβουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας από ιδιώτες γιατρούς (πηγή). Άλλες ιατρικές διαδικασίες και προϊόντα απουσιάζουν, όπως η φωνητική θεραπεία παρά το γεγονός ότι έχει φανεί πως είναι ζωτικής σημασίας για την υγείας αρκετών τρανς ατόμων (Smith, 2020 ; Thornton, 2008). Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με προϊόντα όπως τα “binder” (προϊόν που μοιάζει με πολύ στενό μπλουζάκι και το φορούν τα άτομα για να φαίνεται το στήθος τους επίπεδο), τα οποία μπορούν να έχουν θετικές αλλαγές στην ψυχική υγεία τρανς ατόμων αλλά ταυτόχρονα χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής στα υλικά και τις μεθόδους που εφαρμόζονται για την σωματική υγεία των ατόμων γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για περαιτέρω έρευνες (Finney et al., 2023).

Επιπλέον, πολλά ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αντιμετωπίζουν καθαρή εχθρότητα κατά την υγειονομική περίθαλψη ανεπαρκή φροντίδα και υποτιμητικές συμπεριφορές, όπως και τα

άτομα που τα συνοδεύουν (Berkman et al., 2024 ; Krehely, 2009). Μία μορφή διάκρισης αποτελεί επίσης το γεγονός ότι η αορατότητα των τρανς ταυτοτήτων δημιουργεί μια ξαφνική υπερ-ορατότητα όταν τρανς ασθενείς εισέρχονται στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και αντιμετωπίζονται σαν αξιοθέατα (Bauer et al., 2009 ; Pyne, 2011). Αναφορικά με το ελληνικό σύστημα υγείας τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα συχνά είναι αόρατα ή αντιμετωπίζονται παθολογικά τ (Giannou & Ioakimidis, 2020).

Διακρίσεις προς τα ανήλικα trans άτομα

Τα ανήλικα τρανς άτομα έχουν σχετικές αλλά διαφορετικές ανάγκες από τα ενήλικα. Η ψυχική υγεία κατά την εφηβεία δεδομένου του στίγματος στην οικογένεια και στα σχολεία, εμφανίζεται επιβαρυνμένη (Geist, Greenberg, Luikenaar & Mihalopoulos, 2021). Αρκετές μελέτες έχουν δείξει τα οφέλη της υγειονομικής περίθαλψης για τα ανήλικα άτομα και οι κατευθυντήριες οδηγίες υποστηρίζουν ιατρικές πράξεις που εμποδίζουν αναστρέψιμα την εφηβική ανάπτυξη, με αναστολές εφηβείας για την πρόληψη της ανάπτυξης δευτερογενών χαρακτηριστικών φύλου. Έτσι όλο και περισσότερα ανήλικα άτομα αναζητούν τέτοιες υπηρεσίες, που τους προσφέρουν την δυνατότητα να αποκτήσουν περισσότερο χρόνο για να διερευνήσουν την πιθανότητα μη αναστρέψιμων ιατρικών πράξεων κατά την ενηλικίωση (πχ χειρουργείων) (Achille et al., 2020 ; Van der Miesen et al., 2020 ; Rew, Young, Monge & Bogucka, 2021).

Παράλληλα όμως με την αυξανόμενη ορατότητα και αναζήτηση υπηρεσιών αναστολέων εφηβείας, έχουν αυξηθεί και οι κατευθυνόμενες επιθέσεις, οδηγώντας σε πολιτικές και νομικές απαγορεύσεις ή περιορισμούς στην πρόσβασης σε αυτούς με το πρόσχημα της προστασίας της υγείας των ανηλίκων (Abreu et al., 2021 ; Leibowitz et al., 2020). Την ίδια στιγμή, η επίδραση της απουσίας πρόσβασης στους αναστολές εφηβείας συσχετίζεται με επιβάρυνση στην ψυχική υγεία των ανηλίκων, με μεγάλα ποσοστά αυτοκτονικότητας (Turban, King, Carswell & Keuroghlian, 2020). Ως προς τις γνώσεις όμως σχετικά τους αναστολές εφηβείας, φαίνεται ότι το κοινωνικό πλαίσιο σχετίζεται με τα κενά γνώσης (Geist, Greenberg, Luikenaar & Mihalopoulos, 2021). Παράλληλα στην συντριπτική πλειοψηφία της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με τους αναστολές της εφηβείας, η έρευνα κυριαρχείται από τις κλινικές προοπτικές με απουσία των φωνές των τρανς παιδιών

(Rew et al., 2021). Ενώ τονίζεται ότι τα έφηβα άτομα έχουν πρόσβαση σε αναστολής εφηβείας για άλλους λόγους, όπως πχ η “πρόωρη εφηβεία” (Banerjee & Bajrai, 2023), πράγμα που καταδεικνύει ότι η απαγόρευση αυτή δεν στηρίζεται στην υγεία των ανήλικων αλλά αποτελεί διάκριση προς τα τρανς ανήλικα άτομα.

Διακρίσεις στον τομέα της ψυχικής υγείας

Κλείνοντας, ξεχωριστή αναφορά γίνεται στις διακρίσεις προς την τρανς κοινότητα στον τομέα της ψυχικής υγείας. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιεγράφηκε εκτενώς η «αρνητική» εμπειρία με παθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας και εφαρμογή «θεραπειών μεταστροφής». Αν και η αποπαθολογικοποίηση έχει γίνει γεγονός με το ICD 11 στις περισσότερες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, εξακολουθεί να μην εφαρμόζεται καθιστώντας τα τρανς άτομα ευάλωτα απέναντι σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Η παραπάνω συνθήκη δίνει στους/στις/στα επαγγελματίες ψυχικής υγείας τον ρόλο αστυνόμευσης των τρανς σωμάτων, παρέχοντας τους την ικανότητα να εγκρίνουν ή να αρνούνται ιατρικές διαδικασίες (βλ. 1.1.3) ή NATΦ (βλ. 2.1.1) (Freeman-Corradge & Langroudi, 2021).

Τα ευρήματα δείχνουν ότι αν και η τρανσφοβία, οι διακρίσεις, η απουσία συμπεριληπτικής και προστατευτικής νομοθεσία, συσχετίζεται με μεγαλύτερη ψυχική δυσφορία, αυτοκτονικότητα και αντιμετώπιση δυσανάλογων ανησυχιών (Billard, 2024 ; DuBois et al., 2023 ; Price, Hollincaid, Mellen, Rakhilin, 2024 ; Tebbe et al., 2022) , με παρόμοια ευρήματα και για τα ανήλικα τρανς άτομα (Roberts et al., 2023), που μπορεί να οδηγήσουν τα τρανς άτομα σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, σε υψηλό ποσοστό δηλώνουν ότι βίωσαν αρνητικές εμπειρίες από επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Ακόμα και αν επισκέφτηκαν για άλλους λόγους από ανησυχίες σχετικά με την ταυτότητα φύλου τους. Σε ακραίες περιπτώσεις όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο εφαρμόζονται ακόμα και “θεραπείες μεταστροφής” (βλ. 2.1).

Το χρόνιο άγχος που οφείλετε στις διακρίσεις, τις προκαταλήψεις και τον ρατσισμό που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ονομάζεται “άγχος της μειονότητας” και περιγράφει αυξανόμενο κίνδυνο για επιπολασμό προβλημάτων ψυχικής υγείας και συμπεριφοράς (Meyer, 2003). Σύμφωνα με την θεωρία του “άγχους της μειονότητας” τα άτομα αντιμετωπίζουν σύγκρουση του εσωτερικού εαυτού του και των κοινωνικών προσδοκιών που σε συνδυασμό με την καθημερινή τρανσφοβία και τις μικροεπιθέσεις, επηρεάζονται

ψυχολογικά και συναισθηματικά (Austin, Craig & Alessi, 2017). Πιο συγκεκριμένα το άγχος της μειονότητας έχει συσχετιστεί με νέα ή/και επιδεινωμένα ψυχική δυσφορία (άγχος, κατάθλιψη, αυτοκτονία, κ.λπ.) και σωματικά προβλήματα υγείας (πόνος, καρδιαγγειακά προβλήματα, λοιμώξεις κ.λπ) (Mereish & Poteat, 2015 ; Freeman-Corradge & Langroudi, 2021).

3.2.5 Πρόσβαση στον ανταγωνιστικό αθλητισμό

Σύμφωνα με το άρθρο 27 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το άρθρο 15 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα, η άσκηση του αθλητισμού χωρίς διακρίσεις οπουδήποτε είδους αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα. Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή με την σειρά της έχει αναγνωρίσει ότι οι διακρίσεις κάθε μορφής είναι εκτός του πνεύματος του αθλητικού ιδεώδους και έχει καλέσει τους φορείς να έρθουν σε συζήτηση με οργανώσεις των κοινοτήτων και να σταματήσουν να στοχοποιούν τα τρανς και τα ίντερσεξ άτομα με το πρόσχημα της προστασίας του αθλητισμού. Στην ίδια κατεύθυνση έχει κινηθεί και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών που το 2023 εξέφρασε επίσημα την ανησυχία του σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ και ιδιαίτερα τα τρανς και τα ίντερσεξ άτομα στον αθλητισμό (United Nations Human Rights, 2023).

Οι διακρίσεις προς τα τρανς άτομα αποτελούν συχνό φαινόμενο στον χώρο του αθλητισμού. Έρευνες δείχνουν υψηλά ποσοστά τρανσφοβίας μεταξύ cis αθλητών/αθλητριών και ακόμα μεγαλύτερα μεταξύ οπαδών/ουσων (Flores et al., 2020) και ειδικά προς τις τρανς γυναίκες (Cleland, Cashmore & Dixon, 2022) αλλά και προπονητών/τριών (Sample, 2022). Την ίδια στιγμή συναντώνται χώροι με βάση το “φύλο” όπως τα αποδυτήρια στα οποία δεδομένου ότι τα άτομα μπορεί να βρεθούν ημί-γυμνα, αποτελούν συχνά πηγή άγχους για τρανς πρόσωπα. Συνολικά τα τρανς άτομα ανέφεραν αρνητικές εμπειρίες στον αθλητισμό (Chan, Choong, Phang & et al., 2024).

Το πεδίο ένταξης των τρανς ατόμων στον αθλητισμό αποτελεί τα τελευταία χρόνια αντικείμενο συχνής αντιπαράθεσης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις πολιτικές αποφάσεις, τις ανακοινώσεις επίσημων φορέων αλλά και αντικείμενο ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος (Chan, Choong, Phang & et al., 2024 ; Teetzel & Weaving, 2017). Σημειώνεται βέβαια ότι η

κατηγοριοποίηση και η αστυνόμευση των σωμάτων και των ταυτοτήτων από τον χώρο του αθλητισμού δεν είναι κάτι νέο, καθώς στο παρελθόν στερεότυπα για τα γυναικεία σώματα έχουν επηρεάσει τις Ασιάτισσές και μαύρες αθλήτριες (United Nations Human Rights, 2023). Η εντατικοποίηση των συζητήσεων τα τελευταία έτη για τα τρανς άτομα, συνοδεύεται από μία βαθιά συχνά επιθετική και προσβλητική στόχευση ειδικά των τρανς γυναικών από τα μέσα ενημέρωσης των οποίων η ιδιωτικότητα παραβιάζεται (United Nations Human Rights, 2023). Την ίδια στιγμή η απουσία ορατότητας τρανς ανδρών στον χώρο του αθλητισμού δεν λαμβάνεται ως θετική αλλά σχετίζεται με την απουσία αναπαραστάσεων της ταυτότητας τους.

Τα επιχειρήματα που αποκλείουν τα τρανς άτομα από την συμμετοχή τους στα αθλήματα, αφορούν κυρίως ζητήματα υποτιθέμενης σωματικής υπεροχής που βασίζονται σε στερεότυπες αντιλήψεις για τις αποδόσεις και τα σώματα κυρίως των γυναικών. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση cis αθλήτριας, που όταν η Διεθνής Αθλητική Ομοσπονδία προσπάθησε να περιορίσει το επιτρεπόμενο επίπεδο τεστοστερόνης για τις αθλήτριες, αποκλείστηκε από την συμμετοχή της στους αγώνες λόγω του ορμονολογικού της προφίλ. Μόλις κάποια χρόνια αργότερα η ομοσπονδία αναγκάστηκε να αναστείλει τους κανονισμούς αυτούς (International Association of Athletics Federation, 2011 ; United Nations Human Rights, 2023) και εισήγαγε κανόνες μόνο για την κατηγορία των τρανς αθλητριών και σε συγκεκριμένα αγωνίσματα – π.χ. αγώνες στίβου (Pape, 2019). Τα στοιχεία στα οποία βασίζονται αυτές οι αποφάσεις είναι ασαφή και οι κανονισμοί είναι επίσης ασυνεπείς, με ορισμένα στοιχεία να είναι εξαιρετικά συγκεκριμένα χωρίς επαρκή αιτιολόγηση και άλλα καθόλου συγκεκριμένα (Bowman-Smart, Savulescu, O'Connell & Sinclair, 2024).

Την ίδια στιγμή πολλά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που δεν είναι διαθέσιμα σε όλα τα άτομα επιτρέπονται στους αθλητικούς αγώνες, όπως η μεγαλύτερη οικονομική υποστήριξη, η πρόσβαση στην προπόνηση σε σύγχρονες εγκαταστάσεις ή/και εγγενή σωματικά χαρακτηριστικά που τους παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (International Olympic Committee, 2021). Οι κατηγορίες για τα αθλήματα, ελέγχονται διαρκώς καθώς ανανεώνονται τα στοιχεία οι αντιλήψεις για το ποιοί παράγοντες έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην έννοια της δικαιοσύνης στα ανταγωνιστικά αθλήματα (Sattar, Tabassum, Zahra &

Saleem, 2023 ; United Nations Human Rights, 2023). Επομένως όπως σημειώνουν οι Bowman-Smart, Savulescu, O'Connell & Sinclair (2024) για την γυναικεία κατηγορία, δεν έχει αποδειχθεί ικανοποιητικά ότι οι τρανς αθλήτριες έχουν ουσιαστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων αθλητριών λόγω της τρανς ταυτότητας τους, αλλά ακόμα και αν αποδειχθεί ότι έχουν πλεονέκτημα, λαμβάνοντας υπόψιν την παρουσία και άλλων πλεοκτενημάτων που επιτρέπονται η ύπαρξη του δεν θα ήταν απαραίτητα άδικη.

Το 2004, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) επέτρεψε στα τρανς άτομα που ξεκινούν ιατρικές διαδικασίες σχετιζόμενες με την ταυτότητα φύλου μετά την εφηβεία να αγωνίζονται σύμφωνα με το φύλο τους, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση, έχουν προβεί σε νομική αναγνώριση φύλου, λαμβάνουν ορμόνες για τουλάχιστον 2 χρόνια και ζουν κοινωνικά με το φύλο τους για την ίδια διάρκεια (McCrogy P, et all, 2004). Ωστόσο η ανατομία των γεννητικών οργάνων δεν επηρεάζει τα αγωνιστικά πλεονεκτήματα, ούτε υπάρχει τεκμηριωμένη λογική για τη διετή περίοδο ορμονικής θεραπείας, ούτε για το πώς έχει ζήσει “κοινωνικά” ένα άτομο, οπότε εντοπίζονται ως διακρίσεις. (Chan, Choong, Phang & et al., 2024). Παράλληλα η ΔΟΕ παρέχει ένα πλαίσιο 10 αρχών για την πρόσβαση και συμπερίληψη των τρανς ατόμων στο πεδίο του αθλητισμού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι αρχές της μη διάκρισης, της μη θεώρησης τεκμηρίου πλεονεκτήματος χωρίς επαλήθευση και της προσέγγισης που βασίζεται σε ισχυρή και αξιολογημένη έρευνα (International Olympic Committee, 2021). Το πλαίσιο αυτό αποτελεί μόνο μία προσέγγιση αρχών και κριτηρίων, χωρίς να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Έτσι δεν υπάρχει σαφής παρέμβαση για την διαμόρφωση ενός συμπεριληπτικού προς τα τρανς άτομα πλαισίου. Οι διακρίσεις είναι εμφανείς και στους παραολυμπιακούς με την εμπειρία της διάκρισης για τα τρανς άτομα να είναι διατομεακή και να σχετίζεται με την ταυτότητα φύλου τους και την αναπηρία τους (Gurgis, Kerr & Darnell, 2022 ; Remedios and Snyder, 2018). Η κατάσταση τείνει να γίνει χειρότερη και ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του Παρισιού 2024 τα τρανς άτομα αντιμετωπίζουν αυξημένους περιορισμούς σε σύγκριση με προηγούμενους κανόνες με ελάχιστη έως καθόλου αιτιολόγηση (Picazo, 2024).

Μία χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή της Διεθνούς Σκακιστικής Ομοσπονδίας – International Chess Federation (FIDE), που το 2023 ανακοίνωσε την απαγόρευση της

συμμετοχής των τρανς προσώπων στο τουρνουά σκακιού και μάλιστα χωρίς κάποια αιτιολόγηση αυτής της απόφασης. Μάλιστα στην περίπτωση των τρανς ανδρών, η απόφαση αυτή προέβλεπε να χάνουν τους τίτλους που είχαν αποκτήσει στην διοργάνωση πριν κάνουν come out ως το φύλο τους (δηλαδή τους τίτλους που είχαν κερδίσει στην “γυναικεία” κατηγορία). Παράλληλα περιόρισε όσα τρανς πρόσωπα είχαν κάνει πρόσφατα come out στην Ομοσπονδία, σε ένα ανοικτό – μεικτό τμήμα του τουρνουά (Higgins, 2024; Moses & McCarthy, 2023). Το γεγονός αυτό αποτελεί μία πιο σαφή διάκριση από τις παραπάνω που αναφέρθηκαν. Η άρνησης μεταβολής των στοιχείων των τίτλων και η απαγόρευση συμμετοχής και χωρίς να μπορεί να βασιστεί στα ήδη ανελλιπή επιχειρήματα περί σωματικής υπεροχής. Αποτελεί μάλιστα διάκριση που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι βασίζεται σε προσεγγίσεις που θεωρούν ότι οι πνευματικές ικανότητες διαφοροποιούνται από το “φύλο”.

Κλείνοντας, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για τα δυαδικά άτομα για τα οποία δεν υπάρχουν κατηγορίες που να εμπερικλείουν την ταυτότητα τους με αποτέλεσμα να αποκλείονται από τα αθλήματα ή να αναγκάζονται να συμπεριληφθούν σε κάποια από τις κατηγορίες του διπόλου (Davis, 2017). Ακόμα και για τα άτομα εντός του διπόλου όμως σημειώνεται ότι ο διαχωρισμός μεταξύ ανδρών και γυναικών στον αθλητισμό ενισχύεται συχνά από τα ηγεμονικά ανδρικά πρότυπα, τις μισογυνιστικές αντιλήψεις των γυναικών και την εφαρμογή διαφορετικών κανόνων στον αθλητισμό για άνδρες και γυναίκες (Gurgis, Kerr & Darnell, 2022).

3.2.6. Τρανς άτομα αιτούντα άσυλο

Σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 για τους πρόσφυγες, για να αναγνωριστεί κάποιο άτομο ως πρόσφυγας θα πρέπει να έχει βάσιμο φόβο δίωξης. Ο βάσιμος φόβος αναφέρεται στον φόβο του ατόμου όσο στο κατά πόσο ο φόβος αυτός είναι εύλογος. Η δίωξη με την σειρά της, αφορά σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως του δικαιώματος στη ζωή, της αξιοπρέπειας, της απαγόρευση των βασανιστηρίων, της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας και άλλων (UN High Commissioner for Refugees, 2019). Σύμφωνα με οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Αρ. 9, ενότητα IV, το να εξαναγκαστεί κάποιος να εγκαταλείψει ή να αποκρύψει τον σεξουαλικό

προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου του, όταν αυτό υποκινείται ή επιδοκιμάζεται από το κράτος, ισοδυναμεί με δίωξη (όπως μεταφέρει η Avgeri, 2021). Σημειώνεται ότι σήμερα υπάρχουν δεκάδες χώρες στις οποίες άνθρωποι διώκονται λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις επιβάλλονται βασανιστήρια μέχρι και θανατική ποινή (Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, 2021).

Στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Ν. 4636/2019, Άρθρο 10, παρ. δ, τα άτομα έχουν το δικαίωμα να αιτηθούν προστασίας ασύλου λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους, εάν στη χώρα καταγωγής τους, η ζωή τους βρίσκεται σε κίνδυνο, αν απειλείται η ελευθερία τους ή αν είναι θύμα απειλών, βίας, βασανισμών λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους. Επιπλέον, σύμφωνα με το Άρθρο 67 του ιδού νόμου εφόσον ένα άτομο αιτείται διεθνή προστασία λόγω των παραπάνω, δικαιούται ειδικών εγγυήσεων. Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, το κράτος που μένει το άτομο για την αποφυγή των παραπάνω καταστάσεων, οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για προστασία από καταστάσεις σεξουαλικής κακοποίησης και παρενόχλησης εντός των κέντρων φιλοξενίας (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, 2021).

Όμως, οι ρυθμίσεις που προαναφέρθηκαν παρουσιάζουν ελλείψεις καθώς δεν συμπεριλαμβάνουν την έκφραση και τα χαρακτηριστικά φύλου στους λόγους για τους οποίους μπορεί κανείς να ζητήσει άσυλο, όπως επίσης και άτομα που διατρέχουν κίνδυνο εξαιτίας του αποδιδόμενων σε αυτά χαρακτηριστικών (πχ άτομα που μπορεί να δέχονται διώξεις γιατί θεωρούνται από τους άλλους ανθρώπους τρανς ακόμα και αν δεν είναι). Η ίδια η έκθεση της εθνικής στρατηγικής αναγνωρίζει ότι χρειάζεται να γίνουν αλλαγές τόσο στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο όσο και σε θέματα που αφορούν την εφαρμογή του (Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, 2021). Η απουσία συμπεριληπτικής και ουσιαστικής προστασίας η οποία μάλιστα αναγνωρίζεται καθιστά διάκριση των τρανς αιτούντων άσυλο μεταξύ άλλων ατόμων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (2011/95/EU) έχει αναγνωρίσει ότι στην εφαρμογή του πλαισίου προστασίας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που αιτούνται άσυλο προκύπτουν πολλά ζητήματα (Avgeri, 2021).

Ένα από τα πιο φανερά ζητήματα που προκύπτουν είναι ο προβληματισμός που τίθεται σχετικά με το εάν η καταστολή του δικαιώματος να ζει κανείς ελεύθερα ως τρανς εκτός από την παραβίαση δικαιωμάτων που μπορεί να επιφέρει (π.χ. το δικαίωμα στη ζωή),

αποτελεί από μόνο της παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (UN High Commissioner for Refugees, 2019). Αυτή η ασάφεια αφήνει τα τρανς άτομα απροστάτευτα και δεν τους αναγνωρίζει ουσιαστικά το δικαίωμα στην προσωπικότητα τους.

Μελέτες διαπίστωσαν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ αιτούντα άσυλο άτομα βιώνουν υψηλότερα ποσοστά κακομεταχείρισης, σεξουαλικής βίας, μπορεί να εκτεθούν σε καταναγκαστική πορνεία, επεμβάσεις για μεταβολή της ταυτότητας φύλου και αυτοκτονικό ιδεασμό από άλλα άτομα που αιτούνται άσυλο (Hopkinson et al., 2017 ; Shidlo & Ahola, 2013). Αυτές οι εκθέσεις σε συστηματική βία επηρεάζουν σημαντικά τις προμεταναστευτικές, μεταναστευτικές και μετα-μεταναστευτικές εμπειρίες (Alessi & Kahn, 2017).

Οι κίνδυνο βέβαια, δεν περιορίζονται στην έλευση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στη χώρα υποδοχής, ούτε στο αν θα αναγνωριστούν σε καθεστώς ασύλου. Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους και της κράτησης τους σε κέντρα υποδοχής και άλλες δομές, καταγράφεται ότι συχνά τρανς πρόσωπα, κρατούνται με άτομα του φύλου που τους έχει αποδοθεί κατά την γέννηση και όχι σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου τους και.. Αυτό έχει ως συνέπεια να δέχονται έντονες (σεξουαλικές και άλλες) παρενοχλήσεις, βία, ενώ έχουν καταγραφεί και βιασμοί (Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, 2021). Μάλιστα για τα μη δυαδικά άτομα οι συνθήκες είναι ακόμα δυσμενέστερες καθώς εξαναγκάζονται να συμπεριληφθούν σε ένα δυαδικό πλαίσιο που δεν κατανοεί τις εμπειρίες και τις ανάγκες τους τα υποβάλλει σε έντονο τραύμα (DasGurta, 2019).

Έμμεσες διακρίσεις αντιμετωπίζουν τα τρανς άτομα και σε περίπτωση που επιθυμούν να προβούν σε ΝΑΤΦ, καθώς όπως αναφέρθηκε και στο 2.1.1 ο Ν.4491/2017 προβλέπει την χρήση ελληνική ληξιαρχική πράξη γέννησης για την διαδικασία, αλλά και το οικονομικό κόστος είναι δυσβάσταχτο για άτομα που βρίσκονται σε τέτοιες συνθήκες. (Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, 2021). Επομένως αποκλείονται από την διαδικασία ή σε περιπτώσεις που έχουν καταφέρει να προβούν σε ΝΑΤΦ αυτό έχει γίνει με την υποκειμενική κρίση του δικαστηρίου χωρίς ένα σαφές προστατευτικό πλαίσιο (Τσίρου, 2019).

Επιπλέον υπάρχουν και ειδικότερα ζητήματα, όπως είναι για παράδειγμα η ιατροφαρμακευτική κάλυψη των τρανς προσώπων που βρίσκονται σε ιατρικές διαδικασίες σχετιζόμενες με την ταυτότητα φύλου τους, καθώς η απότομη διακοπή της θεραπείας τους

μπορεί να έχει άμεσες αρνητικές συνέπειες για την υγεία τους (Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, 2021). Το γεγονός καθιστά διάκριση ή ακόμα και βασανιστήριο καθώς θέτει σε κίνδυνο την υγεία τους και δεν τους παρέχει τις κατάλληλες ιατρικές υπηρεσίες (DasGupta, 2019).

Τέλος, μέχρι σήμερα η πρωτογενής έρευνα και τα επίσημα στοιχεία συγκεντρώνουν και αποκαλύπτουν τα κράτη μέλη της Ε.Ε. είναι πολύ λίγα σχετικά με τον αριθμό των αιτημάτων ασύλου που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, γεγονός που έχει επικριθεί από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (πηγή). Στα στατιστικά στοιχεία που διατηρεί δημοσιεύει η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν αντικατοπτρίζονται. Αυτό εμποδίζει οποιαδήποτε γνώση ή ικανότητα να συναχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τις τάσεις και τις εξελίξεις σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσφυγες στις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος προστασίας και την πιθανότητα επιτυχίας με αίτημα ασύλου βασισμένο διώξεις σχετικές με την ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα τους (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, χ.χ).

3.2.7 Ρατσιστική βία

Εκτός των διακρίσεων τα μέλη της τρανς κοινότητας συχνά αποτελούν θύματα ρατσιστικής βίας. Τα τρανς άτομα γίνονται θύματα εγκλημάτων σε ποσοστό πολλαπλάσιο από τα cis (Flores et al., 2021 ; Human Rights Campaign Foundation, 2023). Μάλιστα έχει φανεί ότι δέχονται μεγαλύτερα ποσοστά βίας και μεταξύ της cis ΛΟΑ κοινότητας (Langenderfer-Magruder et al., 2016) , με την ευαλωτότητα τους να αφορά υψηλότερα επίπεδα κακοποίησης τόσο σε δημόσιο όσο και ιδιωτικό περιβάλλον (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015)

Πιο αναλυτικά σε ιδιωτικό επίπεδο, μελέτες έχουν βρει ότι τα τρανς άτομα υφίστανται υψηλά ποσοστά βίας ψυχολογικής, σωματικής και σεξουαλικής βίας από τον σύντροφο τους (Guadalupe-Díaz, 2019 ; King et al., 2021), όπως επίσης και μικροεπιθέσεις σε επίπεδο οικογένειας οι οποίες αποτελούν και παράγοντα κινδύνου για περαιτέρω θυματοποίηση (Sterzing et al., 2017). Στον δημόσιο χώρο τα τρανς άτομα στην καθημερινότητα τους γίνονται συχνά στόχοι λεκτικής (πχ με υβριστικές φράσεις) και

σωματικής βίας (φτυσίματα, ξυλοδαρμοί κ.α), με μεγάλο αριθμό επιθέσεων να σημειώνονται χωρίς αντιδράσεις των παρευρισκόμενων ατόμων (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας Ετήσια Έκθεση 2023).

Η πιο ακραία μορφή βίας είναι οι δολοφονίες των τρανς προσώπων. Η 20η Νοεμβρίου κάθε χρόνου έχει θεσπιστεί ως Ημέρα Τρανς Μνήμης για τα θύματα δολοφονιών. Τα δεδομένα Trans Murder Monitoring για το 2023, καταγράφουν 321 δολοφονίες τρανς ατόμων. Το 94% των θυμάτων ήταν τρανς γυναίκες ή θηλυκότητες και παγκοσμίως σχεδόν τα μισά άτομα (48%) ήταν εργαζόμενοι του σεξ, με το ποσοστό στην Ευρώπη να αγγίζει το 78%. Το 45% των τρανς ατόμων που δολοφονήθηκαν στην Ευρώπη, ήταν μετανάστες/στρίες/α ή πρόσφυγες/σες/α. Συνολικά τα περισσότερα θύματα ήταν μεταξύ 19 και 25 ετών και το 28% των καταγεγραμμένων δολοφονιών έγιναν στο δρόμο και το 26% στην κατοικία του ίδιου του θύματος. Η διασταύρωση των ταυτοτήτων ως παράγοντας κινδύνου είναι εμφανής με τις μαύρες, μετανάστριες, προσφύγισες, σεξεργάτριες θηλυκότητες να διατρέχουν μεγαλύτερους κινδύνους. Σημαντικό ενόψει του κινήματος “me too” είναι να τονιστεί ότι οι τρανς γυναίκες δολοφονούνται συχνά από ετεροφυλόφιλους άνδρες των οποίων η αίσθηση αρρενωπότητας απειλείται από την έλξη τους για μια τρανς γυναίκα (Lee & Kar Yu Kwan, 2014, Wodda & Panfil, 2015). Οι δολοφονίες αυτές, αποτελούν μέρος των γυναικοκτονιών.

Αναγνωρίζεται μάλιστα ότι οι παραπάνω αριθμοί δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματική εικόνα, καθώς εκτιμάται ότι τα περισσότερα κρούσματα παγκοσμίως συνεχίζουν να μην αναφέρονται (TGEU, 2023). Αντίστοιχα συμπεράσματα διατυπώνει και το Ελληνικό Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας Ετήσια Έκθεση 2023). Αξιοσημείωτα είναι τα μεγάλα ποσοστά δευτερογενούς κακοποίησης. Τα τρανς άτομα φαίνεται ότι δεν εμπιστεύονται την αστυνομία (Greenberg, 2020) και δεν αισθάνονται άνετα να αναζητήσουν τη βοήθειά τους, υπό τον φόβο περαιτέρω βίας (James et al., 2016). Στο δεύτερο κεφάλαιο φάνηκε ότι οι σχέσεις της τρανς κοινότητας με την αστυνομία παρουσιάζουν ένα ιστορικό κακοποιητικών συμπεριφορών από την αστυνομία στην τρανς κοινότητα. Καταγράφεται πλήθος περιπτώσεων όπου η αστυνομία κατηγορεί τα τρανς θύματα για την επίθεση που δέχτηκαν και μερικές φορές για ακόμα και για την δολοφονία τους (Dwyer & Valcore, 2023). Αλλά και στην καθημερινότητα οι αστυνομικοί συχνά σταματούν και ερευνούν τα τρανς άτομα λόγω

της εμφάνισή τους (Mogul et al., 2011). Σε περιπτώσεις συλλήψεων πολλές φορές τα τρανς άτομα κρατούνται σε κελί με άνδρες, με φόβο να υποστούν σεξουαλική επίθεση από αυτούς (Jenness, 2010).

Ακόμα και μετά τις επιθέσεις-δολοφονίες τους τα τρανς άτομα, κακοποιούνται εκ νέου. Τα MME συχνά αναφέρονται στα τρανς πρόσωπα με το dead name του (Human Rights Campaign Foundation, 2023). Χρήστες των social media επιδοκιμάζουν τις ενέργειες (Sánchez-Sánchez, Ruiz-Muñoz & Sánchez-Sánchez, 2024). Την ίδια στιγμή οι έρευνες για τα εγκλήματα συχνά διαχειρίζονται χωρίς τόση αξία όσο άλλες υποθέσεις από την αστυνομία (DeJong et al., 2021 ; Waldron & Schwencke, 2018). Αναφορά αξίζει να γίνει στην δολοφονία της κολομβιανής μαύρης τρανς σεξεργάτριας Άννας, που κατά το έτος 2024 δολοφονήθηκε στην Αθήνα, με την αστυνομία να προχωρά σε δημοσίευση στην οποία αναφερόταν στο πρόσωπο της με αρσενικές αντωνυμίες και τους/τις χρήστες/χρήστριες του διαδικτύου να δημοσιεύουν σωρεία χλευαστικών και κακοποιητικών σχολίων (Lifo, 2023).

Οι νομοθεσίες παρουσιάζουν επίσης κενά, τα οποία αφήνουν τα τρανς άτομα απροστάτευτα μέσα στις συνθήκες που περιεγράφηκαν παραπάνω (Dwyer & Valcore, 2023). Η έκθεσή «Dismantling a Culture of Violence» δείχνει πώς το στίγμα κατά των τρανς, η άρνηση ευκαιριών και οι αυξημένοι παράγοντες κινδύνου συνδυάζονται για να δημιουργήσουν μια κουλτούρα βίας (Human Rights Campaign Foundation, 2023).

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προάγουν σε μεγάλο βαθμό τις συνθήκες αυτές (Lester, 2015). Στα MME συχνά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με την τρανς κοινότητα παρουσιάζονται ως αντικείμενο δημόσιας αντιπαράθεσης και παρέχεται βήμα σε πρόσωπα επηροής (πχ διασημότητες) να εκφέρουν τρανσφοβικές τοποθετήσεις με διάφορες αφορμές (Riggs & Patterson, 2009). Για παράδειγμα σε εκπροσώπους (ακρο)δεξιών κομμάτων (Heinemann & Stern, 2022). Έρευνες έχουν δείξει ότι η εκτεταμένη προβολή σε κακοποιητικό λόγο προάγει τις διακρίσεις και την βία κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων είναι από μόνη της κακοποίηση καθώς έχει συνέπειες για την ψυχική και κατ' επέκταση σωματική υγεία των ατόμων (Solomon, & Kurtz-Costes, 2018).

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στα ανήλικα τρανς άτομα τα οποία είναι πιο πιθανό να αναφέρουν ψυχολογική, σωματική και σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική ηλικία σε σύγκριση με τα cis (Thoma, 2021) πέφτουν θύματα στο σχολικό και οικογενειακό

περιβάλλον. Τα ποσοστά ενδοσχολικής βίας για τα τρανς άτομα είναι υψηλά (Ιωάννου, 2020), η στάση αυτή προάγεται φυσικά και από την τρανσφοβική στάση των καθηγητών/τριών αλλά και νομοθεσίες σχετικές με τις τουαλέτες, αθλήματα κλπ. Παράλληλα οι γονείς συχνά απαγορεύουν στα άτομα να εκφραστούν και τα εξαναγκάζουν υιοθετήσουν συμπεριφορές και ρόλους που στερεοτυπικά συνδέονται με το φύλο που τους έχει αποδοθεί (Domínguez-Martínez et al., 2023). Ακόμα περισσότερο δεν δίνουν συγκατάθεση για αναστολές εφηβείας που θα μπορούσαν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα στην ψυχική τους υγείας (Priest, 2019). Καταγράφονται αναζήτηση “θεραπειών μεταστροφής” (Mallor, Brown & Conron, 2019). Παρατηρώντας την στάση του οικογενειακού περιβάλλοντος ερωτήματα εγείρονται για τις συνθήκες εντός ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και το πώς είναι οι συνθήκες για τα ανήλικα τρανς άτομα εκεί.

Ολοκληρώνοντας το παραπάνω κεφάλαιο γίνεται εμφανές ότι οι συνθήκες για την τρανς κοινότητα χαρακτηρίζονται από ρατσισμό και πλήθος διακρίσεων. Εξού και η κινητοποίηση για βελτίωση των συνθηκών είναι Για αυτό και το κεφάλαιο που ακολουθεί θα εστιάσει στην κ ρόλο

Κεφάλαιο τέταρτο: Κοινωνική εργασία με την Τρανς κοινότητα

Το κεφάλαιο αυτό επεκτείνεται στην επικέντρωση της σχέσης της κοινωνικής εργασίας με την τρανς κοινότητα. Ξεκινάει με την ανάδειξη της συσχέτισης του επαγγέλματος με τους τρανς πληθυσμούς. Στην συνέχεια κάνει αναφορά περιλαμβάνει κάποιες βασικές πρακτικές κοινωνικής εργασίας με την τρανς κοινότητα.

4.1 Συσχέτιση Κοινωνικής Εργασίας με την Τρανς Κοινότητα

Παρακάτω εξηγείται η συσχέτιση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας με την τρανς κοινότητα. Αξιοποιώντας τον ορισμό και τον κώδικα ηθικής και δεοντολογίας του επαγγέλματος, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα ενασχόλησης των επαγγελματιών που ασκούν κοινωνική εργασία με ζητήματα που αφορούν την ταυτότητα φύλου και τα τρανς άτομα. Παρουσιάζεται επίσης η πραγματική εικόνα που επικρατεί αναφορικά με την σχέση

αυτή, χρησιμοποιώντας ως μέτρο την αντίθεση της με αυτά που προβλέπουν ο ορισμός και οι ηθικές δεσμεύσεις.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Ορισμό Κοινωνικής Εργασίας: « Η Κοινωνική Εργασία είναι εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων. Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην κοινωνική εργασία, η οποία θεμελιώνεται από τις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας, των κοινωνικών επιστημών, των ανθρωπιστικών επιστημών και τη γηγενή γνώση και συνδέει ανθρώπους και δομές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της ζωής αλλά και να ενισχύσει την ευημερία τους» (IFSW,2014).

Ο Αμερικανικός Κώδικας Δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών με την σειρά του, εκδίδεται από την National Association of Social Workers (NASW) και προσφέρει ένα σύνολο αξιών, αρχών και προτύπων που καθοδηγούν τη λήψη αποφάσεων και την καθημερινή επαγγελματική συμπεριφορά των κοινωνικών λειτουργών. Επισημαίνει ότι κύρια αποστολή των κοινωνικών λειτουργών είναι να ενισχύσουν την ευημερία και την κάλυψη των αναγκών όλων των ατόμων, ιδιαίτερα όσων είναι καταπιεσμένα και ευάλωτα. Θέτει στο προσκήνιο τα ζητήματα της “Κοινωνικής Δικαιοσύνης”, της “Αξιοπρέπειας των Ατόμων”, όπως και την αξία της “Ικανότητας των Επαγγελματιών”, με ενίσχυση της εμπειρίας τους για ανταπόκριση στις αυξανόμενες ανάγκες.

Ακολουθώντας τον ορισμό του επαγγέλματος που αναφέρεται σε ένα εφαρμοσμένο επάγγελμα και ακαδημαϊκό πεδίο, ο κώδικας προβλέπει την εκπαίδευση και κατάρτιση των κοινωνικών λειτουργών, όσο και την ικανότητα, την κριτική εξέταση, ενημέρωση, εξειδίκευση αλλά και συμβολή των επαγγελματιών στην ανάπτυξη της γνώσης. Ταυτόχρονα επισημαίνει την ανάγκη οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α να αποδέχονται την ευθύνη ή την απασχόληση μόνο με βάση την υπάρχουσα ικανότητα τους ή την πρόθεση να αποκτήσουν την απαραίτητη ικανότητα. Γίνεται λοιπόν εμφανές ότι η παραγωγή επιστημονικής γνώσης είναι αλληλένδετη και αλληλοτροφοδοτούμενη με την εφαρμογή του επαγγέλματος και τις πρακτικές του.

Επιπλέον τόσο εντός του ορισμού όσο και εντός του κώδικα ηθικής οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/ά εμφανίζονται ως υπερασπιστές/στριες/ά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της “διαφορετικότητας” και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η αναφορά στην “διαφορετικότητα” που εμφανίζεται στον ορισμό, όπως γίνεται περισσότερο ξεκάθαρο από τον κώδικα δεοντολογίας, εντάσσει και το φάσμα των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων.

Πιο συγκεκριμένα, στον κώδικα ηθικής και δεοντολογίας στην κατηγορία των “Ηθικών Ευθυνών προς τα Εξυπηρετούμενα”, περιλαμβάνονται ο σεβασμός της αυτοδιάθεσης, η πολιτιστική ικανότητα με ενδυνάμωση των περιθωριοποιημένων ατόμων και ομάδων, με δράση κατά της ανισότητας, των διακρίσεων, του ρατσισμού και της καταπίεσης, με προσωπικό κριτικό αναστοχασμό των στερεοτύπων των επαγγελματιών, θέτοντας ως ειδικούς μιας κουλτούρας τα ίδια τα άτομα που την φέρουν. Τονίζεται μάλιστα η αναγκαιότητα εκπαίδευσης των επαγγελματιών όσον αφορά την καταπίεση σε ζητήματα που μεταξύ άλλων αφορούν την “σεξουαλικότητα, ταυτότητα ή έκφραση φύλου”. Αναφέρεται επιπλέον ότι οι/τα επαγγελματίες κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α δεν πρέπει να χρησιμοποιούν γλώσσα υποτιμητική, όπως θεωρείται για παράδειγμα το *misgender* (McNamara, 2020). Μάλιστα ο σεβασμός σε ζητήματα “σεξουαλικότητας, ταυτότητας ή και έκφρασης φύλου” περιλαμβάνεται και στον άξονα του σεβασμού προς το πρόσωπο άλλων επαγγελματιών, παρέχοντας προστασία όχι μόνο στα εξυπηρετούμενα άτομα αλλά και στα εργαζόμενα.

Τέλος ο ορισμός δίνει επίσης έμφαση στην “κοινωνική αλλαγή, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων”, φέρνοντας στο προσκήνιο τα δομικά κοινωνικά προβλήματα, μέρος των οποίων είναι και η τρανσφοβία. Οι προσπάθειες ανάδειξης των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν άτομα με τρανς ταυτότητα και οι ενέργειες για την άρση τους, πλαισιώνονται στο κομμάτι της “κοινωνικής αλλαγής”. Η ηθική των επαγγελματιών προκρίνει την συμμετοχή τους από κοινού με τα εξυπηρετούμενα άτομα και την κοινότητα για διαμόρφωση κοινωνικών και θεσμικών αλλαγών και ένταξη πολιτικών. Προωθεί επίσης της κοινωνική πολιτική δράση για διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ατόμων σε υπηρεσίες και ευκαιρίες με ιδιαίτερη προσοχή σε ενέργειες για πρόληψη και εξάλειψη της καταπίεσης, των διακρίσεων, του ρατσισμού προς άτομα για λόγους “ταυτότητας ή έκφρασης φύλου” (NASW, n.d).

Αναφορικά με τον Ελληνικό Κώδικα Δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών, ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 113 του Ν. 4488/2017, έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για κάθε/καθεμία/καθένα επαγγελματία, τονίζεται ότι δεν κάνει ρητές αναφορές στην ταυτότητα και την έκφραση φύλου. Ωστόσο αναφέρεται στην υποχρέωση αποφυγής και εξάλειψης κάθε είδους διάκρισης, στην αναγκαιότητα πρόσβασης όλων των ατόμων στις υπηρεσίες και στις ευκαιρίες ζωής, όπως και στην ενθάρρυνση του σεβασμού της ποικιλομορφίας. Περιλαμβάνει επίσης την αναγκαιότητα συμμετοχής σε γνωμοδοτήσεις για αλλαγές και τροποποιήσεις νομοθεσιών για βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Παρακολουθώντας τις εξελίξεις στην ελληνική επικράτεια συγκριτικά με το ευρωπαϊκό τοπίο, όπως αναδεικνύεται και στο δεύτερο κεφάλαιο και όπως φαίνεται και από τον κώδικα δεοντολογίας, η Ελλάδα ακολουθεί τις κοινωνικές εξελίξεις ετεροχρονισμένα σε ζητήματα που αφορούν τους ΛΟΑΤΚΙ+ πληθυσμούς. Παρουσιάζεται η ανάγκη της ρητής προσθήκης της ταυτότητας και έκφρασης φύλου και στον ελληνικό κώδικα δεοντολογίας κοινωνικών λειτουργών, που αν και καλύπτονται από την αναφορά σε «ευάλωτες και καταπιεσμένες ομάδες», όπως αναδεικνύεται από το τρίτο κεφάλαιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό να χαιρούν ειδικής αναφοράς. Ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά ποσοστά ρατσιστικών επιθέσεων σε ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα στην Ελλάδα (ILGA Europe, 2024). Το ελληνικό κράτος έχει ακολουθήσει ιστορικά μία μισαλλόδοξη προσέγγιση σε ζητήματα πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων (Giannou & Ioakimidis, 2019).

Επικρατούσες συνθήκες:

Παρά την σαφή στάση του ορισμού και του κώδικα δεοντολογίας για αναγκαιότητα έρευνας, κατάρτισης, απουσίας προκαταλήψεων, προάσπισης δικαιωμάτων των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση λόγω της ταυτότητας ή/και έκφρασης φύλου τους, την ανάγκη για προώθηση της κοινωνικής αλλαγής με εστίαση στους δομικούς παράγοντες, η πραγματική εικόνα φαίνεται να απέχει αρκετά.

Ξεκινώντας από το ζήτημα της κατάρτισης, υπάρχει πλήθος ερευνών που δείχνει ότι η τρανς ταυτότητα και τα ζητήματα που αφορούν τα τρανς άτομα, απουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό από την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία (Austin et al., 2016 ; Hoff & Camacho,

2019). Τα δεδομένα για κατάρτιση που είναι διαθέσιμη μετά την αποφοίτηση από τα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών, είναι περιορισμένα (Heffernan, Dauenhauer & Cesnale, 2023). Εν αντιθέσει με άλλες επιστήμες όπως της ιατρικής και της ψυχολογίας που παρατηρείται ένας αυξανόμενος όγκος βιβλιογραφίας (Kanamori & Cornelius-White, 2017 ; Lelutiu-Wein al., 2016), η βιβλιογραφία σχετικά με τα τρανς άτομα στον τομέα της κοινωνικής εργασίας είναι ελάχιστη (Council on Social Work Education, 2015). Οι Klein, Moutz και Bartle (2018), αναδεικνύουν την ανάγκη για περισσότερη έρευνα προς αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών των κοινωνικών λειτουργών και τονίζουν την σημασία η εκπαίδευση και κατάρτιση τους να παρέχεται με προσοχή στην διαθεματικότητα και τις διασταυρώσεις ταυτοτήτων και να δώσει έμφαση στο δομικό επίπεδο της τρανσφοβίας.

Η απουσία της τρανς ταυτότητας από τα εκπαιδευτικά προγράμματα, αφήνει περιθώρια στα άτομα που αποφοιτούν να μην είναι ενημερωμένα ή χειρότερα να είναι μεροληπτικά έναντι των τρανς ατόμων (Erich et al., 2007 ; Logie et al., 2007). Την ίδια στιγμή οι συνθήκες ευαλωτότητας που έχουν περιγράψει στα παραπάνω κεφάλαια είναι πιθανό να οδηγήσουν τα τρανς άτομα στις κοινωνικές υπηρεσίες. Μέσα από τον ελάχιστο όγκο των σχετικών ερευνών, οι πληροφορίες τείνουν να δείχνουν ότι τα τρανς άτομα αναφέρουν βιωμένες διακρίσεις σε περιβάλλοντα κοινωνικών υπηρεσιών (Austin, Craig, & McInroy, Austin et al., 2016 ; Heffernan, Dauenhauer & Cesnale, 2023 ; Klein, Mountz & Bartle, 2018 ; Stotzer et al., 2013). Σε έρευνα του 2022 τα ευρήματα έδειξαν ότι τα τρανς άτομα βιώνουν πολυεπίπεδες διακρίσεις και προσδοκίες διάκρισης μέσω της κοινωνικής εργασίας γεγονός που αποτρέπει την πρόσβαση τους σε αυτές (Stevens, 2022). Μάλιστα τα δεδομένα παρουσιάζουν αυξημένες διακρίσεις σε μαύρα τρανς άτομα, άστεγα, μη δυαδικά (Rogers, 2016), σε αυτά που εργάζονται στον τομέα του σεξ (Kattari et al., 2016 ; Kattari et al., 2017), όπως και σε άτομα των οποίων η έκφραση φύλου δεν συμμορφώνεται με τις κοινωνικές προσδοκίες, που είναι και πιο πιθανό να χρειάζονται πρόσβαση κοινωνικές υπηρεσίες (Klein, Mountz & Bartle, 2018).

Σημειώνεται ότι οι συμπεριφορές διάκρισης, στίγματος και ρατσισμού μπορεί να μην εκδηλώνονται άμεσα εκ μέρους των κοινωνικών λειτουργών. Συχνά εμφανίζονται ως συνένοχοι/ες/α στη διατήρηση τους μέσω της αδιαφορίας τους για αντίδραση σε αυτές. Πέρα της αδιαφορίας εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η άγνοια τους (Heffernan, Dauenhauer & Cesnale, 2023). Πάντως η όποια αρνητική συμπεριφορά σε βάρος ΛΟΑΤΚΙ+

εξυπηρετούμενων ατόμων εκ μέρους των κοινωνικών λειτουργών γίνεται αντιληπτή περισσότερο ως δομικό παρά ατομικό ζήτημα (L'Erario & CRPA, n.d).

Τέλος αναφορικά με το κομμάτι της κοινωνικής αλλαγής που προάγει τόσο ο ορισμός του επαγγέλματος όσο και ο κώδικας ηθικής και δεοντολογίας, γίνεται εμφανές ότι τα τελευταία χρόνια η τρανς κοινότητα διεκδικεί όλο και περισσότερο τα δικαιώματα της. Η αύξηση της ορατότητας των τρανς ατόμων έχει συμβάλει στην δημιουργία τόσο θετικών όσο και αρνητικών φωνών (Austin, 2018). Δεδομένου ότι η κοινωνική εργασία αποτελεί ένα επάγγελμα που από τις απαρχές του συνδέθηκε στενά με τις κοινωνικές εξελίξεις, γίνεται κατανοητό ότι δεν μένει στο απυρόβλητο των κοινωνικών ζητημάτων και αρκετές φορές ενδέχεται να αποτελεί και η ίδια έναν τόπο καταπίεσης (Nouman & Azaiza, 2021). Για αυτό και το Παγκόσμιο Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών έχει αναγνωρίσει ότι οι/τα επαγγελματίες κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α σήμερα καλούνται να αντιδράσουν στις καταπιεστικές συνθήκες προς την τρανς κοινότητα, να συνεργαστούν με τους τρανς πληθυσμούς και να αντιμετωπίσουν τα δομικά αίτια της τρανσφοβίας επιφέροντας κοινωνική αλλαγή (Social Work Action Network– International, 2021).

4.2 Πρακτικές κοινωνικής εργασίας με τρανς άτομα

Στο υποκεφάλαιο που ακολουθεί αναφέρονται κάποιες πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την άσκηση κοινωνικής εργασίας με τους τρανς πληθυσμούς. Επισημαίνεται ότι κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και η εφαρμογή πρακτικών γίνεται γενικά με ευελιξία και εξατομίκευση (O'Shaughnessy & Speir, 2018). Οι πρακτικές αφορούν την κοινωνική εργασία με άτομα, ομάδες και κοινότητα και στοχεύουν τόσο σε μικροεπίπεδο καθημερινών ζητημάτων όσο και σε μακροεπίπεδο διεκδίκησης δομικών αλλαγών που αφορούν τις υπηρεσίες, τους θεσμούς ακόμα και το κράτος και την κοινή νοοτροπία (Barker, 2013). Ως επάγγελμα η κοινωνική εργασία μπορεί να αξιοποιήσει επίσης πολλές μεθόδους (Καλλινικάκη, 2011).

Αφετηρία για την άσκηση την κοινωνικής εργασίας εν γένει είναι η εσωτερική διεργασία των κοινωνικών λειτουργών και ο εντοπισμός των προσωπικών τους στερεότυπων και προκαταλήψεων. Ειδικά όσον αφορά άτομα, ομάδες και κοινότητες που φέρουν ταυτότητες που κοινωνικά μειονεκτούν, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και αυτή της τρανς ταυτότητας, αναδεικνύεται πληθώρα αρνητικών εσωτερικευμένων στάσεων (Heffernan, Dauenhauer & Cesnale, 2023).

Επιπλέον για την άσκηση εργασίας με τα τρανς άτομα πέρα από την εσωτερική διεργασία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γνώση των αναγκών τους (πχ αναγκαιότητα πρόσβασης σε ΝΑΤΦ), της ιστορικής διαδρομής της κοινότητας (πχ ιστορικού τραύματος αστυνομικής βίας), αλλά και των δυναμικών που ενεργούν σε μειονοτικές ομάδες, όπως του μειονοτικού στρες (Collazo, Austin & Craig, 2013). Μέσω της κατανόησης των παραπάνω η ενσυναίσθηση των επαγγελματιών οξύνεται (Hidalgo et al., 2013; Mendoza et al., 2020). Βέβαια η απλή γνώση δεν επαρκεί, αν δεν συνοδεύεται από κριτική αξιολόγηση των διαθέσιμων πόρων και υποστήριξης αλλά και των κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν. Συνολικά απαιτείται αξιολόγηση των κοινωνικών υπηρεσιών, της προόδου τους, τακτικός αναστοχασμός των επαγγελματιών και συνεχιζόμενη εκπαίδευση (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023 ; LaSala & Goldblatt Hyatt , 2019).

Επιπλέον αναφορικά με άτομα που φέρνουν διττή ταυτότητα (Mbarushimana, & Robbins, 2015), αυτή των επαγγελματιών και των μελών της τρανς κοινότητας, μπορούν να συνεισφέρουν μέσω της σύνθεσης των ταυτοτήτων τους στην ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας με την τρανς κοινότητα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποχρεούνται να αναλάβουν ρόλο εκπαιδευτών (Taylor, 2013, Siverskog, 2014). Κάποιοι/ες/α μπορεί να επιλέξουν στρατηγική αυτο-αποκάλυψη της ταυτότητας τους για επίτευξη στόχων (Craig, Iacono, McInroy et al, 2022). Η αυτο-αποκάλυψη δεν ταυτίζεται με ανακοίνωση της τρανς ταυτότητας τους, αλλά μπορεί να αφορά έμμεσες δηλώσεις όπως την χρήση του «εμείς» κατά την αναφορά στην τρανς κοινότητα (Geist, Greenberg, Luikenaar & Mihalopoulos, 2021).

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής αναδεικνύεται η σημαντικότητα της γλώσσας σε ζητήματα που αφορούν την τρανς αλλά και την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα συνολικά. Οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α γνωρίζοντας για το τραύμα που φέρουν τα τρανς άτομα ιστορικά από κακοποιητικές ορολογίες, επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή στην χρήση των όρων ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν την εργασία τους (Theilwall, 2022). Βέβαια κατά την χρήση “ειδικής ορολογίας”, χρειάζεται προσοχή για την αποφυγή της «παγίδας των ειδικών», καθώς ακαδημαϊκοί όροι που δεν γίνονται κατανοητοί μπορεί να (ξανά)τραυματίσουν τα άτομα (Craig, et al., 2022). Εξάλλου είναι γνωστό, ότι τρανς άτομα ιδιαίτερα μεγαλύτερης ηλικίας, ενδέχεται να χρησιμοποιούν όρους που πλέον δεν είναι αποδεκτοί (πχ τραβεστί) (Γαλανού, 2014). Ο γενικός κανόνας είναι ο σεβασμό στην γλώσσα των εξυπηρετούμενων ατόμων κατά την συνεργασία μαζί τους, καθώς το ζητούμενο σε αυτή την επαφή δεν είναι να διορθωθούν ή να διδαχθούν τις σύγχρονες ορολογίες (Mizock & Lewis, 2008 ; Siverskog, 2014).

Πάντως όσον αφορά την στάση των επαγγελματιών, απαιτείται η εφαρμογή ουδέτερης γλώσσας, με συμπερίληψη κάθε άρθρου (Dowdy, 2022) και χωρίς αυθαίρετες υποθέσεις για το φύλο των ατόμων (Rogers, 2016 & Siverskog, 2014). Παράδειγμα χρήσης ουδέτερης γλώσσας αποτελεί η αντικατάσταση του «Καλημέρα σε όλους» με το «Καλημέρα σε όλα». Αντίστοιχα πρέπει να αποφεύγεται ο ετεροπροσδιορισμός των ατόμων ακόμα και όταν δεν είναι παρόντα. Για παράδειγμα αντί για το «Η κυρία που τηλεφώνησε προηγουμένως», η φράση «Το άτομο-πρόσωπο που τηλεφώνησε προηγουμένως» συμβάλει στην αποφυγή ανεπιτήδευτου *misgendering* (Zimman, 2019).

Σε περίπτωση που απαιτείται η συμπλήρωση φόρμας/αιτήσεων, στηρίζεται η ένταξη της δυνατότητας επιλογής ανωνυμιών στις φόρμες συμπλήρωσης πχ δίπλα από το ονοματεπώνυμο να υπάρχει η δυνατότητα να κυκλωθεί η ανωνυμία που χρησιμοποιείται “ο/η/το Αιτών/ουσα/όν” (Austin, 2018 ; Levine, 2013 ; Transgender Law Center , n.d) . Πέρα των δυαδικών (η/ο), χρειάζεται να συμπεριλαμβάνονται και ουδέτερες ανωνυμίες (το) (Bluner et al., 2013), πόσο δε λαμβάνοντας υπόψιν ότι σχεδόν στο σύνολο των χωρών δεν δίνεται ακόμα η δυνατότητα αναγνώρισης φύλου πέρα των δυαδικών στα επίσημα έγγραφα (ILGA Europe, 2024). Σε περιπτώσεις που γίνεται χρήση ηλεκτρονικών μέσων πριν από κάποια επικείμενη συνάντηση, μια πρακτική είναι η αποστολή ενός προσωπικού email (Cress, 2022) με κοινοποίηση σε όλα τα άτομα, που θα συστήνεται αρχικά ο/η/το

κοινωνικός/η/ο λειτουργός/ο και έπειτα θα δίνεται και στα άτομα η δυνατότητα να συστηθούν, τονίζοντας ωστόσο ότι πρόκειται για προαιρετική διαδικασία ώστε να μην δέχονται πίεση για come out της ταυτότητας τους αν δεν το επιθυμούν (Ale-Ebrahim, Gohring, Fetterolf & Gray, 2023). Με αυτόν τον τρόπο τα άτομα που τα στοιχεία τους δεν ταυτίζονται με αυτά των εγγράφων δεν χρειάζεται να προνοήσουν μόνα τους ενημερώσουν για αυτή την αναντιστοιχία. Για παράδειγμα “Καλησπέρα, ονομάζομαι Αναστασοπούλου Μαρία και θα είμαι η διδάσκουσα σας για το επόμενο εξάμηνο. Παρακαλώ όσα άτομα επιθυμούν, να κοινοποιήσουν τα ονόματα και τις αντωνυμίες τους αν αυτά δεν ταυτίζονται με τα στοιχεία που αναγράφονται στα έγγραφα τους”.

Φτάνοντας στο σημείο της άμεσης επικοινωνίας με τα εξυπηρετούμενα άτομα, για να οικοδομηθεί η κουλτούρα της αποδοχής του αυτοπροσδιορισμού, οι/τα κοινωνικοί/ες/α που συστήνονται έτσι και αλλιώς, μπορούν να εντάξουν τις αντωνυμίες τους, χωρίς ταυτόχρονα να επιβάλλεται στο άτομο να κάνει το ίδιο εφόσον δεν το επιθυμεί ή δεν μπορεί για οποιοδήποτε άλλο λόγο να το κάνει (Austin, Craig & Alessi, 2017). Για παράδειγμα αντί για «Ονομάζομαι Αναστασοπούλου Μαρία» μπορεί να χρησιμοποιηθεί η διατύπωση «Είμαι η Αναστασοπούλου Μαρία και είμαι κοινωνική λειτουργός». Μια ακόμα διατύπωση που θεωρητικά θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είναι αυτή του «Ονομαζομαι Αναστασοπούλου Μαρία και χρησιμοποιώ θηλυκά άρθρα -pronouns». Ωστόσο μία τέτοια αναφορά πέρα του ότι είναι δύσχρηστη καθώς πολλά άτομα δεν γνωρίζουν τι σημαίνει και θα αποπροσανατολίζονται, ενδέχεται να λειτουργήσει και πειστικά επιβάλλοντας εμμέσως στα άτομα να κάνουν κάποια δήλωση για την οποία δεν νιώθουν έτοιμα (Darr, 2016).

Ο κεντρικός άξονας που κινείται η συμπεριληπτική επικοινωνία έχει να κάνει με τον απόλυτο σεβασμό στον αυτοπροσδιορισμό των ατόμων ανεξαρτήτως και η αναγνώριση τους ως ειδικούς της δικής τους εμπειρίας (Asakura et al, 2020 ; Rogers, 2016). Μάλιστα ορισμένα άτομα ανά χρονικά διαστήματα προτιμούν διαφορετικές αντωνυμίες/όνομα γιατί βιώνουν το φύλο ή την έκφραση φύλου τους ρευστά και χρειάζονται (εν)αλλαγές τους εκ μέρους των επαγγελματιών (Παπαθανασίου, Χριστίδη, 2020). Έχει φανεί ερευνητικά ότι η μη αναγνώριση των αντωνυμιών ενός ατόμου έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχολογική και κατ' επέκταση σωματική του υγεία (McLemore, 2015).

Σε άλλες περιπτώσεις ενδέχεται να χρειάζεται εξακρίβωση των στοιχείων των ατόμων (πχ με την προσέλευση τους στην υπηρεσία). Μια εναλλακτική λύση από την αναφορά στο

όνομα των εγγράφων του ατόμου είναι η επιβεβαίωση των στοιχείων μέσω ΑΜΚΑ ή κινητού τηλεφώνου όποτε αυτό είναι εφικτό (Trascare, χ.χ). Επιπλέον, ερωτήσεις που αφορούν ιατρικές διαδικασίες, ανατομία κ.α για να ικανοποιήσουν την περιέργεια αποφεύγονται εκτός από όταν αυτό επιβάλλεται για κάποιο σκοπό, όπως η ανάγκη να γνωστοποιηθεί η χρήση ορμονών για ιατρικούς λόγους και πάντα με σεβασμό στην ιδιωτικότητα και προστασία των προσωπικών δεδομένων (American Speech-Language-Hearing Association, 2022). Σε περίπτωση λάθους στις αντωνυμίες/όνομα του ατόμου είναι καλύτερο να ζητηθεί συγγνώμη και να διορθωθεί το λάθος, χωρίς να γίνει εστίαση σε αυτό, αν δεν εκφραστεί η επιθυμία από το άτομο (American Speech-Language-Hearing Association, 2022). Συνολικά οι απαντήσεις εκ μέρους των επαγγελματιών οφείλουν να συνδυάζουν και τις γνώσεις αλλά και την ζωή των εξυπηρετούμενων ατόμων (Alessi, Dillon & Van Der Horn, 2019).

Τέλος ενδέχεται να μην είναι σίγουρο αν η τρανς ταυτότητα ενός ατόμου είναι γνωστή σε οικογενειακό, φιλικό ή ευρύτερο περιβάλλον. Σε αυτή την περίπτωση η διακριτική χρήση ουδέτερων αντωνυμιών, μπορεί να ισορροπήσει μεταξύ της αποφυγής να γίνει το άτομο outing αλλά και της αποφυγής να γίνει misgender (βλ ορισμούς). Η ευθύνη των επαγγελματιών είναι απέναντι στα εξυπηρετούμενα άτομα (American Speech-Language-Hearing Association, 2022).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Αναγνωρίζεται το φάσμα των διακρίσεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η απουσία αναπαραστάσεων σε ένα χώρο ή ακόμα και η ύπαρξη αρνητικών για κάποια ομάδα απεικονίσεων σε αυτόν (Sue et al., 2007). Έτσι γίνεται κατανοητό ότι το φυσικό περιβάλλον μιας υπηρεσίας μπορεί να επηρεάσει την πρόσβαση σε αυτή (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023). Σημείο αναπαράστασης αποτελεί και ο ενδυματολογικός κώδικας των εργαζομένων, εφόσον εφαρμόζεται. Επομένως οφείλει να μην έχει στερεοτυπικό έμφυλο χαρακτήρα και ευρύτερα να μην υποβαθμίζει ή απαγορεύει εκφράσεις φύλου που δεν ταυτίζονται με την λευκή cis ετεροκανονική ταυτότητα (Cumberbatch, 2021 ; Ruzyski, Daodu, Hernandez & Lithgow, 2022).

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η διεκδίκηση δημιουργίας χώρων χωρίς στερεοτυπικά έμφυλα πρόσημα. Ιατρεία που αφορούν εξετάσεις κόλπου, μήτρας, πέους κ.α

δεν συνδέονται αποκλειστικά με γυναικείους ή αντρικούς πληθυσμούς, όπως και συγκεκριμένες πράξεις (πχ θηλασμός) (Dinour, 2019). Από την ονομασία τους και την διακόσμηση του χώρου (πχ με αφίσες που αναφέρονται μόνο σε γυναίκες εγκύους) μέχρι τις τεχνικές που εφαρμόζονται χρειάζεται να μην αποκλείονται φύλα από τους χώρους αυτούς (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023). Η χρήση ΛΟΑΤΚΙ+ συμβόλων και αναπαραστάσεων στο χώρο, όπως σημαιάκια, αφίσες, έντυπο ενημερωτικό υλικό κ.α έχει φανεί ότι δημιουργεί το αίσθημα ασφάλειας και συμπερίληψης στα άτομα (Austin, 2018 ; Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023).

Σχετικά με τους χώρους της τουαλέτας που παραδοσιακά διαχωρίζονται βάσει φύλου (Overall, 2007), μία από τις προτάσεις που κυριαρχούν είναι η δημιουργία επιπλέον χώρων που θα είναι ουδέτερες ως προς το φύλο ή θα απευθύνονται στο φάσμα των non binary ατόμων (Austin, 2018). Ωστόσο, η πρόταση αυτή συμμορφώνεται στην τάση σχεδιασμού των δημόσιων χώρων ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του «μέσου πληθυσμού» και απομονώνουν άτομα που δεν ανήκουν σε αυτόν, σε διακριτές κατηγορίες-κατασκευές, όπως συμβαίνει για παράδειγμα και με τα “ειδικά σχολεία” για παιδιά με αναπηρία (Thomas & Loxley, 2022). Αντιθέτως η πρόταση για ουδέτερες ως προς το φύλο τουαλέτες συνολικά (Skoglund & Holt, 2021) και όχι για δημιουργία μιας ακόμα τουαλέτας εξυπηρετεί τόσο τα τρανς άτομα όσο και άλλες ομάδες ατόμων όπως γονείς που συνοδεύουν τα παιδιά τους και άτομα με αναπηρία και τους/τις/τα φροντιστές/στριες/α (McGuire, Okrey Anderson & Michaels, 2022).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ/ΤΙΣ/Α ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ/Α

Εκτός όσων αναφέρθηκαν παραπάνω για την δημιουργία ασφαλούς φυσικού χώρου εξίσου σημαντική είναι και η δημιουργία ασφαλούς πλαισίου λειτουργίας τόσο για τα εξυπηρετούμενα όσο και για τα εργαζόμενα άτομα, στο οποίο θα νιώθουν ασφαλή και ευπρόσδεκτα (TOP, 2019). Προς αυτή την κατεύθυνση οι επαγγελματίες αξιοποιούν την θέση ισχύος που διαθέτουν (Χριστίδη & Παπαθανασίου, 2020). Η θέση των κοινωνικών λειτουργών ως εκπαιδευτών δύναται να εντάξει την εκπαίδευση των άλλων επαγγελματιών σχετικά με ζητήματα που αφορούν την τρανς κοινότητα (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023). Ταυτόχρονα όμως, δεν πρέπει να αναμένεται από επαγγελματίες που φέρουν την ταυτότητα του τρανς ατόμου να εκπαιδεύσουν τους/τις συναδέλφους/φίσες και ακόμα περισσότερο από τα τρανς εξυπηρετούμενα άτομα να εκπαιδεύσουν τους/τις επαγγελματίες

(Taylor, 2013 ; Siverskog, 2014). Εξάλλου όπως έχει ήδη αναδειχθεί σε παραπάνω κεφάλαιο η εμπειρία ενός τρανς ατόμου δεν αντιπροσωπεύει το σύνολο της κοινότητας (Sue et al., 2007). Επιπλέον μέσω της ανάληψης του ρόλου της εκπαίδευσης από κατάλληλα καταρτισμένους/ες/α επαγγελματίες μειώνεται το βάρος των εξυπηρετούμενων να πρέπει να αναλάβουν τον ρόλο αυτό (Siverskog, 2014 ; Stevens, 2022 ; Taylor, 2013).

Για την εκπαίδευση των επαγγελματιών μπορούν να αξιοποιηθούν μέσα όπως είναι η διοργάνωση ημερίδων με την συμμετοχή σχετικών φορέων και σωματείων (Γιάννου, 2012) και η διάχυση έντυπου ενημερωτικού υλικού. Όπως επίσης η ενθάρρυνση διαλόγου με πρόσωπα σε διευθυντικές θέσεις για θεσμικές πολιτικές επιβεβαίωσης ή οργανωτικής κουλτούρας στις υπηρεσίες και τους φορείς (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023). Επιπλέον, στο εργασιακό περιβάλλον οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α χρειάζεται τόσο να αποφεύγουν εσκεμμένες ή μη μικροεπιθετικές συμπεριφορές, όσο και να είναι εγρήγορη για τον εντοπισμό διακρίσεων που εκδηλώνονται από άλλα εργαζόμενα ή εξυπηρετούμενα άτομα (American Speech-Language-Hearing Association, 2022 ; Stevens, 2022).

ΣΥΝΗΓΟΡΙΑ & ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

Ως επαγγελματίες οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α μεταξύ των υποχρεώσεων τους φέρουν και τον ρόλο της ενδυνάμωσης και συνηγορίας (βλ. 4.1). Αναγνωρίζεται ότι παρόλο που τα άτομα που φτάνουν στις υπηρεσίες βιώνουν στρες, τραύμα κ.α φέρουν ένα σύνολο δυνατοτήτων που μπορούν να αξιοποιήσουν (Gates & Kelly, 2017 ; Munford & Sanders, 2005; Saleebey, 2009). Για την ενδυνάμωση των ατόμων, απαιτείται να τους δίνεται χώρος να εξερευνήσουν ποιά είναι (Munford & Sanders, 2005; Saleebey, 2009). Φέροντας την γνώση για διαδικασίες που μπορεί να αφορούν τρανς εξυπηρετούμενα άτομα (Heffernan, Dauenhauer & Cesnales, 2023), οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α είναι σε θέση τόσο να συνηγορήσουν υπέρ τους όσο και να τα ενδυναμώσουν εξοπλίζοντας τα με τεχνικές και γνώσεις σχετικά με τους νόμους και δικαιώματα τους (Stevens, 2022 ; Taylor, 2013). Παράδειγμα ενδυνάμωσης μπορεί να θεωρηθεί ο εξοπλισμός των τρανς εξυπηρετούμενων ατόμων με αναλυτικές γνώσεις σχετικά με τις διαδικασίες διόρθωσης των εγγράφων τους στις δημόσιες υπηρεσίες και παράδειγμα συνηγορίας θα μπορούσε να είναι ακόμα και η ίδια η συνοδεία των εξυπηρετούμενων τρανς ατόμων κατά την διαδικασία αυτή. Η εργασία σε

κάθε περίπτωση πρέπει να αναζητά τους δομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ταυτότητα και το βίωμα των ατόμων πχ τρανσφοβία (Craig, 2021).

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ-ΜΙΣΟΥΣ

Ενημέρωση για τα δικαιώμα καταγγελίας των περιστατικών ρατσιστικής βίας με παραπομπή και διασύνδεση με τις σχετικές υπηρεσίες καταγγελιών (πχ τηλεφωνικός αριθμός αστυνομίας για περιστατικά ρατσιστικής βίας 11414, συνοδεία ατόμων κ.α). Στην Ελλάδα η καταγγελία περιστατικών ρατσιστικής βίας γίνεται αυτεπάγγελτα και δεν απαιτείται η πληρωμή παράβολου. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η παραπομπή σε αρμόδιες οργανώσεις προκειμένου να καταγραφεί το περιστατικό, αλλά και προκειμένου να συνδράμουν μέσω της παροχής απαραίτητων πληροφοριών (Οδηγός για τα δικαιώματα των θυμάτων ρατσιστικού εγκλήματος, 2021). Για παράδειγμα η παραπομπή στο Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας συμβάλει ώστε το άτομο να νιώσει ότι αποφορτίζεται, αλλά και να καταγραφεί το περιστατικό ώστε να υπάρχει μία πιο ρεαλιστική εικόνα και να δημιουργηθούν στοχευμένες στρατηγικές πχ ανάδειξη δημιουργίας υπηρεσιών (Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+, 2021).

ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Η επίγνωση των αναγκών και των δυναμικών των τρανς ατόμων αλλά και η στοχευμένη συνηγορία, τροφοδοτείται από την ίδια την τρανς κοινότητα και τις οργανώσεις της. Μέσω της γνωριμίας και της εκπαίδευσης από αυτές, τα τρανς άτομα είναι εκείνα που θα “κατευθύνουν” και θα διδάξουν τους/τις/τα κοινωνικούς/ες/α λειτουργούς/α. Παράλληλα η διασύνδεση με οργανώσεις της κοινότητας δημιουργεί και το πλαίσιο για παραπομπή των ίδιων των εξυπηρετούμενων ατόμων σε αυτές, γεγονός ιδιαίτερα χρήσιμο καθώς προάγει το αίσθημα του ανήκειν και συμβάλλει στην ενδυνάμωση τους (Riley et al., 2013). Ως εκ τούτου η χαρτογράφηση των οργανώσεων και φορέων που παρέχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες σε ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και η ενίσχυση της διασύνδεση μεταξύ των υπηρεσιών κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική (Αβανή & Παγάνης, 2021). Ταυτόχρονα, μπορεί να αξιοποιηθεί η δημιουργία συμμαχιών με άλλες κοινωνικές ομάδες που υφίστανται καταπίεσεις και αναγνωρίζουν τα κοινά αίτια της καταπίεσης για να αναπτυχθούν από κοινού διεκδικήσεις (Γιάννου, 2012).

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΟΜΑΔΕΣ

Στην κοινωνική σύνδεση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων μπορεί να αξιοποιηθεί και η κοινωνική εργασία με ομάδες (Craig, Yang & Austin, 2020). Οι ομάδες που αποτελούνται από τρανς εξυπηρετούμενα άτομα, δύνανται να αποτελέσουν ένα χώρο επιβεβαίωσης της εμπειρίας τους και προαγωγής της αμοιβαίας υποστήριξης τους (Knight & Gitterman, 2018).

Η ευθύνη των επαγγελματιών κατά την δημιουργία τέτοιων ομάδων επεκτείνεται στην υποστήριξη των μελών της ομάδας, την αναγνώριση της δυναμικής της, την δημιουργία και διατήρηση σχέσεων εμπιστοσύνης και την ενίσχυση της συνοχής της (Craig, et al., 2022 ; Geist, Greenberg, Luikenaar & Mihalopoulos, 2021). Η ενσωμάτωση των εμπειριών σχετικά με το τραύμα σε τέτοιες ομάδες (Craig, et al., 2022) είναι στοχευμένη λόγω του ιστορικού τραύματος της τρανς κοινότητας (βλ κεφάλαιο 2). Στις διαδικασίες ενδείκνυται και η εφαρμογή βιωματικών δραστηριοτήτων καθώς τα μέλη της ομάδας φέρουν προσωπικές εμπειρίες και ιδέες, χωρίς όμως να ασκείται πίεση για “αποκαλύψεις” (Craig, Iacono & McIntroy, et al. 2022).

ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΤΡΑΝΣ ΑΤΟΜΩΝ

Ιδιαίτερης φροντίδας λόγω της ηλικίας τους χρήζουν τα ανήλικα τρανς άτομα. Όπως διατυπώθηκε στο 3ο κεφάλαιο, ερευνητικά αποδεικνύονται υψηλά ποσοστά κακοποίησης τρανς παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον με τον εξαναγκασμό τους σε προσαρμογή στα cisκανονικά πρότυπα, προβλήματα στο σχολικό περιβάλλον και με την μορφή σχολικού εκφοβισμού κ.α, που οδηγούν μεταξύ άλλων σε υψηλά ποσοστά αυτοκτονικότητας. Ο ρόλος των επαγγελματιών κοινωνικής εργασίας είναι συνεργατικός και όχι κατευθυντικός. Μπορεί να ενδυναμώσει τα τρανς παιδιά και τις οικογένειες, αναγνωρίζοντας τα παιδιά ως ειδικούς των δικών τους εμπειριών σχετικά με το φύλο (Austi, 2018).

Οι κατευθυντήριες γραμμές υποστηρίζουν τον σεβασμό του ονόματος και των ανωνυμιών που επιλέγουν τα άτομα στο σχολικό περιβάλλον, τη χρήση τουαλετών σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου τους, όπως και αντίστοιχα στην συμμετοχή τους στα αθλήματα. Σε περίπτωση come out δεν ενδείκνυται η ακούσια αποκάλυψη της ταυτότητας του ανηλικού στους γονείς-φροντιστές του (Χριστίδη & Παπαθανασίου, 2020). Η κοινωνική εργασία στο σχολικό περιβάλλον μπορεί να αξιοποιήσει την δημιουργία βιβλιοθήκης στο

σχολείο (American Speech-Language-Hearing Association, 2022), όπως ημερίδες ενημέρωσης για την ταυτότητα και έκφραση φύλου.

Επιπλέον οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α χρειάζεται να γνωρίζουν ότι οι ιατρικές πρακτικές για ανήλικα άτομα φέρουν κάποιες διαφοροποιήσεις από αυτές των ενηλίκων (βλ. 3.1.4). Οι κατευθυντήριες οδηγίες για τα ανήλικα τρανς άτομα κατά βάση δεν υποστηρίζουν μόνιμες χειρουργικές επεμβάσεις (βλ. 1.4). Βέβαια διαδικασίες σε νομικό και κοινωνικό επίπεδο αλλά και συγκεκριμένες ιατρικές παρεμβάσεις, παρουσιάζουν θετικά αποτελέσματα στην ψυχική υγεία των ανηλίκων (Olson, Durwood, DeMeules, & McLaughlin, 2016). Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητο οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α να είναι προετοιμασμένοι/ες/α να παρέχουν την απαραίτητη υποστήριξη και υπηρεσίες σε νέα άτομα και οικογένειες τους, αναγνωρίζοντας τα καταπιεστικά πλαίσια σε οργανωτικό επίπεδο και παρακολουθώντας τις πολιτικές που σχετίζονται με τους τρανς πληθυσμούς (Austin, 2018 ; Austin & Craig, 2015).

Για την καλύτερη πρακτική με τα ανήλικα άτομα πρόσωπα κλειδιά θεωρούνται οι γονείς ή/και οι φροντιστές/στριες/α. Η παροχή πληροφοριών στους γονείς συμβάλει στην κατανόηση και αποδοχή των παιδιών τους (Ryan et al., 2010). Οι πληροφορίες χρειάζεται να αφορούν τόσο γενικά ζητήματα αναφορικά με την τρανς ταυτότητα όσο και επιλογές και πόρους που σχετίζονται με νομικές, ιατρικές και κοινωνικές διαδικασίες αλλά και τον αντίκτυπο της οικογενειακής αποδοχής και υποστήριξης στα αποτελέσματα υγείας των παιδιών και των εφήβων (Ryan et al., 2009). Στην επαφή με τους γονείς εξίσου σημαντική είναι η διερεύνηση των συναισθημάτων σύγχυσης, ντροπής, ενοχής, φόβου ή/και θυμού των γονέων σχετικά με την ταυτότητα του παιδιού τους, χωρίς κριτική απέναντι τους και η εργασία με τυχόν λανθασμένες αντιλήψεις (Forcier & Haddad, 2013).

ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΔΟΜΙΚΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΕΩΝ

Μέσα από την γνώση και ενημέρωση αλλά και την εργασία με τρανς άτομα αναδεικνύονται ζητήματα που απασχολούν την τρανς κοινότητα σε θεσμικό επίπεδο. Η κοινωνική εργασία εξ ορισμού στοχεύει στην κοινωνική αλλαγή για την επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης (βλ. ορισμό). Ακολουθώντας τις αρχές του επαγγέλματος, οι/τα κοινωνικοί/ες/α λειτουργοί/α οφείλουν να κινηθούν για προώθηση θεσμικών αλλαγών (Mbarushimana, & Robbins, 2015 ; Nouman & Azaiza, 2021), ώστε να αντιμετωπιστούν οι

δομικοί παράγοντες των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η τρανς κοινότητα και να αντισταθούν στα καταπιεστικά πλαίσια (LaSala & Goldblatt Hyatt, 2019).

Λαμβάνοντας υπόψιν όσα αναφέρονται στο τρίτο κεφάλαιο, χαρακτηριστικές διεκδικήσεις αποτελούν μεταξύ πολλών άλλων η εφαρμογή απλούστερων και περισσότερο συμπεριληπτικών διαδικασιών NATΦ και η άμεση εφαρμογή του αναθεωρημένου ICD 11, στο οποίο η τρανς ταυτότητα είναι πλήρως αποπαθολογικοποιημένη. Συνολική διεκδίκηση είναι η ορατή δέσμευση στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας για την αντιμετώπιση της τρανσφοβίας σε ατομικό, οργανωτικό και συστημικό επίπεδο που περιλαμβάνει επίσης την πρακτική για την κατανόηση και ενασχόληση πέρα από τη δυαδική κατανόηση του φύλου (Stevens, 2022).

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΑΝΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Τέλος, καθώς η κοινωνική εργασία αποτελεί εξ ορισμού ένα ακαδημαϊκό πεδίο, ενδείκνυται η ενασχόληση με ζητήματα που αφορούν τις τρανς ταυτότητες σε ερευνητικό και ακαδημαϊκό επίπεδο. Αρχικά η συμπερίληψη της ποικιλομορφίας των ταυτοτήτων και εκφράσεων φύλου στο σύνολο των ερευνών (πχ συμπεριληπτικές ερωτήσεις) ώστε να αυξηθούν τα ερευνητικά δεδομένα και οι γνώσεις για τους τρανς πληθυσμούς, αποτελεί ένα πρώτο βήμα (American Speech-Language-Hearing Association, 2022 ; Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+, 2021). Έπειτα θα δύναται και η συμπερίληψη στο εκπαιδευτικό υλικό αλλά και ένταξη παραδειγμάτων που να αφορούν τρανς άτομα (Stevens, 2022).

Ωστόσο η παρουσίαση των τρανς ατόμων, πρέπει να γίνεται με τρόπο που δεν προωθεί στερεότυπα, εκούσια ή ακούσια (Stevens, 2022). Για παράδειγμα οι τρανς γυναίκες σεξεργάτριες, αποτελούν μία από τις πιο βαλλόμενες και πιο ενεργές ομάδες εντός της κοινότητας, αλλά είναι σημαντικό να αναδεικνύονται και άλλες κατηγορίες μέσα στο τεράστιο φάσμα της κοινότητας, όπως και να συμπεριλαμβάνονται τα τρανς άτομα χωρίς να εστιάζεται η ταυτότητα τους (Rogers, 2016).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι φωνές των τρανς κοινωνικών λειτουργών στην έρευνα, απουσιάζουν (Stevens, 2022). Τονίζεται λοιπόν η ανάγκη ανάδειξης των εμπειριών, ιδεών και προτάσεων των τρανς ατόμων τόσο επαγγελματιών όσο και ατόμων της τρανς κοινότητας εν γένει. Η συνεργασία του ακαδημαϊκού χώρου και πεδίου και η συνεχής

ανατροφοδότηση θα συμβάλλει στην δημιουργία ενός συμπεριληπτικού πλαισίου παροχής υπηρεσιών προς τους τρανς πληθυσμούς και στην από κοινού διεκδίκηση δομικών αλλαγών.

Το παραπάνω κεφάλαιο ανέδειξε την σύνδεση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας με τους τρανς πληθυσμούς και έπειτα προχώρησε σε πρακτικές που εστιάζουν εργασία με τα τρανς εξυπηρετούμενα άτομα. Αναφέρθηκαν πρακτικές που αφορούν τόσο την άμεση επαφή με τα άτομα (πχ δεξιότητες επικοινωνίας) όσο και άλλες που προωθούν την δημιουργία ενός συμπεριληπτικού πλαισίου (πχ συμπεριληπτικός φυσικός χώρος). Επισημάνθηκε μάλιστα η αναγκαιότητα σύνδεσης των κοινωνικών λειτουργών με οργανώσεις και φορείς της κοινότητας, ώστε και να αλληλοτροφοδοτούνται, να είναι σε θέση να διασυνδέσουν τα εξυπηρετούμενα άτομα με αυτές, αλλά και να διεκδικήσουν από κοινού δομικές αλλαγές για την άρση των διακρίσεων και του ρατσισμού. Το κεφάλαιο κλείνει με αναφορά στην αξία της ακαδημαϊκής και ερευνητικής ενασχόλησης με ζητήματα που αφορούν τους τρανς πληθυσμούς, ώστε να δώσει το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση των ζητημάτων που απασχόλησαν την παραπάνω εργασία.

Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας την παρούσα πτυχιακή, αναδείχθηκε η σημαντικότητα της χρήσης της γλώσσας για ζητήματα που αφορούν την τρανς και την ΛΟΑΤΚΙ+ συνολικά, μέσα από τις εμπειρίες κακοποίησης αλλά και των ιδεών που προωθούν οι “λανθασμένες” ορολογίες. Διατυπώθηκε επίσης μία σειρά εννοιών που μπορούν να αποτελέσουν ένα οδηγό στον οποίο δύναται να ανατρέχουν οι/τα αναγνώστες/στριες/α καθ’ όλη την διάρκεια της εργασίας. Οι έννοιες αυτές μάλιστα δεν εμφανίζονται ως μία απλή παράθεση ορολογιών, αλλά είναι το αποτέλεσμα μίας κριτικής σύνδεσης. Σε κάθε περίπτωση βέβαια τονίζεται και εντός της εργασίας ότι η γλώσσα υπόκειται σε διαρκή εξέλιξη, επομένως κάθε ένας από τους όρους που περιγράφονται ανταποκρίνεται σε σημερινά δεδομένα για το ποιές έννοιες θεωρούνται αποδεκτές ή μη.

Παρουσιάστηκε συνοπτικά η πορεία παθολογικοποίησης και αποπαθολογικοποίησης που ακολούθησαν αρχικά η ομόφυλη και έπειτα η τρανς ταυτότητα. Επισημαίνεται ότι μόλις λίγα χρόνια αργότερα από την αποπαθολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας από το Διαγνωστικό Στατιστικό Εγχειρίδιο ICD, ακολούθησε η παθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας. Η αποπαθολογικοποίηση της τρανς ταυτότητας, αφορά μία παρόμοια πορεία με αυτή της αποπαθολογικοποίησης της ομοφυλοφιλίας, με διαδοχικές μεταβολές των διαγνώσεων ώσπου της ολοκληρωτικής της αφαίρεσης από τον κατάλογο των ψυχικών διαταραχών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας το έτος 2019 στο ICD-11. Η αναθεωρημένη έκδοση του ICD-11 ωστόσο σε αρκετές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, δεν έχει εφαρμοστεί με αποτέλεσμα τα τρανς άτομα να πρέπει να αναγνωριστούν ως ψυχικά ασθενή για την πρόσβαση σε διάφορες διαδικασίες, όπως την λήψη ορμονών.

Την ίδια περίοδο που συντελούνταν η μετάβαση των παραπάνω ταυτοτήτων από νομικό παράπτωμα σε ψυχική νόσο, σημειώνονταν και ποικίλες αντιδράσεις στις χρόνιες συνθήκες αστυνομικής βίας κατά των τρανς ατόμων και κυρίως των τρανς γυναικών που εργάζονταν στον τομέα του σεξ. Ακολουθώντας το κλίμα των κινημάτων της εποχής, τρανς γυναίκες, drag queens και όχι μόνο ξεκίνησαν να εκδηλώνουν αντιδράσεις σε χώρους εστίασης που συναθροίζονταν και δεχόντουσαν την παρενόχληση της αστυνομίας.

Μία από τις πιο γνωστές μέχρι και σήμερα αντιδράσεις αποτελεί η εξέγερση στο Stonewall. Κατά την εξέγερση αυτή άτομα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας συνολικά, αντέδρασαν απέναντι στην αστυνομική αυθαιρεσία και στην καταπίεση ετών, γεγονός που αποτέλεσε αφορμή για μία σειρά συγκρούσεων και ίδρυσης κινημάτων. Μέσα από αυτές τις διεργασίες προέκυψε και η παρέλαση περηφάνειας γνωστή ως Pride. Όμως παρά την συμβολή των τρανς ατόμων, το Pride ακολούθησε ένα ιστορικό αποκλεισμού των τρανς προσώπων, με χαρακτηριστική την στιγμή της αποδοκιμασίας της Silvana Rivera, μίας από τις πρωταγωνιστικές φιγούρες της εξέγερσης στο Stonewall, όταν προσπάθησε να μιλήσει στο κοινό κατά την διάρκεια της διοργάνωσης.

Αναφορικά με τα δρόμενα στο ελληνικό πλαίσιο, φαίνεται ότι αυτά ακολούθησαν και ακολουθούν μέχρι σήμερα παρόμοια πορεία με αυτή που περιγράφηκε παραπάνω, αλλά σε πιο μικρές διαστάσεις. Για παράδειγμα όσο αφορά το Pride, το 2017 το επίσημο σωματείο τρανς ατόμων της Ελλάδας, το “Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών” δήλωσε επίσημα ότι δεν θα συμμετάσχει σε αυτό, αιτιολογώντας την στάση του αναφερόμενο σε μία σειρά πολιτικών λόγων, με την επίσημη διοργάνωση της παρέλασης να κάνει λόγο περί “αυτοπεριθωριποίησης” των τρανς ατόμων. Μάλιστα, οι επικρίσεις στην πορεία υπερηφάνειας δεν έλειψαν κατά το 2023, με το ΣΥΔ και άλλες οργανώσεις να επισημαίνουν τον εμπορικό χαρακτήρα που λαμβάνει όλο και περισσότερο η διοργάνωση.

Φυσικά τόσο τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν σχετικά με την παθολογικοποίηση της ομόφυλης και τρανς ταυτότητας όσο και τα δεδομένα σχετικά με τις αντιδράσεις απέναντι στην αστυνομική βία της εποχής, αποτελούν μία απλή αναφορά γεγονότων και όχι ανάλυση τους. Δεν καλύπτουν ούτε το μέγεθος, ούτε το βάθος του συνόλου των σχετικών συνθηκών και εξελίξεων, αλλά αντικατοπτρίζουν μία γενική εικόνα που επιτρέπει μία καλύτερη κατανόηση και ευρύτερη θεώρηση των συνθηκών.

Προτού αναλυθούν οι μορφές των διακρίσεων και της ρατσιστικής βίας απέναντι στα τρανς άτομα, η παρούσα εργασία συμπεριέλαβε μία συνοπτική αναφορά στο φεμινισμό και στις queer και queer of colour θεωρίες, ως προσεγγίσεις που θεωρούνται από τα βασικά εργαλεία για την ενασχόληση με τις έννοιες του φύλου και της ταυτότητας φύλου.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώθηκε στις διακρίσεις και την ρατσιστική βία απέναντι στα τρανς άτομα, ομαδοποιώντας τα σε κατηγορίες. Όπως τονίστηκε και παραπάνω όμως

όλες οι μορφές αλληλοδιαπλέκονται μεταξύ τους δημιουργώντας συνολικά μια δυσμενή κατάσταση για τους τρανς πληθυσμούς συγκριτικά με τα cis άτομα. Η πρώτη ομαδοποίηση αφορούσε τα εμπόδια για Νομικής Αναγνώρισης Ταυτότητας Φύλου, η οποία αποτελεί και το κλειδί της θεσμικής αναγνώρισης του φύλου των τρανς ατόμων. Στην συνέχεια αναφέρθηκαν οι διακρίσεις σε επίπεδο οικογένειας και γονεϊκότητας που θέτουν σε κίνδυνο τα δικαιώματα των τρανς ατόμων αλλά και των οικείων τους (πχ των τέκνων τους). Έπειτα περιεγράφηκαν οι διακρίσεις στον τομέα της εργασίας και αμέσως μετά οι διακρίσεις που αφορούν ζητήματα τόσο στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας όσο και σε ζητήματα που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου. Ξεχωριστή αναφορά σημειώθηκε στις διακρίσεις που εκδηλώνονται στον τομέα του αθλητισμού και ιδιαίτερα σε ζητήματα που άπτονται της συμμετοχής στα ανταγωνιστικά αθλήματα. Επιπλέον αναδείχθηκαν οι πρόσθετες δυσκολίες για τα τρανς άτομα αιτούντα άσυλο, που αποτελούν μία εξαιρετικά βαλλόμενη ομάδα σε επίπεδο διακρίσεων και ρατσισμού. Τέλος, δεν παραλήφθηκε η εικόνα της ρατσιστικής βίας προς τρανς πληθυσμούς, με υψηλά ποσοστά δευτερογενούς κακοποίησης εκ μέρους της αστυνομίας αλλά και των ΜΜΕ και δολοφονίες τρανς ατόμων που καθιστούν την ανάγκη άμεσων παρεμβάσεων επιτακτική.

Το τελευταίο κεφάλαιο επικεντρώθηκε στο επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Μέσω της αναφοράς στον ορισμό του επαγγέλματος και στους κώδικες δεοντολογίας και την παρατήρηση της επικρατούσας εικόνας, αναδύθηκε το κενό στην υπάρχουσα βιβλιογραφία και η ανάγκη για έρευνα και ενασχόληση με το πεδίο της τρανς ταυτότητας στην κοινωνική εργασία. Παρακολουθώντας τις διεθνείς εξελίξεις διαπιστώθηκε το κενό του Ελληνικού Κώδικα Δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργιών να συμπεριλάβει άμεσα τα ζητήματα ταυτότητας φύλου και του φάσματος της ίντερσεξ ταυτότητας. Αντίστοιχα, έλλειψη ή προτιμότερα παράλειψη άμεσης και συστηματικής αναφοράς παρατηρείται στο σύνολο των προγραμμάτων σπουδών και στις υπηρεσίες διαιωνίζοντας τοιούτοτρόπως μια συνθήκη καταπίεσης.

Το κεφάλαιο και η εργασία συνολικά έκλεισε με περιγραφή μερικών καλών πρακτικών που μπορούν να αξιοποιηθούν από κοινωνικούς/ες/α λειτουργούς/α κατά την εργασία τους με τρανς εξυπηρετούμενα άτομα αλλά και για την δημιουργία περισσότερο συμπεριληπτικών “χώρων” εν γένει.

Κλείνοντας, διευκρινίζεται ότι η παρούσα πτυχιακή αποτελεί ένα ερέθισμα για φοιτητές/τριες/α κοινωνικής εργασίας, επαγγελματίες και όχι μόνο να κατανοήσουν κάποιες βασικές έννοιες αλλά και ένα έναυσμα για περαιτέρω προσωπική και ακαδημαϊκή ενασχόληση. Σε καμία περίπτωση δεν επιχειρεί να καλύψει διεξοδικά τα ζητήματα που αναφέρονται πάρα μόνο να ανοίξει διάυλο συζήτησης, κριτικού προβληματισμού και να συμβάλει στην ορατότητα των εν λόγω κοινοτήτων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αβανή, Μ., Μυρσινιάς, Η., Παγάνης, Φ., Πανοπούλου, Σ., Παπάζογλου, Α., Σκαρπίδου Α., Παγάνης, Φ., (2022) faros : παροχή συμπεριληπτικών υπηρεσιών προς λοατκι+ άτομα ένας πρακτικός οδηγός για επαγγελματίες στο δημόσιο τομέα, επιμ Φίλιππος παγάνης, 2022. Ανακτήθηκε από https://www.faros2020.eu/wp-content/uploads/2022/03/D3.3_Guide-for-public-servants.pdf

Αβανή, Μ., Παγάνης., (2021) faros : Δημοσίευση Αναφοράς Έρευνας , επιμ Φίλιππος Παγάνης, Νάνσυ Παπαθανασίου, Έλενα-Όλγα Χρηστίδη . Ανακτήθηκε από https://www.faros2020.eu/wp-content/uploads/2021/04/D2.6_Publication-of-research-report.pdf

[About LGBTI people and human rights | OHCHR](#)

Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ (2021) https://www.primeminister.gr/wp-content/uploads/2021/06/ethniki_statigiki_gia_thn_isothta_ton_loatki.pdf

Ανεξάρτητη αρχή Συνήγορου του Πολίτη Θέμα: Αποκλεισμός των διεμφυλικών ατόμων από την εισαγωγή τους στις Αστυνομικές Σχολές, κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και των διατάξεων του ν. 4443/2016 και της Οδηγίας αρ. 2000/78/ΕΚ. Αρ. Πρωτοκόλλου 245851/27432/2022. Αθήνα 18/05/2022. Ανακτήθηκε από https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2014/a/fek_a_17_2014.pdf&t=6e454fd098b9084c8f523609ea12443e

Athens Pride: Ιστορία του Pride 14/10/2009. Ανακτήθηκε στις 4/4/2024 από <https://athenspride.eu/history-of-pride/>

Βανδώρος, Σ. (2015). Φεμινισμός [Κεφάλαιο]. Στο Βανδώρος, Σ. 2015. *Εισαγωγή στις πολιτικές ιδεολογίες* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/4741>

Γαλανού, Μ. (2014) Ταυτότητα και έκφραση φύλου ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι: Αθήνα: ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΙΕΜΦΥΛΙΚΩΝ ISBN 978-618-81566-0-9 Σεξουαλικότητα

Γαλανού, Μ. (2022)., Εργασία στο Σεξ: ορισμοί, νομικό πλαίσιο και σχολιασμός, στοχευμένη έρευνα σε τρανς πρόσωπα, θέσεις και προτάσεις. Αθήνα: Πολύχρωμος Πλανήτης Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών.

Γιαννακόπουλος, Κ. (2006). Σεξουαλικότητα. Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας. Αθήνα: Αλεξάνδρεια σελ 31

Γιάννου, Δ., (2012). Ένα πλαίσιο δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού και έκφρασης φύλου. Στο Β. Ιωακειμίδης (Επιμ.), *Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα* (σσ. 171-191). Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος Ίων

Γκέλης, Θ., (2020). Η επιθυμία δεν αστυνομεύεται. Στο Ν. Παπαθανασίου & Ε.Ο. Χριστίδη (Επιμ), *Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου* (σσ 440-463). Αθήνα: Gutenberg

Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας Ετήσια Έκθεση 2023 Ανακτήθηκε από <https://rvrn.org/wp-content/uploads/2024/04/RVRN-2023-report-fnl.pdf>

Ελληνική Κοινότητα Ίντερσεξ Ατόμων Intersex Greece Απρίλιος 2021 Υπόμνημα προς την Επιτροπή Σύνταξης Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+, Προτάσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC): ΠΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΕ 15 ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ Συγκριτική επισκόπηση των συμπερασμάτων των Εκθέσεων των Εθνικών Φορέων Συνεργασίας του RAXEN 2001-2004 Συνοπτική έκθεση https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1934-CS-RV-05-SUM-EL.pdf

European Commission against Racism and Intolerance Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα (Έκτος κύκλος επιτήρησης) 22 Σεπτεμβρίου 2022 <https://rm.coe.int/ecri-first-report-on-greece-adopted-on-28-june-2022-published-on-22-se/1680a818a0>

European Institute for Gender Equality (2016): Φεμινισμός. Ανακτήθηκε από https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1058?language_content_entity=el στις 8 Απριλίου 2024

European Institute for Gender Equality(χ, χ): Θετική Διάκριση. Ανακτήθηκε από https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1413?language_content_entity=el στις 10/4/2024

European Union Agency For Fundamental Rights: Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε Ανακτήθηκε από <https://fra.europa.eu/el/eu-charter/article/35-prostasia-tis-ygeias> στις 14/4/2024

Zavalloni , M, & Louis-Guerin, C. (1984). “Κοινωνική Ταυτότητα και Συνείδηση. Εισαγωγή στην Εγω-οικολογία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ιωάννου, Χ., (2020): Ασφαλές σχολείο χωρίς εκφοβισμό: Αποδοχήτων ε=έμφυλων ταυτοτήτων και της σεξουαλικής διαφορετικότητας : Ταυτότητα Φύλου & Σεξουαλικότητα Σύγχρονα Θέματα (Επιμ) Μπούνα Α, Παπάνης Ε., Αθήνα: Ηδυέπεια

Κανάκης, Κ., (2011). Γλώσσα και Σεξουαλικότητα Γλωσσολογικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου

Καυταντζόγλου, Ι.Α. (2006), Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκτός, Εντός και Υπό: Θεωρητικές, Ιστορικές και Πολιτικές Καταβολές μίας Διαφορούμενης Έννοιας. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας ΚΕΦ1-2

Κορνέτης, Κ. (2015). *Τα παιδιά της δικτατορίας*. Αθήνα: Πόλις

Λαχανιώτη, Λ., (2020). Σεξουαλικότητα, φύλο και κοινωνική εργασία. Κουίρ ενσωματώσεις. Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σε 263-283). Αθήνα: Gutenberg

Lifo (11/7/2023) Δολοφονία τρανς γυναίκας από την Κούβα: Τα λάθη και το misgendering στην ανακοίνωση των αρχών . Ανακτήθηκε από <https://www.lifo.gr/now/greece/dolofonia-trans-gynaikas-apo-tin-koyba-ta-lathi-kai-misgendering-stin-anakoinosi-ton>

Μποβουάρ, Σ. (1949) Το Δεύτερο Φύλο. Αθήνα: Μεταίχμιο. Εκδ 2009

Μπούνα. Α (2019) : “Η Διαμόρφωση της Έμφυλης Ταυτότητας: Ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου”, κεφάλαιο 2 “Θεωρίες έμφυλης ταυτότητας” σσ 33-59 Αθήνα: Πεδίο Λάλας Δ (2019-2020) Βασικές Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις Ι: Τα παραδείγματα του δομικού λειτουργισμού και της σύγκρουσης <https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php/OIK308/%CE%A4%CE%B1%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

Παγάνης (2020)2. Βασικές έννοιες και ΛΟΑΤΚΙ+ορολογίες Βιολογικά χαρακτηριστικά του φύλου. Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σσ 423-440). Αθήνα: Gutenberg

Πάγκαλος, Ι. Α. (2007). Λήμμα “Queer theory” (στην ενότητα “Έμφυλος λόγος”). Λεξικό ελληνικής λογοτεχνίας: Πρόσωπα-έργα-ρεύματα-όροι. Αθήνα: Πατάκης, 642-643

Παπαγεωργίου, Γ. (2008) Ηγεμονία και Φεμινισμός, Αθήνα: Τυπωθήτω

Παπαδοπούλου Δ. (2004), “Η Φύση του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελληνική Κοινωνία” στο Πετμετζίδου Μ.- Παπαθεοδώρου Χ. (επιμ.), Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Εξάντας

Παπαθανασίου Ν. & Χριστίδη Ε.Ο., (2020). Θεωρητικό Πλαίσιο. Επίδραση των διακρίσεων, μειονοτικό στρες, ψυχική ανθεκτικότητα και κοινοτική ψυχολογία. Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σσ 29-53). Αθήνα: Gutenberg

Παπανικολάου, Δ. (2018). *Κάτι τρέχει με την οικογένεια: Έθνος, πόθος και συγγένεια την εποχή της κρίσης.* σσ225-247 Αθήνα: Πατάκης

Παπάζογλου Α., (2020). Η ελληνική ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα τον 21ο αιώνα. Οι διεκδικήσεις και η συναφής νομοθεσία. Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής

Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σσ 423-440). Αθήνα: Gutenberg

Πετροπούλου, Ε. (2019). Από το 1990 έως το 2004: Δράσεις, Ορατότητα, Συνεργασίες. Στο Δ. Αγγελίδης, Ν. Παπαθανασίου, Ε.-Ο. Χρηστίδη (Επιμ.), *Αόρατη Ιστορία: Διαδρομές, βιώματα, πολιτικές των ΛΟΑΤΚΙ+ στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εφημερίδα των Σντακτών.

Προεδρικό Διάταγμα 11/2014 - ΦΕΚ 17/Α/29-1-2014: Εφημερίς της Κυβερνησεως της Ελληνικής Δημοκρατίας: Τεύχος Πρώτο Αρ. Φύλλου 17. 17 Ιανουαρίου 2014. Ανακτήθηκε από https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2014/a/fek_a_17_2014.pdf&t=6e454fd098b9084c8f523609ea12443e

Ρεθυμνωτάκη, Ε., Μαροπούλου, Μ. & Τσακιστράκη, Χ. (2015). Φεμινισμός και Δίκαιο, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα. www.kallipos.gr ISBN: 978-960-603-400-8

Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος (χ.χ) : Κώδικας Δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργιών: https://www.skle.gr/index.php/el/2015-01-15-06-55-22/2015-01-27-06-56-54/fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR3AZsuBpYdk_p_kQ65JT69o1L65CZ8SnyHMnFNTh3x7BGRRgcQoBk9qo0s_aem_AUIqC-qpCgrg3S58glwbQpPID4z2kHM6FLcdFMWleUCJSVI9dyv_I3IkExsMdFjGvtauGBwy7znmPTM8mpmM878

Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (2024) ΚΟΙΝΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ: «Κοινό Δελτίο Τύπου LGBTQI+ Οργανώσεων υπέρ της Ισότητας του Γάμου». Αθήνα, 13 Φεβρουαρίου 2024 Ανακτήθηκε από <https://tgender.gr/koino-deltio-ty pou-koino-deltio-ty pou/>

Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (χ.χ) Αντζέτα Διεκδικήσεων. Ανακτήθηκε από <https://tgender.gr/atzenta-diekdikisewn/>

Τσακιστράκη, Χ. (2016). *Η queer θεωρία και πρακτική* [Κεφάλαιο]. Στο Ρεθυμνωτάκη, Ε., Μαροπούλου, Μ., & Τσακιστράκη, Χ. 2016. *Φεμινισμός και Δίκαιο* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/6176>

Τσιάκαλος, Γ. (1998) *Κοινωνικός Αποκλεισμός η Ελληνική Εμπειρία: Κεφάλαιο 1ο Ορισμός, Πλαίσιο και Σημασία*. Επιμ Κασιμάτη, Κ. Αθήνα: Gutenberg

Τσίρου, Σ-Σ. (2019), Η Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου. Κεφάλαιο 1 Ταυτότητα Φύλου και Σεξουαλικοί Προσδιορισμοί σελ 18,19 Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ferguson A., (2022) Το Μονοδιάστατο Κουίρ. Εκδόσεις ΕΑΠ

Χρηστίδη, Ε.Ο & Παπαθανασίου, Ν., (2020). ΛΟΑΤΚΙ+ Παιδιά και έφηβα άτομα. Κατευθύνσεις και οδηγίες για επαγγελματίες ψυχικής υγείας, γονείς και εκπαιδευτικούς. Συμπερίληψη & Ανθεκτικότητα: Βασικές Αρχές Ψυχοκοινωνικής Στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σσ 177-217). Αθήνα: Gutenberg

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Abbie E. Goldberg, Genny Beemyn, *The SAGE Encyclopedia of Trans Studies* (2021), page 32

Aberrations in Black: Toward a Queer of Color Critique, Roderick Ferguson (2003) P:149

Aboim, S. (2022). Fragmented recognition: Gender identity between moral and legal spheres. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 29(1), 71-93. DOI: <https://doi.org/10.1093/sp/jxaa011>

Abreu R. L., Sostre J. P., Gonzalez K. A., Lockett G. M., Matsuno E. (2021). "I am afraid for those kids who might find death preferable": Parental figures' reactions and coping strategies to bans on gender affirming care for transgender and gender diverse youth. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/sgd0000495>

Achille C., Taggart T., Eaton N. R., Osipoff J., Tafuri K., Lane A., Wilson T. A. (2020). Longitudinal impact of gender-affirming endocrine intervention on the mental health and well-being of transgender youths: Preliminary results. *International Journal of Pediatric Endocrinology*, 2020, 8. <https://doi.org/10.1186/s13633-020-00078-2>

Aksoy, B., Carpenter, C. S., & Sansone, D. (2024). Understanding labor market discrimination against transgender people: Evidence from a double list experiment and a survey. *Management Science*. DOI: <https://doi.org/10.1287/mnsc.2023.02567>

Ale-Ebrahim, B., Gohring, T., Fetterolf, E., & Gray, M. L. (2023). Pronouns in the Workplace: Developing Sociotechnical Systems for Digitally Mediated Gender Expression. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 7(CSCW1), 1-30. <https://doi.org/10.1145/3579516>

Alessi, E. J. (2013). Acknowledging the impact of social forces on sexual minority clients: Introduction to the special issue on clinical practice with LGBTQ populations. *Clinical Social Work Journal*, 41, 223-227. <https://doi.org/10.1007/s10615-013-0458-x>

Alessi, E. J., & Kahn, S. (2017). A framework for clinical practice with sexual and gender minority asylum seekers. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 4(4), 383–391. <https://doi.org/10.1037/sgd0000244>

Alempijevic, D., Beriashvili, R., Beynon, J., Birmanns, B., Brasholt, M., Cohen, J., Duque, M., Duterte, P., Es, A., Fernando, R., Fincanci, S.K., Hamzeh, S., Hansen, S.H., Hardi, L., Heisler, M., Lacopino, V., Leth, P.M., Lin, J., Louahlia, S., Luytkis, H., Modvig, J., Mendez, M-D., Moreno, A., Moscoso, V., Oral, R., Ozkalipci, O., Payne-James, J., Quiroga, J., Reyes, H., Rogde, S., Sajantila, A., Schick, M., Terzidis, A., Lange Thomsen, J., Tidball-Binz, M., Treue, F., Vanezis, P., Viera, D.N (2020) : *Statement on conversion therapy*, Journal of Forensic and Legal Medicine, Volume 72, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2020.101930>

Alessi, E. J., Dillon, F. R., & Van Der Horn, R. (2019). The therapeutic relationship mediates the association between affirmative practice and psychological well-being among lesbian, gay, bisexual, and queer clients. *Psychotherapy*, 56(2), 229. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/pst0000210>

American Speech-Language-Hearing Association. (2022). Supporting and working with transgender and gender-diverse people. https://www.asha.org/practice/multicultural/supporting-and-working-with-transgender-and-gender-diverse-individuals/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0ZQRHa0jdz0CbZBjunVwJO6hfcvxP_0Hb7JxkFLEhofylqBgpKsBV_IJU_aem_AdmVc4ibC265jkeTshEaHVC87ZO7vRhAAjv-CE10huLem4EuhuAEnM0QqXiXG1SZNyiaTZZfZny7-QD558m7s-10

American Psychological Association. (2021). APA GUIDELINES for psychological practice with sexual minority persons: APA task force on psychological practice with sexual minority persons. <https://www.apa.org/about/policy/psychological-sexual-minority-persons.pdf>

Andrade, G., & Redondo, M. C. (2022). Is conversion therapy ethical? A renewed discussion in the context of legal efforts to ban it. *Ethics, Medicine and Public Health*, 20, 100732 <https://doi.org/10.1016/j.iemep.2021.100732>

Ansara YG and Hegarty P (2013) Misgendering in English language contexts: Applying noncisgenderist methods to feminist research. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 7(2): 160

Anzani, A., Siboni, L., Lindley, L (2024). Et al. From Abstinence to Deviance: Sexual Stereotypes Associated With Transgender and Nonbinary Individuals. *Sex Res Soc Policy* 21, 27–43 <https://doi.org/10.1007/s13178-023-00842-y>

Ashley, F., & Sanchinel, S. (2023). The Saint of Christopher Street: Marsha P. Johnson and the Social Life of a Heroine. *Feminist Review*, 134(1), 39-55. <https://doi.org/10.1177/01417789231166827>

Aultman. B (2014)TSQ: Transgender Studies Quarterly, Volume 1, Numbers 1–2 page61–62..<https://doi.org/10.1215/23289252-2399614>

Asakura, K., Lundy, J., Black, D., Tierney, C. (2020) Art as a transformative practice: A participatory action research project with trans* youth, *Qualitative Social Work*, 19(5–6): 1061–1077. doi: <https://doi.org/10.1177/1473325019881226>

Austin, A., Craig, S. L. & McInroy, L.B. (2016). Toward transgender affirmative social work education. *Journal of Social Work Education*, 52(3), 297–310, <https://doi.org/10.1080/10437797.2016.1174637>

Austin, A. & Craig, S. L. (2015). Transgender affirmative cognitive behavioral therapy: Clinical considerations and applications. *Professional Psychology: Research and Practice*, 46(1), 21–29. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0038642>

Austin, A. (2018). Transgender and gender diverse children: Considerations for affirmative social work practice. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 35(1), 73-84. <https://doi.org/10.1007/s10560-017-0507-3>

Austin, A., Craig, S. L., & Alessi, E. J. (2017). Affirmative cognitive behavior therapy with transgender and gender nonconforming adults. *Psychiatric Clinics*, 40(1), 141-156. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2016.10.003>

Austin, O. (2021). Drag Magazine: A Study of Community.

Avgeri, M. (2021). Assessing transgender and gender nonconforming asylum claims: Towards a transgender studies framework for particular social group and Persecution. *Frontiers in Human Dynamics*, 3, 653583. Doi: <https://doi.org/10.3389/fhumd.2021.653583>

Bachmann, C. L., & Gooch, B. (2018). LGBT in Britain: Trans report. Stonewall, YouGov.

Bauer, G. R., Hammond, R., Travers, R., Kaay, M., Hohenadel, K. M., & Boyce, M. (2009). "I don't think this is theoretical; this is our lives": How erasure impacts health care for transgender people. *Journal of the Association of Nurses in AIDS Care*, 20(5), 348–361. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jana.2009.07.004>

Bakko, M., & Kattari, S. K. (2020). Transgender-related insurance denials as barriers to transgender healthcare: differences in experience by insurance type. *Journal of general internal medicine*, 35, 1693-1700. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11606-020-05724-2>

Balasubramaniam, H. & Alex, J. (2024) Internalised Homophobia and Interpersonal Relationship: A Systematic Review : The International Journal of Indian Psychology Volume 12, Issue 1 page 293 DOI: 10.25215/1201.030

Beauregard, T. A., Booth, J. E., & Whiley, L. A. (2021). Transgender employees: workplace impacts on health and well-being. *Aligning Perspectives in Gender Mainstreaming: Gender, Health, Safety, and Wellbeing*, 177-196. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-53269-7_10

Banerjee, S., & Bajpai, A. (2023). Precocious puberty. *Indian Journal of Pediatrics*, 90(6), 582-589. <https://doi.org/10.1007/s12098-023-04554-4>

Bettcher, T. (2010). Feminist perspectives on trans issues. *Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-trans>

Berkman, C., Stein, G. L., Javier, N. M., O'Mahony, S., Maingi, S., & Godfrey, D. (2024). Disrespectful and inadequate palliative care to transgender persons. *Palliative & Supportive Care*, 22(1), 3-9. Doi: <https://doi.org/10.1017/s1478951523001104>

Bhandari, M.P (2024). Feminisms in Social Sciences. IntechOpen. doi: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.111652>

Bhinder, J., Upadhyaya, P. (2021). Brief History of Gender Affirmation Medicine and Surgery. In: Nikolavsky, D., Blakely, S.A. (eds) *Urological Care for the Transgender Patient*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18533-6_19

Billard, T. J. (2024). The Politics of Transgender Health Misinformation. *Political Communication*, 41(2), 344–352. <https://doi.org/10.1080/10584609.2024.2303148>

Blechinger, D.R. (2016). Understanding the LGBT Communities. In: Eckstrand, K., Ehrenfeld, J. (eds) *Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Healthcare*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-19752-4_1

Blakemore, E., June 24 2022 How Historians are documenting the lives of transgender people: National Geographic

Boncori, I., Sicca, L.M., Bizjak, D. (2019). Transgender and Gender Non-conforming People in the Workplace: Direct and Invisible Discrimination. In: Nachmias, S., Caven, V. (eds) *Inequality and Organizational Practice*. Palgrave Explorations in Workplace Stigma. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11644-6_7

Bowman-Smart, H., Savulescu, J., O'Connell, M., & Sinclair, A. (2024). World Athletics regulations unfairly affect female athletes with differences in sex development. *Journal of the Philosophy of Sport*, 1-25 DOI: <https://doi.org/10.1080/00948705.2024.2316294>

Bränström, R., & Pachankis, J. E. (2021). Country-level structural stigma, identity concealment, and day-to-day discrimination as determinants of transgender people's life satisfaction. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 56, 1537-1545. <https://doi.org/10.1007/s00127-021-02036-6>

Burger, J., & Pachankis, J. E. (2024). State of the Science: LGBTQ-affirmative Psychotherapy. *Behavior Therapy*. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2024.02.011>

Cameron, D., & Kulick, D. (2003). *Language and sexuality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Carastathis A. The Concept of Intersectionality in Feminist Theory. *Philosophy Compass*. 2014;9/5:304-314. DOI: [10.1111/phc3.12129](https://doi.org/10.1111/phc3.12129)

Carpenter, C. S., Eppink, S. T., & Gonzales, G. (2020). Transgender status, gender identity, and socioeconomic outcomes in the United States. *ILR Review*, 73(3), 573-599. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0019793920902776>

Chan, A.S.W., Choong, A., Phang, K.C. *et al.* Societal discrimination and mental health among transgender athletes: a systematic review and Meta-analysis. *BMC Psychol* 12, 24 (2024). <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01493-9>

Cambridge Dictionary, dead name
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dead-name>

Cambridge Dictionary, misgender
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/misgender>

Cambridge Dictionary, cisnormativity
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cisnormativity>

Cambridge Dictionary, transition
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/transition>

Cambridge Dictionary, TERF <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/terf>

Carastathis, A. (2015). Compulsory sterilisation of transgender people as gendered violence. In) *Fertile Citizens: Anthropological and Legal Challenges of Assisted Reproduction Technologies*, 79-92. DOI: [10.1215/23289252-2399650](https://doi.org/10.1215/23289252-2399650)

Carpenter CS, Eppink ST, Gonzales G (2020) Transgender status, gender identity, and socioeconomic outcomes in the United States. *ILR Rev.* 73(3):573–599. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0019793920902776>

Giannou, D., & Ioakimidis, V. (2020). 'Neither invisible nor abnormal!' Exploring the invisibility and pathologisation of LGBT people in the Greek National Health System. *Critical Social Policy*, 40(3), 370-388. <https://doi.org/10.1177/0261018319840187>

Ciszek, E., and H. Lim. 2021. "Perceived Brand Authenticity and LGBTQ Publics: How LGBTQ Practitioners Understand Authenticity." *International Journal of Strategic Communication* 15 (5): 395–409. <https://doi.org/10.1080/1553118X.2021.1988954>

Cleland, J., Cashmore, E., & Dixon, K. (2022). Why do sports fans support or oppose the inclusion of trans women in women's sports? An empirical study of fairness and gender identity. *Sport in Society*, 25(12), 2381-2396. DOI: <https://doi.org/10.1080/17430437.2021.1942456>

Combahee River Collective (1 January 2019). "A Black Feminist Statement". *Monthly Review*: 29–36. doi:10.14452/MR-070-08-2019-01_3. S2CID 239308920

Cohen, Cathy J. (1 May 1997). "Punks, Bulldaggers, and Welfare Queens: The Radical Potential of Queer Politics?". *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*. 3 (4): 437–465. doi:10.1215/10642684-3-4-437

Cohen, C. (2017). Losing your children: The failure to extend civil rights protections to transgender parents. *Geo. Wash. L. Rev.*, 85, 536.

Collazo, A., Austin, A., & Craig, S. L. (2013). Facilitating transition among transgender clients: Components of effective clinical practice. *Clinical Social Work Journal*, 41(3), 228–237. <https://doi.org/10.1007/s10615-013-0436-3>

Colebunders, B., Brondeel, S., D'Arpa, S., Hoebeke, P., & Monstrey, S. (2017). An update on the surgical treatment for transgender patients. *Sexual medicine reviews*, 5(1), 103-109.

<https://doi.org/10.1016/j.sxmr.2016.08.001>

Colour Youth- Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Ορολογίες. Ανακτήθηκε από

<https://www.colouryouth.gr/terms/>

Comfort, K., (2020). *Forgotten History: The Stonewall riots*: St. Cloud State University

Conron, K. J., Mimiaga, M. J., & Landers, S. J. (2010). A population-based study of sexual orientation identity and gender differences in adult health. *American journal of public health*, 100(10), 1953-1960. DOI: [10.2105/AJPH.2009.174169](https://doi.org/10.2105/AJPH.2009.174169)

Council on Social Work Education. (2015). *Educational policy and accreditation standards for baccalaureate and master's social work programs*. Alexandria, VA: Author. https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Accreditation-Process/2015-EPAS/2015EPAS_Web_FINAL.pdf.aspx

Craig, S. L., Iacono, G., McInroy, L., Kirkland, A., Pascoe, R., & Kourgiantakis, T. (2022). Demonstrating LGBTQ+ Affirmative Practice in Groups:: Developing Competence through Simulation-Based Learning. *Clinical social work journal*, 50(3), 297–307. doi: [10.1007/s10615-022-00850-2](https://doi.org/10.1007/s10615-022-00850-2)

Craig, S.L. & Furman, E. (2018) Do Marginalized Youth Experience Strengths in Strengths-Based Interventions? Unpacking Program Acceptability through Two Interventions for Sexual and Gender Minority Youth, *Journal of Social Service Research*, 44:2, 168-179. <https://doi.org/10.1080/01488376.2018.1436631>

Craig, S.L., Gardiner, T., Eaton, A.D., Pang, N., & Kourgiantakis, T. (2021). Practicing alliance: an experiential model of teaching diversity and inclusion for social work practice and education. *Social Work Education*, 41(5):801-819. <https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1892054>

Craig, S. L., Yang, W., & Austin, A (2020). Promoting the sexual self-efficacy of sexual and gender minority youth through groups. *Groupwork*, 29 (2), 5–22. <https://doi.org/10.1921/gpwk.v29i2.1213>

Cress, P. E. (2022). The power of personal pronouns to encourage diversity and inclusion. *Aesthetic Surgery Journal*, 42(9), 1103-1105 <https://doi.org/10.1093/asj/sjac087>

Cumberbatch, S. (2021). When Your Identity Is Inherently "Unprofessional": Navigating Rules of Professional Appearance Rooted in Cisheteronormative Whiteness as Black Women and Gender Non-Conforming Professionals. *JCR & Econ. Dev.*, 34, 81. https://scholarship.law.stjohns.edu/jcred?utm_source=scholarship.law.stjohns.edu%2Fjcr%2Fvol34%2Fiss2%2F2&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages

Darr, B. a. (2016, March). Pronouns and Thoughts on Neutrality: Gender Concerns in Modern Grammar. *Pursuit: The Journal of Undergraduate Research at the University of Tennessee*, 7(1), 71-84. <https://trace.tennessee.edu/pursuit/vol7/iss1/10/>

David, E. (2021). Transpinay: Genealogy of a term. *Sexualities*, 13634607211024563. <https://doi.org/10.1177%2F13634607211024563>

Davidson, S., & Halsall, J. (2016). Gender inequality: Nonbinary transgender people in the workplace. *Cogent Social Sciences*, 2(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2016.1236511>

Davis, H. F. (2017). Beyond trans: Does gender matter?. In *Beyond Trans*. New York University Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479875993.001.0001>

DasGupta, D. (2019). The Politics of Transgender Asylum and Detention. *Human Geography*, 12(3), 1-16. <https://doi.org/10.1177/194277861901200304>

Dias, C. K., da Rocha, L. R. L., Tateo, L., & Marsico, G. (2021). "Passing" and its effects on Brazilian transgender people's sense of belonging to society: A theoretical study. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 31(6), 690–702. <https://doi.org/10.1002/casp.2535>

Dinour, L. M. (2019). Speaking out on "breastfeeding" terminology: Recommendations for gender-inclusive language in research and reporting. *Breastfeeding Medicine*, 14(8), 523-532. <https://doi.org/10.1089/bfm.2019.0110>

de Vries A. L., McGuire J. K., Steensma T. D., Wagenaar E. C., Doreleijers T. A., Cohen-Kettenis P. T. (2014). Young adult psychological outcome after puberty suppression and gender reassignment. *Pediatrics*, 134(4), 696–704. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-2958>

DeJong, C., Holt, K., Helm, B., & Morgan, S. J. (2021). "A human being like other victims": The media framing of trans homicide in the United States. *Critical Criminology*, 29(1), 131-149.

<https://doi.org/10.1007/s10612-021-09559-z>

Deering, K. N., Amin, A., Shoveller, J., Nesbitt, A., Garcia-Moreno, C., Duff, P., ... & Shannon, K. (2014). A systematic review of the correlates of violence against sex workers. *American journal of public health*, 104(5), e42-e54. doi: [10.2105/AJPH.2014.301909](https://doi.org/10.2105/AJPH.2014.301909)

Dewey, J. M., Oppenheim, E. R., & Watson, D. P. (2023). (Dis) Empowering Trans People: Depathologization Through Treatment Guidelines and Provider Decision-Making. *Humanity & Society*, 47(3), 342-364. <https://doi.org/10.1177/01605976231162341>

Dewey, J. M., & Gesbeck, M. M. (2017). (Dys) Functional Diagnosing: Mental Health Diagnosis, Medicalization, and the Making of Transgender Patients. *Humanity & Society*, 41(1), 37-72. <https://doi.org/10.1177/0160597615604651>

Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast) [2011] OJ L. 337/9-337/26, recital No 30.

Domínguez-Martínez, T., Rebeca, R. G., Fresán, A., Cruz, J., Vega, H., & Reed, G. M. (2023). Risk factors for violence in transgender people: a retrospective study of experiences during adolescence. *Psychology & Sexuality*, 14(4), 659–675.

<https://doi.org/10.1080/19419899.2020.1802772>

Drabish, K., & Theeke, L. A. (2022). Health Impact of Stigma, Discrimination, Prejudice, and Bias Experienced by Transgender People: A Systematic Review of Quantitative Studies. *Issues in Mental Health Nursing*, 43(2), 111–118. <https://doi.org/10.1080/01612840.2021.1961330>

Dray, K. K., Smith, V. R., Kostecki, T. P., Sabat, I. E., & Thomson, C. R. (2020). Moving beyond the gender binary: Examining workplace perceptions of nonbinary and transgender employees. *Gender, Work & Organization*, 27(6), 1181-1191 DOI

<https://doi.org/10.1111/gwao.12455>

Drescher, J., Schwartz, A., Casoy, F., McIntosh, C.A., Hurley, B., Ashley, K., Barber, M., Goldenberg, D., Herbert, S.E, Lothwell, L.E., Mattson, M.R., McAfee, S.G., Pula, J., Rosario, V., Tompkins, D.A. ; The Growing Regulation of Conversion Therapy. *Journal of Medical Regulation* 1 June 2016; 102 (2): 7–12. doi: <https://doi.org/10.30770/2572-1852-102.2.7>

Dowdy, S. (2022) Gender-Neutral Language: Pronouns and Beyond. *insights*, 19. Ανακτήθηκε από <https://www.pvcc.edu/sites/default/files/Insights%20Volume%203.pdf#page=25>

DuBois, L. Z., Puckett, J. A., Price, S. F., Kuehn, K., Lash, B., Walker, T., Holt, N. R., Ralston, A. L., Huit, T. Z., Miles, M., Volk, S., Capannola, A., Tipton, C., Hope, D. A., Mocarski, R., & Juster, R.-P. (2023). The impact of sociopolitical events on transgender people in the US. *Bulletin of Applied Transgender Studies*, 2, 1–26. <https://doi.org/10.57814/SDX3-7Y41>

Dunne, P. (2017). Legal gender recognition in Europe: sterilisation, diagnosis and medical examination requirements. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 39(4), 497–500. <https://doi.org/10.1080/09649069.2017.1390296>

Dunne, P. (2017). Transgender sterilisation requirements in Europe. *Medical Law Review*, 25(4), 554-581. DOI: <https://doi.org/10.1093/medlaw/fwx028>

Dwyer, A., & Valcore, J. (2023). Policing Transgender People. In *Transgender People and Criminal Justice: An Examination of Issues in Victimology, Policing, Sentencing, and Prisons* (pp. 97-125). Cham: Springer International Publishing https://doi.org/10.1007/978-3-031-29893-6_5

Eliason, M. J. (2014). An exploration of terminology related to sexuality and gender: arguments for standardizing the language. *Soc Work Public Health*, 29(2), 162-175.

Elkins, R., King, D., ed. (2006). Virginia Prince: Πρωτοπόρος του Transgendering. Binghamton: Haworth Medical Press Inc.

Elliot, P., (2010) *Debates in Transgender, Queer, and Feminist Theory* . New York: Routledge

Elhakeem, N. (2007, March 21). A place to belong: Two-Spirit movement welcomes discriminated-against native gender-variants. The Manitoban Online. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20081014090747/>

Eng, David L; Halberstam, Judith; Muñoz, José Esteban (2005). "Introduction: What's Queer about Queer Studies Now?". In Eng, David L.; Halberstam, Judith; Muñoz, José Esteban (eds.). *What's Queer about Queer Studies Now?*. Duke University Press. ISBN 978-0-8223-6621-8.

Erich, S., Boutté-Queen, N., Donnelly, S., & Tittsworth, J. (2007). Social work education: Implications for working with the transgender community. *The Journal of Baccalaureate Social Work*, 12(2), 42–52. <https://psycnet.apa.org/doi/10.18084/1084-7219.12.2.42>

Ervin, J., Scovelle, A., Churchill, B., Maheen, H. & King, T. (2023). Gender identity and sexual orientation: a glossary. *JOURNAL OF EPIDEMIOLOGY AND COMMUNITY HEALTH*, 77 (5), pp.344-348. <https://doi.org/10.1136/jech-2022-220009> .

Esther, A (24 November 2023). "Was Roman emperor Elagabalus really trans – and does it really matter?". *The Guardian*. Retrieved 31/3/2024.

European Institute for Gender Equality, 2016, ταυτότητα φύλου https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1046?language_content_entity=el

European Institute for Gender Equality, 2016 ,κοινωνικό φύλο https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1046?language_content_entity=el
https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1

European Institute for Gender Equality, 2016, τρανσφοβία https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1383?language_content_entity=el

Faderman, L., (September 27, 2016). *The Gay Revolution: The Story of the Struggle* (Reprint ed.). Simon & Schuster. pp. 115–116.

Feldman J, Brown GR, Deutsch MB, Hembree W, Meyer W, Meyer-Bahlburg HFL, Tangpricha V, T'Sjoen G, Safer JD. 2016. Priorities for transgender medical and healthcare research. *Curr Opin Endocrinol Diabetes Obes* 23: 180–187.

Fiet, J.O. (2023). Queer Theory. In: *Entrepreneurship in a Time of Social Justice Advocacy*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-35463-2_10

Fish, J. N., & Russell, S. T. (2020). Sexual orientation and gender identity change efforts are unethical and harmful. *American journal of public health*, 110(8), 1113. doi: [10.2105/AJPH.2020.305765](https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.305765)

Flores, A. R., Haider-Markel, D. P., Lewis, D. C., Miller, P. R., Tadlock, B. L., & Taylor, J. K. (2020). Public attitudes about transgender participation in sports: The roles of gender, gender identity conformity, and sports fandom. *Sex Roles*, 83, 382-398. DOI <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01114-z>

Flores, A. R., Meyer, I. H., Langton, L., & Herman, J. L. (2021). Gender identity disparities in criminal victimization: National crime victimization survey, 2017–2018, *American Journal of Public Health*. <https://ajph.aphapublications.org/doi/epub/10.2105/AJPH.2020.306099>

Foucault, M., (1954). *Ψυχική Αρρώστια και Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος, Έκδοση 1988 Κεφάλαιο 5 Η Ιστορική Δόμηση της Ψυχικής Αρρώστειας

Forcier, M. M., & Haddad, E. (2013). Health care for gender variant and gender non-conforming children. *Rhode Island Medical Journal*, 96(4), 17–21. <http://www.rimed.org/rimedicaljournal/2013/04/2013-04-17-peds-gender.pdf>

Filice, M., (2023): Two Spirit, *The Canadian Encyclopedia*. Ανακτήθηκε στις 24/3/24 από <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/two-spirit>

Finney, N., Slomoff, R., Cervantes, B., Dunn, N., Strutner, S., Martinez, C., ... & Billimek, J. (2023). Physical and Mental Changes Reported by Transgender and Non-Binary Users of Commercial and Non-Commercial Chest Binders: A Community-Informed Cross-Sectional Observational Study. *Transgender Health*. <https://doi.org/10.1089/trgh.2023.0051>

Fish, J. (2006). *Heterosexism in health and social care*. Springer

Freeman-Coppadge, D.J., Langroudi, K.F. (2021). Beyond LGBTQ-Affirmative Therapy: Fostering Growth and Healing Through Intersectionality. In: Nadal, K.L., Scharrón-del Río, M.R. (eds) *Queer Psychology*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74146-4_9

Gates, T. G., & Kelly, B. (2017). Affirming Strengths-Based Models of Practice. https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1091&context=socialwork_facpubs

Ginsberg, E. K. (1996). Introduction: The politics of passing. In E. K. Ginsberg (Ed.), *Passing and the fictions of identity* (pp. 1–18). Durham and London, England: Duke University Press.

Goldberg, A. E., Frost, R. L., Miranda, L., & Kahn, E. (2019). LGBTQ individuals' experiences with delays and disruptions in the foster and adoption process. *Children and Youth Services Review, 106*, 104466. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104466>

Gonzales, G., & Henning-Smith, C. (2017). Barriers to care among transgender and gender nonconforming adults. *The Milbank Quarterly, 95*(4), 726–748. DOI: [10.1111/1468-0009.12297](https://doi.org/10.1111/1468-0009.12297)

Geist, C., Greenberg, K. B., Luikenaar, R. A., & Mihalopoulos, N. L. (2021). Pediatric research and health care for transgender and gender diverse adolescents and young adults: Improving (biopsychosocial) health outcomes. *Academic Pediatrics, 21*(1), 32–42. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2020.09.010>

Dwyer, A., & Valcore, J. (2021). Policing of Trans Bodies. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/deref/http%3A%2F%2Fdx.doi.org%2F10.4135%2F9781544393858.n213?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

Goldberg, A. E., Beemyn, G., & Smith, J. Z. (2018). What Is Needed, What Is Valued: Trans Students' Perspectives on Trans-Inclusive Policies and Practices in Higher Education. *Journal of Educational and Psychological Consultation, 29*(1), 27–67. <https://doi.org/10.1080/10474412.2018.1480376>

Granberg, M., Andersson, P. A., & Ahmed, A. (2020). Hiring discrimination against transgender people: Evidence from a field experiment. *Labour Economics, 65*, 101860. DOI <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2020.101860>

Grant, J.M., Mottet, L., Tanis, J.E., Harrison, J., Herman, J. and Keisling, M. (2011), Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey, National Center for Transgender Equality, Washington, DC.

Grant, J. M., Mottet, L. A., Tanis, J. J., & Min, D. (2011). Transgender discrimination survey. *National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force:*

Washington, DC, USA, 1(1), 2-7. Ανακτήθηκε από https://transequality.org/sites/default/files/docs/resources/NTDS_Report.pdf

Green, E. R. & Peterson, E. N. (2006). LGBTTSQI terminology. Trans-Academics. org. Retrieved from <http://www.trans-academics.org/lgbttsqiterminology.pdf>

Greenberg, K. (2020). Best practices in policing. *Transgender intimate partner violence: A comprehensive introduction*, 224. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479830428.003.0009>

Guadalupe-Diaz, X. L. (2019). *Transgressed: Intimate partner violence in transgender lives*. New York University Press. Ανακτήθηκε από: [https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=SVyODwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Guadalupe%E2%80%90Diaz,+X.+L.+\(2019\).+Transgressed:+Intimate+partner+violence+in+transgender+lives.+New+York+University+Press.&ots=18qxe5vd2P&sig=PU3nmlSD8cxt_S6iLsusdSpNDrI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=SVyODwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Guadalupe%E2%80%90Diaz,+X.+L.+(2019).+Transgressed:+Intimate+partner+violence+in+transgender+lives.+New+York+University+Press.&ots=18qxe5vd2P&sig=PU3nmlSD8cxt_S6iLsusdSpNDrI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

Gurgis, J. J., Kerr, G., & Darnell, S. (2022). 'Safe Sport Is Not for Everyone': Equity-Deserving Athletes' Perspectives of, Experiences and Recommendations for Safe Sport. *Frontiers in psychology*, 13, 832560. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.832560>

Hall, D. E. (2017). *Queer theories*. Bloomsbury Publishing. <http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4039-1356-2>

Hall, K., Levon, E., & Milani, T. M. (2019). Navigating normativities: Gender and sexuality in text and talk. *Language in Society*, 48(4), 481-489.

Haseen, B., Kahn, A., Belton, A., & Bayer, C. R. (2020). Health care for transgender men: what is missing in OB/GYN care?. *Journal of Lower Genital Tract Disease*, 24(2), 232-233. <http://dx.doi.org/10.1097/LGT.0000000000000507>

Hatzenbuehler, M. L., Phelan, J. C., & Link, B. G. (2013). Stigma as a fundamental cause of population health inequalities. *American journal of public health*, 103(5), 813-821. <https://doi.org/10.2105%2FAJPH.2012.301069>

Hatzenbuehler, M. L., & Keyes, K. M. (2013). Inclusive anti-bullying policies and reduced risk of suicide attempts in lesbian and gay youth. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S21-S26. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.08.010>

Heffernan, K., Dauenhauer, J., & Cesnales, N. (2023). Feeling Competent isn't Enough: The Social Worker's Role in Creating Positive Space and Promoting Trans-Affirming Practices. *International Journal of Social Work Values and Ethics*, 20(1), 142-170. DOI: [10.55521/10-020-112](https://doi.org/10.55521/10-020-112)

Heinemann, I., & Stern, A. M. (2022). Gender and Far-right Nationalism: Historical and International Dimensions. Introduction. *Journal of Modern European History*, 20(3), 311-321. <https://doi.org/10.1177/16118944221110721>

Henderson, E. R., Blosnich, J. R., Herman, J. L., & Meyer, I. H. (2019). Considerations on sampling in transgender health disparities research. *LGBT health*, 6(6), 267-270.

Hendricks, M. L., & Testa, R. J. (2012). A conceptual framework for clinical work with transgender and gender nonconforming clients: An adaptation of the minority stress model. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 460-467. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/a0029597>

Herek, G.M. Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sex Res Soc Policy* 1, 6-24 (2004). <https://doi.org/10.1525/srsp.2004.1.2.6>

Hidalgo, M. A., Ehrensaft, D., Tishelman, A. C., Clark, L. F., Garofalo, R., Rosenthal, S. M., ... & Olson, J. (2013). The gender affirmative model: What we know and what we aim to learn. *Human Development*, 56(5), 285-290. <https://doi.org/10.1159/000355235>

Higgins, M. (2024). *Accessibility for Transgender People to Thrive* (Doctoral dissertation, The Ohio State University).

Hird, M. J. (2002). For a Sociology of Transsexualism. *Sociology*, 36(3), 577-595. <https://doi.org/10.1177/0038038502036003005>

Hoff, D., & Camacho, E. (2019). *Social work students' knowledge of and attitudes towards working with transgender clients* [Master's Thesis, California State University-San Bernadino. <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/830>

Hoffkling, A., Obedin-Maliver, J., & Sevelius, J. (2017). From erasure to opportunity: a qualitative study of the experiences of transgender men around pregnancy and

recommendations for providers. *BMC pregnancy and childbirth*, 17, 1-14. DOI <https://doi.org/10.1186/s12884-017-1491-5>

Holzer, L. (2022) Legal gender recognition in times of change at the European Court of Human Rights. *ERA Forum* 23, 165–182 . <https://doi.org/10.1007/s12027-022-00710-z>

Hopkinson, R. A., Keatley, E., Glaeser, E., Erickson-Schroth, L., Fattal, O., & Nicholson Sullivan, M. (2017). Persecution experiences and mental health of LGBT asylum seekers *Journal of Homosexuality*, 64 (12), 1650–1666. <https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1253392>

Horton, C. (2024). Experiences of puberty and puberty blockers: Insights from trans children, trans adolescents, and their parents. *Journal of Adolescent Research*, 39(1), 77-103. <https://doi.org/10.1177/07435584221100591>

Hughes. M & Kroehler. C (2014)2η έκδοση: “Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες” (Επιμ. Ιωσηφίδης Θ), Κεφάλαιο 8 “Εμφυλη ανισότητα” σελ 374-375 Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, 2017, 359

Hughes. M & Kroehler. C (2014)2η έκδοση: “Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες” (Επιμ. Ιωσηφίδης Θ), Κεφάλαιο 1 “Αναπτύσσοντας κοινωνιολογική συνείδηση” σελ 64-74. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, 2017

Hughto, J. M. W., Reisner, S. L., & Pachankis, J. E. (2015). Transgender stigma and health: A critical review of stigma determinants, mechanisms, and interventions. *Social science & medicine*, 147, 222-231. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.11.010>

Hunt, S. (2016). An Introduction to the Health of Two-Spirit People: Historical, contemporary and emergent issues. National Collaborating Centre for Indigenous Health. <http://www.ccsa-nccah.ca/docs/emerging/RPT-HealthTwoSpirit-Hunt-EN.pdf>

ILGA EUROPE, (29.06.2023) MONITORING PRIDE IN TURKEY 2023: Ανακτήθηκε στις 4/4/2024 από <https://www.ilga-europe.org/blog/monitoring-pride-turkey-2023/>

ILGA EUROPE ,(2006) Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2022/05/social-exclusion-young-lgbt-people-europe.pdf>

ILGA-Europe, n.d Rainbow Map <https://rainbow-europe.org/%22%20/l%20%220/8701/0>

ILGA Europe (2024) Rainbow Map :<https://rainbowmap.ilga-europe.org/categories/legal-gender-recognition/>

Transcare, n.d <https://e-learning.transcare-project.eu/>

Insight, 2023, Ενότητα 1 Γλωσσάριο ΛΟΑΤΚΙ+ όρων https://mooc.lgbtq-insight-project.eu/courses/coursev1:INSIGHT+01+2023_GR_NEW/courseware/6b0ddf4e6a1542a6b0d3110d1cbebf8d/67506e5ec2384a94bbe392fae09b3318/

Institute of Medicine. (2011). *The health of lesbian, gay, bisexual, and transgender people: Building a foundation for better understanding*. Washington, DC: Author. Ανακτήθηκε από <https://iom.nationalacademies.org/Reports/2011/The-Health-of-Lesbian-Gay-Bisexual-and-Transgender-People.aspx> στις 17/4/2024

International Association of Athletics Federation. (2011). IAAF regulations governing eligibility of females with hyperandrogenism to compete in women's competitions. *International Association of Athletics Federations*.

International Federation of Social Workers (July 2014): Global Definition of the Social Work Profession: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

International Olympic Committee, November 2021 Framework on Fairness, Inclusion and Non-Discrimination on the Basis of Gender Identity and Sex Variations. Ανακτήθηκε από <https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Beyond-the-Games/Human-Rights/IOC-Framework-Fairness-Inclusion-Non-discrimination-2021.pdf#page=4> στις 17/4/2024

Island, P. E. TRANS-INCLUSIVE ABORTION SERVICES.

James, S., Herman, J., Rankin, S., Keisling, M., Mottet, L., & Anafi, M. A. (2016). The report of the 2015 US transgender survey. Ανακτήθηκε από <https://transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS-Full-Report-Dec17.pdf>

Jeness, V. (2010). From policy to prisoners to people: A “soft mixed methods” approach to studying transgender prisoners. *Journal of Contemporary Ethnography*, 39(5), 517-553. <https://doi.org/10.1177/0891241610375823>

Kattari, S. K., Walls, N. E., Whitfield, D. L., & Langenderfer-Magruder, L. (2017). Racial and ethnic differences in experiences of discrimination in accessing social services among

transgender/gender-nonconforming people. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 26(3), 217–235. <https://dx.doi.org/10.1080/15313204.2016.1242102>

Kattari, S. K., Whitfield, D. L., Walls, N. E., Langenderfer-Magruder, L., & Ramos, D. (2016). Policing gender through housing and employment discrimination: Comparison of discrimination experiences of transgender and cisgender LGBTQ individuals. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 7(3), 427–447. <https://dx.doi.org/10.1086/686920>

Kcomt, L. (2019). Profound health-care discrimination experienced by transgender people: Rapid systematic review. *Social work in health care*, 58(2), 201-219. DOI: <https://doi.org/10.1080/00981389.2018.1532941>

Khan, S., Combaz, E. & McAslan Fraser, E. (2015). *Social exclusion: topic guide*. Revised edition. Birmingham, United Kingdom: GSDRC, University of Birmingham.

Kitzinger, C. (1986). Heteropatriarchal language: The case against “homophobia.” *Gossip*, (5), 15-20.

Kingsbury, K. (2021). *A history of leather at pride*.

Krehely, J., (2009): *Cap 20 How to Close the LGBT Health Disparities Gap: report DEC 21, 2009*, Ανακτήθηκε από <https://www.americanprogress.org/article/how-to-close-the-lgbt-health-disparities-gap/> στις 14/4/2024

King, W. M., Restar, A., & Operario, D. (2021). Exploring multiple forms of intimate partner violence in a gender and racially/ethnically diverse sample of transgender adults. *Journal of interpersonal violence*, 36 (19-20). <https://doi.org/10.1177/0886260519876024>

Klein, A., Mountz, S., & Bartle, E. (2018). Factors associated with discrimination in social-service settings among a sample of transgender and gender-nonconforming adults. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 9(3), 431-448. <http://dx.doi.org/10.1086/699538>

Knight, C., & Gitterman, A. (2018). Merging micro and macro intervention: Social work practice with groups in the community. *Journal of Social Work Education*, 54(1), 3-17. <https://doi.org/10.1080/10437797.2017.1404521>

Koenig, A. (2019). Glossary of Terms. Στο MacWilliam, B., Harris, B., Trottier, G., Long, K. (ED) *Creative Arts Therapies and the LGBTQ Community: Theory and Practice*. (pp. 12) 255-269. London: Jessica Kingsley Publishers

Korpaisarn, S., & Safer, J. D. (2018). Gaps in transgender medical education among healthcare providers: A major barrier to care for transgender persons. *Reviews in Endocrine and Metabolic Disorders*, 19(3), 271-275. doi: 1 <https://doi.org/10.1007/s11154-018-9452-5>

Lagos, L., (2022) Has There Been a Transgender Tipping Point? Gender Identification Differences in U.S. Cohorts Born between 1935 and 2001. *American Journal of Sociology* 2022 128:1, 94-143 <https://doi.org/10.1086/719714>

Lakhani, S. (2020). Queer of Color Critique. *Lambda Nordica*, 25 (1), 127-132. <https://doi.org/10.34041/ln.v25.625>

Langenderfer-Magruder L., Whifield D. L., Walls N. E., Kattari S. K., Ramos D. (2016). Experiences of intimate partner violence and subsequent police reporting among lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer adults in Colorado: Comparing rates of cisgender and transgender victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(5), 855–871. <https://doi.org/10.1177/0886260514556767>

Larry, J. N. (2018). The transgender marriage dilemma. *Wis. J. L. Gender, & Soc'y*, 33, 23.

Lau, H. (2018). Gender recognition as a human right. *The Cambridge Handbook on New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric (2020)*, UNC Legal Studies Research Paper <https://ssrn.com/abstract=3056110>

Lee, C., & Kwan, P. (2014). The trans panic defense: Masculinity, heteronormativity, and the murder of transgender women. *HASTING'S LJ*, 66, 77. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2430390>

Lefevor, G. T., Boyd-Rogers, C. C., Sprague, B. M., & Janis, R. A. (2019). Health disparities between genderqueer, transgender, and cisgender individuals: An extension of minority stress theory. *Journal of counseling psychology*, 66(4), 385. PMID: PMC5834239
PMID: [29844850](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29844850/)

Levine, D. A. (2013). Office-based care for lesbian, gay, bisexual, transgender, and questioning youth. *Pediatrics*, 132(1), e297–e313. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1283>

L'Erario, Z. P., & CRPA, N. (n.d) Ethical Questions in the Field-Is Refusal of Service to a LGBTQIA2S+ Client Acceptable in Social Work Practice?.

<https://www.socialworktoday.com/archive/Fall22p22.shtml>

Lerner, J. E., & Robles, G. (2016). The need for social work advocacy to create social justice for transgender people: a call to action. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 43, 3.

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jrlsasw43&div=4&id=&page>

≡

Lenzer, J. (2003). John Fryer. *BMJ: British Medical Journal*, 326(7390), 662.

Lester, P. M. (2015). From abomination to indifference: A visual analysis of transgender stereotypes in the media. *Transgender communication: Histories, trends, and trajectories*, 143-154.

https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=A1emBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA143&dq=media+portrayals+transgender&ots=qyHZp9A1aJ&sig=zFdPvBEbyJses3xVJoTBuaDwAN4&redir_esc=y#v=onepage&q=media%20portrayals%20transgender&f=false

Levesque, J., Harris, M. F., & Russell, G. (2013). Patient-centered access to health care: Conceptualizing access at the interface of health systems and populations. *Journal for Equity in Health*, 12(18), 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1186/1475-9276-12-18>

Levitas, RA., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd, EHRR., & Patsios, D. (2007). *The Multi-dimensional Analysis of Social Exclusion*. (246 plus additional Appendix 7 ed.) Department for Communities and Local Government (DCLG)

Leibowitz S., Green J., Massey R., Boleware A. M., Ehrensaft D., Francis W., Keo-Meier C., Olson-Kennedy A., Pardo S., Nic Rider G., Schelling E., Segovia A., Tangpricha V., Anderson E., T'Sjoen G.; WPATH, USPATH, and EPATH Executive Committee and Board of Directors. (2020). Statement in response to calls for banning evidence-based supportive health interventions for transgender and gender diverse youth. *International Journal of Transgender Health*, 21(1), 111–112. <https://doi.org/10.1080/15532739.2020.1703652>

Lilly, Christiana (September 30, 2016). "Los Angeles' Cooper Donuts gay riots sparked a revolution 10 years before Stonewall". The Pride LA. Los Angeles. Retrieved June 30, 2017.

Lim, A. and Leong, CH (2023), "Guest editorial: Gender and sexuality in Asia", *Equality, Diversity and Inclusion* , Vol. 42 No. 5, σελ. 573-579. <https://doi.org/10.1108/EDI-06-2023-379>

Li, M. 2021. "Influence for Social Good: Exploring the Roles of Influencer Identity and Comment Section in Instagram-Based LGBTQ-Centric Corporate Social Responsibility Advertising." *International Journal of Advertising* 41 (3): 462–499. <https://doi.org/10.1080/02650487.2021.1884399>

Logie, C., Bridge, T. J., & Bridge, P. D. (2007). Evaluating the phobias, attitudes, and cultural competence of master of social work students toward the LGBT populations. *Journal of Homosexuality*, 53, 201–221. <https://doi.org/10.1080/00918360802103472>

Lorde, Audre (2007). *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Crossing Press. p. 118. https://rhinehartibenglish.weebly.com/uploads/2/2/1/0/22108252/sister_outsider_audrey_lorde_ib_pdf_packet.pdf

MacLean, L. R. D. (2021). Preconception, pregnancy, birthing, and lactation needs of transgender men. *Nursing for Women's Health*, 25(2), 129-138. <https://doi.org/10.1016/j.nwh.2021.01.006>

Malinowska, A. (2020). Waves of feminism. *The international encyclopedia of gender, media, and communication*, 1, 1-7. <https://doi.org/10.1002/97811119429128.iegmc096>

Malyon, A. K. (1982). Psychotherapeutic Implications of Internalized Homophobia in Gay Men. *Journal of Homosexuality*, 7(2–3), 59–69. https://doi.org/10.1300/J082v07n02_08

Mann, S. (2021). Transgender employment and gender marker laws. *Labour Economics*, 73, 102072 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2021.102072>

Maruca, A. T., Diaz, D. A., Stockmann, C., & Gonzalez, L. (2018). Using simulation with nursing students to promote affirmative practice toward the lesbian, gay, bisexual, and transgender population: A multisite study. *Nursing Education Perspectives*, 39(4), 225-229. <https://doi.org/10.1097/01.nep.0000000000000302>

Mbarushimana, J. P., & Robbins, R. (2015). "We have to Work Harder": Testing Assumptions about the Challenges for Black and Minority Ethnic Social Workers in a Multicultural Society. *Practice*, 27(2), 135–152. <https://doi.org/10.1080/09503153.2015.1014336>

McCuistion. S (2016) Diversity Myth #1: Diversity Is Only About Non-Majority People:The Inclusive Solution Oct 21, 2016 https://theinclusionsolution.me/diversity-myth-1-diversity-is-only-about-non-majority-people/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2pql4x_tQj-kxe3uJW68TkjllDAuUFJcw5XOtTCX5pBp_UCWszCHyjSuc_aem_AS-odnlgL5RQ48ptbA421EV6B7tJ8lobyHAF_1SQIF3nj8coJEhL9qOhQW-nVQVNRn85UDv0P7vQTmg02BpgNiCS

McGuire, J. K., Okrey Anderson, S., & Michaels, C. (2022). "I don't think you belong in here:" The impact of gender segregated bathrooms on the safety, health, and equality of transgender people. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 34(1), 40-62. <https://doi.org/10.1080/10538720.2021.1920539>

McCrorry P, et al. Summary and agreement statement of the second international conference on concussion in sport, Prague 2004. *Phys Sportsmed*. 2005;33(4):29–44. <https://doi.org/10.3810/psm.2005.04.76> .

McGuire, J. (2022). Queer Theory. In: Adamsons, K., Few-Demo, A.L., Proulx, C., Roy, K. (eds) Sourcebook of Family Theories and Methodologies. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92002-9_33

McLean, L.L. (2021). Internalized Homophobia and Transphobia. In: Lund, E.M., Burgess, C., Johnson, A.J. (eds) Violence Against LGBTQ+ Persons. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-52612-2_3

McLaren, J. T., Bryant, S., & Brown, B. (2021). "See me! Recognize me!" An analysis of transgender media representation. *Communication quarterly*, 69(2), 172-191. <https://doi.org/10.1080/01463373.2021.1901759>

McLemore, K. A. (2015). Experiences with Misgendering: Identity Misclassification of Transgender Spectrum Individuals. *Self and Identity*, 14(1), 51–74. <https://doi.org/10.1080/15298868.2014.950691>

McNamarah, C. T. (2020). Misgendering as Misconduct. *UCLA L. Rev. Discourse*, 68, 40.

<https://www.uclalawreview.org/misgendering-as-misconduct/>

McMilla, R. (2023) "*LAPD issues apology to LGBTQ+ community during ceremony honoring activists*". *Los Angeles: KABC-TV. June 22, 2023.*

McFadden, C. (2020). Discrimination against transgender employees and jobseekers. *Handbook of labor, human resources and population economics*, DOI: 1-14. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57365-6_35-1

Meyer, I. H., Brown, T. N., Herman, J. L., Reisner, S. L., & Bockting, W. O. (2017). Demographic characteristics and health status of transgender adults in select US regions: Behavioral Risk Factor Surveillance System, 2014. *American journal of public health*, 107(4), 582-589. DOI: [10.2105/AJPH.2016.303648](https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303648)

Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129, 674-697. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>

Mendoza, N. S., Moreno, F. A., Hishaw, G. A., Gaw, A. C., Fortuna, L. R., Skubel, A., ... & Gallegos, A. (2020). Affirmative care across cultures: broadening application. *Focus*, 18(1), 31-39. <https://doi.org/10.1176/appi.focus.20190030>

Mepham, N., Bouman, W. P., Arcelus, J., Hayter, M., & Wylie, K. R. (2014). People with gender dysphoria who self-prescribe cross-sex hormones: Prevalence, sources, and side effects knowledge. *The journal of sexual medicine*, 11(12), 2995-3001. <https://doi.org/10.1111/jsm.12691>

Meyer, I. H., & Dean, L. (1998). Internalized homophobia, intimacy, and sexual behaviour among gay and bisexual men. In G. M. Herek (Ed.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals* (pp. 160-186). Thousand Oaks, CA: Sage σελ 161

Mereish, E. H., & Poteat, V. P. (2015). A relational model of sexual minority mental and physical health: The negative effects of shame on relationships, loneliness, and health. *Journal of Counseling Psychology*, 62(3), 425–437. <https://doi.org/10.1037/cou0000088> .

Michael C. LaSala & Erica D. Goldblatt Hyatt (2019) A Bioethics Approach to Social Work Practice With Transgender Clients, *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 31:4, 501-520, DOI: <https://doi.org/10.1080/10538720.2019.1653804>

Mizock, L., & Lewis, T. K. (2008). Trauma in transgender populations: Risk, resilience, and clinical care. *Journal of Emotional Abuse*, 8, 335-354. <http://dx.doi.org/10.1080/10926790802262523>

Mogul, J. L., Ritchie, A. J., & Whitlock, K. (2011). *Queer (in) justice: The criminalization of LGBT people in the United States* (Vol. 5). Beacon Press. Ανακτήθηκε από : [https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=-UpV6JKaKHwC&oi=fnd&pg=PT5&dq=Mogul,+J.+L.,+Ritchie,+A.+J.,+%26+Whitlock,+K.+\(2011\).+Queer+\(in\)justice:+The+criminalization+of+LGBT+people+in+the+United+States.+Beacon+Press.&ots=aa4YIBmpxx&sig=lv8PnZqR3NjJAhp6b8n8VqHu20c&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=-UpV6JKaKHwC&oi=fnd&pg=PT5&dq=Mogul,+J.+L.,+Ritchie,+A.+J.,+%26+Whitlock,+K.+(2011).+Queer+(in)justice:+The+criminalization+of+LGBT+people+in+the+United+States.+Beacon+Press.&ots=aa4YIBmpxx&sig=lv8PnZqR3NjJAhp6b8n8VqHu20c&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

Moses, C., & McCarthy, L. (2023). Some Transgender Women May Be Barred From Top Women's Competitions. *The New York Times*, B8-B8. <https://link.gale.com/apps/doc/A761292009/AONE?u=anon~7524d2d7&sid=googleScholar&xid=2add782b>

Mohajan, H. (2022). Four waves of feminism: A blessing for global humanity. DOI: [10.56397/SSSH.2022.09.01](https://doi.org/10.56397/SSSH.2022.09.01)

Mowat, C., Groot, J., Perisanidi, M.,(2024) Historicising trans pasts: An introduction <https://doi.org/10.1111/1468-0424.12777>

Nadal, K. L., Davidoff, K. C., & Fujii-Doe, W. (2014). Transgender women and the sex work industry: Roots in systemic, institutional, and interpersonal discrimination. *Journal of Trauma & Dissociation*, 15(2), 169-183. Doi: <https://doi.org/10.1080/15299732.2014.867572>

Nagoshi, JL, & Brzuzy, S. (2010). Transgender Theory: Embodying Research and Practice. *Affilia*, 25 (4), 431-443. <https://doi.org/10.1177/0886109910384068>

National Association of Social Workers (n.d) :Read the Code of Ethics <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>

National Cancer Institute (NIH)(2022), Division Of Cancer Epidemiology & Genetics, Beyond the Gender Binary, 2020 by DCEG Staff <https://dceg.cancer.gov/about/diversity-inclusion/inclusivity-minute/2022/beyond-gender-binary>

National LGBT Cancer Network. LGBT Terminology Resource <file:///C:/Users/thodo/OneDrive/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82/LGBT-Terminology.pdf>

Norton, J. (1997). “Brain says you’re a girl, but I think you’re a sissy boy”: Cultural origins of transphobia. *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity*, 2, 139-164. Nungesser, L.G. (1983).

Nouman, H., & Azaiza, F. (2021). Challenges Underlying the Involvement of Social Workers From Minority Groups in Policy Practice. *Australian Social Work*, 75(4), 445–457. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2021.1992459>

Ochs, R., & Deihl, M. (1992). Moving beyond binary thinking. In W.J. Blumenfeld (Ed.), *Homophobia: How we all pay the price* (pp. 67-75). Boston: Beacon Press.

Online Etymology Dictionary (2017): Travesty (n.) Ανακτήθηκε στις 24/3/2024 από <https://www.etymonline.com/word/travesty>

Osella, S., & Rubio-Marín, R. (2023). Gender recognition at the crossroads: Four models and the compass of comparative law. *International Journal of Constitutional Law*, 21(2), 574-602. DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/moad045>

O'Shaughnessy, T., & Speir, Z. (2018). The state of LGBTQ affirmative therapy clinical research: A mixed-methods systematic synthesis. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 5(1), 82. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/sgd0000259>

Olson, K., Durwood, L., DeMeules, M., & McLaughlin, K. A. (2016). Mental health of transgender children who are supported in their identities. *Pediatrics*, 137(3), 1–8. doi: <https://doi.org/10.1542/peds.2015-3223>.

Overall, C. (2007). Public Toilets: Sex Segregation Revisited. *Ethics and the Environment*, 12(2), 71–91. <http://www.jstor.org/stable/40339141>

Parsons, Talcott & Robert F. Bales. 1955. Family socialization and interaction process. New York: Free Press

Pandey, A. K., & Seelman, K. (2022). History of sex work is associated with increased risk of adverse mental health and substance use outcomes in transgender adults. *International journal of environmental research and public health*, 19(23), 15908. Doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph192315908>

Pasykka, N. (2015) "Ladies In The Streets: Before Stonewall, Transgender Uprising Changed Lives". *NPR.org*. Retrieved 30/3/2024

Pape, M. 2019. «Expertise and Non-Binary Bodies: Sex, Gender and the Case of Dutee Chand». *Body & Society* 25 (4): 3–28. <https://doi.org/10.1177/1357034X19865940>.

Picazo R D Restrictions on transgender athletes at Paris 2024 : Inside the games : Tuesday, 2 January 2024 <https://www.insidethegames.biz/articles/1143198/restrictions-transgender-paris2024-games>

Pickett, B. (2024). *The Transgender Encyclopedia*. Rowman & Littlefield.

Pierceson, J., (2019) (Anthology Editor) LGBTQ Americans in the U.S. Political SystemAn Encyclopedia of Activists, Voters, Candidates, and Officeholders [2 volumes]:

Pickett, B.L.,(2024) The Transgender Encyclopedia. London: Rowman & Littlefield Publishers

Priest, M. (2019). Transgender children and the right to transition: Medical ethics when parents mean well but cause harm. *The American Journal of Bioethics*, 19(2), 45-59. <https://doi.org/10.1080/15265161.2018.1557276>

Pullen Sansfacon, A., Boivin, J., Pasha A.P., Labelle, D. & Lee, E (06 Feb 2024): Mamu: trans indigenous and two-spirit youth coming together to define their needs and to take action, *Journal of LGBT Youth*, DOI: <https://doi.org/10.1080/19361653.2024.2309520>

Price, M. A., Hollinsaid, N. L., McKetta, S., Mellen, E. J., & Rakhilin, M. (2024). Structural transphobia is associated with psychological distress and suicidality in a large national sample of transgender adults. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 59(2), 285-294. <https://doi.org/10.1007/s00127-023-02482-4>

Pyne, J. (2011). Unsuitable bodies: Trans people and cisnormativity in shelter services. *Canadian Social Work Review*, 28(1), 129–137. <https://www.jstor.org/stable/i40078361>

Radi, B. (2020). Reproductive injustice, trans rights, and eugenics. *Sexual and Reproductive Health Matters*, 28(1). <https://doi.org/10.1080/26410397.2020.1824318>

Rampton, M. (2015). Four waves of feminism. *Pacific University Oregon*, 25, 1-10.

Rawson K. J., Williams C. (2014). Transgender*: The rhetorical landscape of a term. *Present*

Redburn, K. (2022). Before Equal Protection: The Fall of Cross-Dressing Bans and the Transgender Legal Movement, 1963–86. *Law and History Review* , 40 (4), 679–723. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0738248022000384>

Renner, J., Blaszyk, W., Täuber, L., Dekker, A., Briken, P., & Nieder, T. O. (2021). Barriers to accessing health care in rural regions by transgender, non-binary, and gender diverse people: a case-based scoping review. *Frontiers in endocrinology*, 12, 717821. <https://doi.org/10.3389/fendo.2021.717821>

Remedios, J. D., and Snyder, S. H. (2018). Intersectional oppression: multiple stigmatized identities and perceptions of invisibility, discrimination, and stereotyping. *J. Soc. Issues* 74, 265–281. doi: <https://doi.org/10.1111/josi.12268>

Rew L., Young C. C., Monge M., Bogucka R. (2021). Review: Puberty blockers for transgender and gender diverse youth—A critical review of the literature. *Child and Adolescent Mental Health*, 26(1), 3–14. <https://doi.org/10.1111/camh.12437>

Rhodes, T., Simić, M., Baroš, S., Platt, L., & Žikić, B. (2008). Police violence and sexual risk among female and transvestite sex workers in Serbia: qualitative study. *Bmj*, 337. Doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.a811>

Riggs, D. W., & Patterson, A. (2009). The smiling faces of contemporary homophobia and transphobia. *Gay and Lesbian Issues and Psychology Review*, 5(3), 185. <https://groups.psychology.org.au/Assets/Files/GLIP-Review-Vol-5-No-3.pdf#page=59>

Roberts, A. L., Rosario, M., Slopen, N., Calzo, J. P., & Austin, S. B. (2013). Childhood gender nonconformity, bullying victimization, and depressive symptoms across adolescence and early adulthood: An 11-year longitudinal study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 52(2), 143-152. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2012.11.006>

Rogers, M. (2016) Breaking down barriers: exploring the potential for social care practice with trans survivors of domestic abuse, *Health & Social Care in the Community*, 24(1): 68–76. <https://doi.org/10.1111/hsc.12193>

Rogers, M. M. (2021). Exploring the Domestic Abuse Narratives of Trans and Nonbinary People and the Role of Cisgenderism in Identity Abuse, Misgendering, and Pathologizing. *Violence Against Women*, 27(12-13), 2187-2207. <https://doi.org/10.1177/1077801220971368>

Rogers, M. (2016) Breaking down barriers: exploring the potential for social care practice with trans survivors of domestic abuse, *Health & Social Care in the Community*, 24(1): 68–76. <https://doi.org/10.1111/hsc.12193>

Rosenbaum, Leah K., "The Influence of the Stonewall Riots" (2018). Young Historians Conference. 2. <https://pdxscholar.library.pdx.edu/younghistorians/2018/oralpres/2>

Roller, C. G., Sedlak, C., & Draucker, C. B. (2015). Navigating the system: How transgender individuals engage in health care services. *Journal of Nursing Scholarship*, 47(5), 417-424. DOI: <https://doi.org/10.1111/jnu.12160>

Rufo, Y 21 November 2023 "*Museum reclassifies Roman emperor as trans woman*". *BBC News*. 2023.

Ruzycki, S. M., Daodu, O., Hernandez, S., & Lithgow, K. C. (2022). The contribution of undergraduate medical education dress codes to systemic discrimination: A critical policy analysis. *Medical Education*, 56(9), 949-957. <https://doi.org/10.1111/medu.14854>

Ryan, J. M. (2020). Queer theory. *Companion to sexuality studies*, 79-94.

Ryan, K. (2024) Sunday, March 10, 2024 The 2024 Gay Prides in Europe || Calendar: The Fabryk Ανακτήθηκε στις 4/4/2024 από <https://thefabryk.com/blog/european-pride-calendar-2024>

Ryan, C., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2009). Η απόρριψη της οικογένειας ως προγνωστικός παράγοντας αρνητικών αποτελεσμάτων υγείας σε λευκούς και λατίνους λεσβίες, ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλους νεαρούς ενήλικες. *Pediatrics*, 123 , 346-352. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-3524>

Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family acceptance in adolescence and the health of LGBT young adults. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing*, 23(4), 205-213. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2010.00246.x>

Sample, D. K. (2022). *Coaches' Attitudes toward Transgender Athletes* (Doctoral dissertation, The University of Memphis). DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2023.2283078>

Sánchez-Sánchez, A. M., Ruiz-Muñoz, D., & Sánchez-Sánchez, F. J. (2024). Mapping homophobia and transphobia on social media. *Sexuality Research and Social Policy*, 21(1), 210-226. <https://doi.org/10.1007/s13178-023-00879-z>

Sattar, S., Tabassum, Y., Zahra, S. M., & Saleem, S. (2023). Gender Equality In Sports Participation: A Case Study Of Transgender Athletes. *Journal of Positive School Psychology*, 1978-1989.

Schilt, K. and Wiswall, M. (2008), "Before and after: gender transitions, human capital, and workplace experiences", *The B.E. Journal of Economic Analysis and Policy*, Vol. 8 No. 1, pp. 1-28. DOI: <https://doi.org/10.2202/1935-1682.1862>

Schopper, T., Berbers, A., & Vogelgsang, L. (2024). Pride or Rainbow-Washing? Exploring LGBTQ+ Advertising from the Vested Stakeholder Perspective. *Journal of Advertising*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/00913367.2024.2317147>

Scott, J (June 20, 2019). "What Was Your Stonewall? Pivotal L.G.B.T.Q. Moments Across the U.S." *The New York Times*. ISSN 0362-4331. Archived from the original on July 12, 2023. Retrieved July 13, 2020 – via [Internet Archive](#).

Scott, Andrew G. (2018). *Emperors and Usurpers: An Historical Commentary on Cassius Dio's Roman History*. Oxford: [Oxford University Press](#). ISBN 978-01-90-87960-0. pp 135-137

Shidlo, A., & Ahola, J. (2013). Mental health challenges of LGBT forced migrants. *Forced Migration Review*, (42). <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:04c63cce-3c12-4310-b6f5-48ada2506114> p.9

Shannon M (2022) The labour market outcomes of transgender individuals. *Labour Econom.* 77:102006. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2021.102006>

Shannon, K. (2010). The hypocrisy of Canada's prostitution legislation. *CMAJ*, 182(12), 1388-1388. <https://doi.org/10.1503/cmaj.100410>

Silver, H. (2007). The process of social exclusion: the dynamics of an evolving concept. CPRC working paper 95. Chronic Poverty Research Centre, Brown University, Providence, RI.

Silveeman, V., Stryker, S. (2005) Screaming Queens: The Riot at Compton's Cafeteria (documentary film by Victor Silverman and [Susan Stryker](#), 2005)

Singh, A. A., & Burnes, T. R. (2010). Shifting the counselor role from gatekeeping to advocacy: Ten strategies for using the competencies for counseling with transgender clients for individual and social change. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 4(3-4), 241-255. <https://doi.org/10.1080/15538605.2010.525455> .

Siverskog, A. (2014) 'They just don't have a clue': transgender aging and implications for social work, *Journal of Gerontological Social Work*, 57(2-4): 386-406. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/01634372.2014.895472>

Skoglund, A., & Holt, R. (2021). Spatially organizing future genders: An artistic intervention in the creation of a hir-toilet. *Human Relations*, 74(7), 1007-1032. <https://doi.org/10.1177/0018726719899728>

Smith, C. J. (2020). Culturally competent care for transgender voice and communication intervention. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups*, 5(2), 457-462. doi: https://doi.org/10.1044/2020_PERSP-19-00117

Sokou, K. (2006). Youth, unemployment, social exclusion and health in Greece. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα – Institute of Child Health pp30-31

Solomon, H. E., & Kurtz-Costes, B. (2018). Media's influence on perceptions of trans women. *Sexuality Research and Social Policy*, 15, 34-47. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0280-2>

Social Work Action Network– International (2021) Statement on Trans Oppression, Solidarity and Social Work Ανακτήθηκε από <https://socialworkfuture.org/wp-content/uploads/2021/12/Trans-Statement-English-Version.pdf>

Spencer, L. G., & Patterson, G. (2017). Abridging the acronym: Neoliberalism and the proliferation of identitarian politics. *Journal of LGBT Youth*, 14(3), 296-316. <https://doi.org/10.1080/19361653.2017.1324343>

Sterzing P. R., Ratliff G. A., Gartner R. E., McGeough B. L., Johnson K. C. (2017). Social ecological correlates of polyvictimization among a national sample of transgender, genderqueer, and cisgender sexual minority adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 67, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.02.017>

Stevenson, R., (2020) *Pride: The Celebration and the Struggle*: Orca Book Publishers

Stotzer, R. L., Silverschanz, P. & Wilson, A. (2013) Gender identity and social services: Barriers to car., *Journal of Social Service Research*, 39(1), 63–77. <https://doi.org/10.1080/01488376.2011.637858>

Stryker, S., (2008). *Transgender History*. Berkeley, CA: Seal Press.

Stein, M. (Ed.). (2019). Front Matter. In *The Stonewall Riots: A Documentary History* (pp. 1-5). NYU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv335kw15.1>

Stein, M. (2019, May-June). A Theory of Revolution for the Riots. *The Gay & Lesbian Review Worldwide*, 26(3), 19+.
<https://link.gale.com/apps/doc/A586355885/AONE?u=anon~28799612&sid=googleScholar&xid=1fcd7733>

Stevens, O. (2022). Trans voices in social work research: what are the recommendations for anti-oppressive practice that includes trans people?. *Critical and Radical Social Work*, 1-16
<https://doi.org/10.1332/204986021X16455451639379>

Sullivan, N. (2003). *A critical introduction to queer theory*. New York: New York University Press.

Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial microaggressions in everyday life: Implications for clinical practice. *American Psychologist*, 62(4), 271–286. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>

Szymanski, D. M., Kashubeck-West, S., & Meyer, J. (2008). Internalized heterosexism – A historical and theoretical overview. *The Counseling Psychologist*, 36(4), 510–524.
<https://doi.org/10.1177/0011000007309488>

Pepping, C. A., Lyons, A., & Morris, E. M. J. (2018). Affirmative LGBT psychotherapy: Outcomes of a therapist training protocol. *Psychotherapy*, 55(1), 52–62.
<https://doi.org/10.1037/pst0000149>

Taylor, E.T. (2013) Transmen’s health care experiences: ethical social work practice beyond the binary, *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 25(1): 102–20.
<https://doi.org/10.1080/10538720.2013.750575>

Taylor, Keeanga-Yamahtta (2017). *How We Get Free: Black Feminism and the Combahee River Collective*. Haymarket Books. ISBN 978-1-60846-868-3.

Tebbe, E., Simone, M., Wilson, E., & Hunsicker, M. (2022). A dangerous visibility: Moderating effects of antitrans legislative efforts on trans and gender-diverse mental health. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 9, 259–271. <https://doi.org/10.1037/sgd0000481>

Tense, 3. Retrieved from <http://www.presenttensejournal.org/volume-3/transgender-the-rhetorical-landscape-of-a-term/>

Teppo, S., (2022) University of Waterloo Marsha P. Johnson: Who Creates the Most Impact? Vol. 2 1-5 DOI: <https://doi.org/10.15353/sankofa.v2/4745>

Teti, M., Kerr, S., Bauerband, L. A., Koegler, E., & Graves, R. (2021). A qualitative scoping review of transgender and gender non-conforming people's physical healthcare experiences and needs. *Frontiers in Public Health*, 9, 598455. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.598455>

Transgender Law Center , n.d :Tips for Working with Transgender Patients An information and resource publication for health care providers <https://www.wright.edu/sites/www.wright.edu/files/page/attachments/10Tips85x11.pdf>

TransRespect Versus Transphobia World Wide [Trans Murder Monitoring 2023 Global Update](https://transrespect.org/en/press/) (13th November 2023) Ανακτήθηκε από <https://transrespect.org/en/press/>

Trispiotis, I., & Purshouse, C. (2022). 'Conversion therapy' as degrading treatment. *Oxford Journal of Legal Studies*, 42(1), 104-132. <https://doi.org/10.1093/ojls/gqab0>

The Epidemic of Violence Against the Transgender and Gender Non-Conforming Community in the United States: The 2023 Report :Human Rights Campaign Foundation, November 2023. https://reports.hrc.org/an-epidemic-of-violence-2023?_ga=2.244781061.1076746799.1714916691-1193717987.1709556276

The European Union Agency for Fundamental Rights. (2015). Being trans in the European Union comparative analysis of EU LGBT survey data. Ανακτήθηκε από https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-being-trans-eu-comparative-summary_en.pdf

Thomas, G., & Loxley, A. (2022). *Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion 3e*. McGraw-Hill Education (UK). Ανακτήθηκε από [Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion 3e - Gary Thomas, Andrew Loxley - Βιβλία Google](https://books.google.com/books?id=Deconstructing+Special+Education+and+Constructing+Inclusion+3e+-+Gary+Thomas,+Andrew+Loxley)

Thornton, J. (2008). Working with the transgender voice: the role of the speech and language therapist. *Sexologies*, 17(4), 271-276. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2008.08.003>

Thelwall, M. & Sud, P. (2022). Scopus 1900-2020: Growth in articles, abstracts, countries, fields, and journals. *Quantitative Science Studies*. https://doi.org/10.1162/qss_a_00177

Thoma, B. C., Rezeppa, T. L., Choukas-Bradley, S., Salk, R. H., & Marshal, M. P. (2021). Disparities in childhood abuse between transgender and cisgender adolescents. *Pediatrics*, 148(2). <https://doi.org/10.1542/peds.2020-016907>

Thorne, N., Yip, A. K. T., Bouman, W. P., Marshall, E., & Arcelus, J. (2019). The terminology of identities between, outside and beyond the gender binary - A systematic review. *International Journal of Transgenderism*, 20(2-3), 138-154. <https://doi.org/10.1080/15532739.2019.1640654>

Turban, J. L., King, D., Carswell, J. M., & Keuroghlian, A. S. (2020). Pubertal suppression for transgender youth and risk of suicidal ideation. *Pediatrics*, 145(2). <https://doi.org/10.1542/peds.2019-1725>

Valentine, S. E., & Shipherd, J. C. (2018). A systematic review of social stress and mental health among transgender and gender non-conforming people in the United States. *Clinical psychology review*, 66, 24-38. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2018.03.003>

Valles-Morales, Jesus I. and LeMaster, Benny (2015) "On Queer of Color Criticism, Communication Studies, and Corporeality," *Kaleidoscope: A Graduate Journal of Qualitative Communication Research*: Vol. 14 , Article 8. Available at: <http://opensiuc.lib.siu.edu/kaleidoscope/vol14/iss1/8>

Varner, E., (2008). "Transcending Gender: Assimilation, Identity, and Roman Imperial Portraits". *Memoirs of the American Academy in Rome. Supplementary Volume*. 7. Ann Arbor, Michigan, US: [University of Michigan Press](http://www.umich.edu): 200–201. ISSN 1940-0977. JSTOR 40379354.

Van Borm, H., & Baert, S. (2018). What drives hiring discrimination against transgenders?. *International Journal of Manpower*, 39(4), 581-599. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/IJM-09-2017-0233>

Van der Tuin, I. (2016). *Feminisms, First, Second, and Third Wave*. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies, 1–5. doi:10.1002/9781118663219.wbegss044 (Τελευταίαπρόσβαση: 02/05/2019).

Villarreal, D., (2011) *Before Stonewall, There Was The Cooper's Donuts And Compton's Cafeteria Riots*". *Queerty*. October 7, 2011.

Vrooman, J. C., & Coenders, M. (2020). Institutions of Inclusion and Exclusion. *Social Inclusion*, 8(1), 178-183. <https://doi.org/10.17645/si.v8i1.2935>

UNHCR (UN High Commissioner for Refugees) (2019). *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*. April 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4. Available online at: <https://www.refworld.org/docid/5cb474b27.html> p 13, 173

United Nations Department of Economic and Social Affairs Report on the World Social Situation 2016 , pp 17-31 November 2016 DOI: <https://doi.org/10.18356/5890648c-en>

United Nations, 2020 Independent Expert on protection against violence and discrimination based on Sexual Orientation and Gender Identity - IESOGI REPORT ON CONVERSION THERAPY

United Nations by the Economic Commission for Europe, 2020 Approaches to Measuring Social Exclusion Prepared by the UNECE Task Force on the Measurement of Social Exclusion pp 5-7

United Nations Human Rights The struggle of trans and gender-diverse persons <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-sexual-orientation-and-gender-identity/struggle-trans-and-gender-diverse-persons>

United Nations Human Rights (n.d) : Intersex People OHCHR and the human rights of LGBTI people https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity/intersex-people?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2EfE9GAN0XZ0C_CX2VDMhYTm6baxApwfrKGV3PhL3TYVj9mDVHrIFx9gE_aem_AcTuMi6zyHCUN2YqUwogip48fQyEw3ZiLUd7yUOq2hIhNIBvfCQZlICr5Mk_7UBO-DgXKM2lICyWTuIYVtRu_npT

United Nations Human Rights (n.d): Transgender people https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity/transgender-people?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2P9N9LL-a_e0lXsyzbTOK0ttSx56zAKMP-ur9xa4ktCWbVl7tgHgbAbv0_aem_AcTvUUh2YZXh1xOdkVv5hvCT1jJBI9CUGgwDCgGNVGuRsGpheSs-9wKlWba-tDPnRsBylkAKZaWiWZlayzTdG2hx

United Nations Human Rights, 2023, Policy position by United Nations Special Procedures mandate holders in relation to the protection of human rights in sport without discrimination based on sexual orientation, gender identity, and sex characteristics 31 October 2023.

Ανακτήθηκε από

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/sexualorientation/iesogi/2023-10-31-stm-sogi-policy-en.pdf> στις 17/4/2024

Walter O. Bockting, Michael H. Miner, Rebecca E. Swinburne Romine, Curtis Dolezal, Beatrice “Bean” E. Robinson, B.R. Rosser S, and Coleman E, (2020) The Transgender Identity Survey: A Measure of Internalized Transphobia: LGBT Health Volume 7, Number 1
<https://doi.org/10.1089/lgbt.2018.0265>

Waldron, L., & Schwencke, K. (2018, August 10). Deadnamed: The way cops in Jacksonville and other jurisdictions investigate the murders of transgender women adds insult to injury and may be delaying justice. ProPublica. Retrieved December 21, 2022, from <https://www.propublica.org/article/deadnamed-transgender-black-women-murders-jacksonville-police-investigation>

Whittle, S., Turner, L., Al-Alami, M., Rundall, E., & Thom, B. (2007). *Engendered penalties: Transgender and transsexual people's experiences of inequality and discrimination*. Wetherby: Communities and Local Government Publications.

Williams, M. T., Skinta, M. D., & Martin-Willett, R. (2021). After Pierce and Sue: A Revised Racial Microaggressions Taxonomy. *Perspectives on Psychological Science*, 16(5), 991-1007.
<https://doi.org/10.1177/1745691621994247>

Wilkie, D. C. H., A. J. Burgess, A. Mirzaei, and R. Dolan. 2023. “Inclusivity in Advertising: A Typology Framework for Understanding Consumer Reactions.” *Journal of Advertising* 52 (5): 721–738. <https://doi.org/10.1080/00913367.2023.2255252>

Wodda, A., & Panfil, V. R. (2014). Don't talk to me about deception: The necessary erosion of the trans panic defense. *Alb. L. Rev.*, 78, 927.
https://www.researchgate.net/publication/344704567_Don't_Talk_to_me_About_Deception_The_Necessary_Erosion_of_the_Trans_Panic_Defense

World Health Organization, n.d Gender incongruence and transgender health in the ICD. Ανακτήθηκε από <https://www.who.int/standards/classifications/frequently-asked-questions/gender-incongruence-and-transgender-health-in-the-icd>

Yeung H, Luk KM, Chen SC, Ginsberg BA, Katz KA. J (2019) Dermatologic care for lesbian, gay, bisexual, and transgender persons: Terminology, demographics, health disparities, and approaches to care. *Journal of the American Academy of Dermatology* Volume 80, Issue 3, March 2019, Pages 581-58 <https://doi.org/10.1016/j.jaad.2018.02.042>

Zurada, A., Salandy, S., Roberts, W., Gielecki, J., Schober, J., & Loukas, M. (2018). The evolution of transgender surgery. *Clinical Anatomy*, 31(6), 878-886. DOI: <https://doi.org/10.1002/ca.23206>

Zimman, L. (2019). Trans Self-Identification and the Language of Neoliberal Selfhood: Agency, Power, and the Limits of Monologic Discourse. *International Journal of the Sociology of Language*, 256, 147-175. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2018-2016>